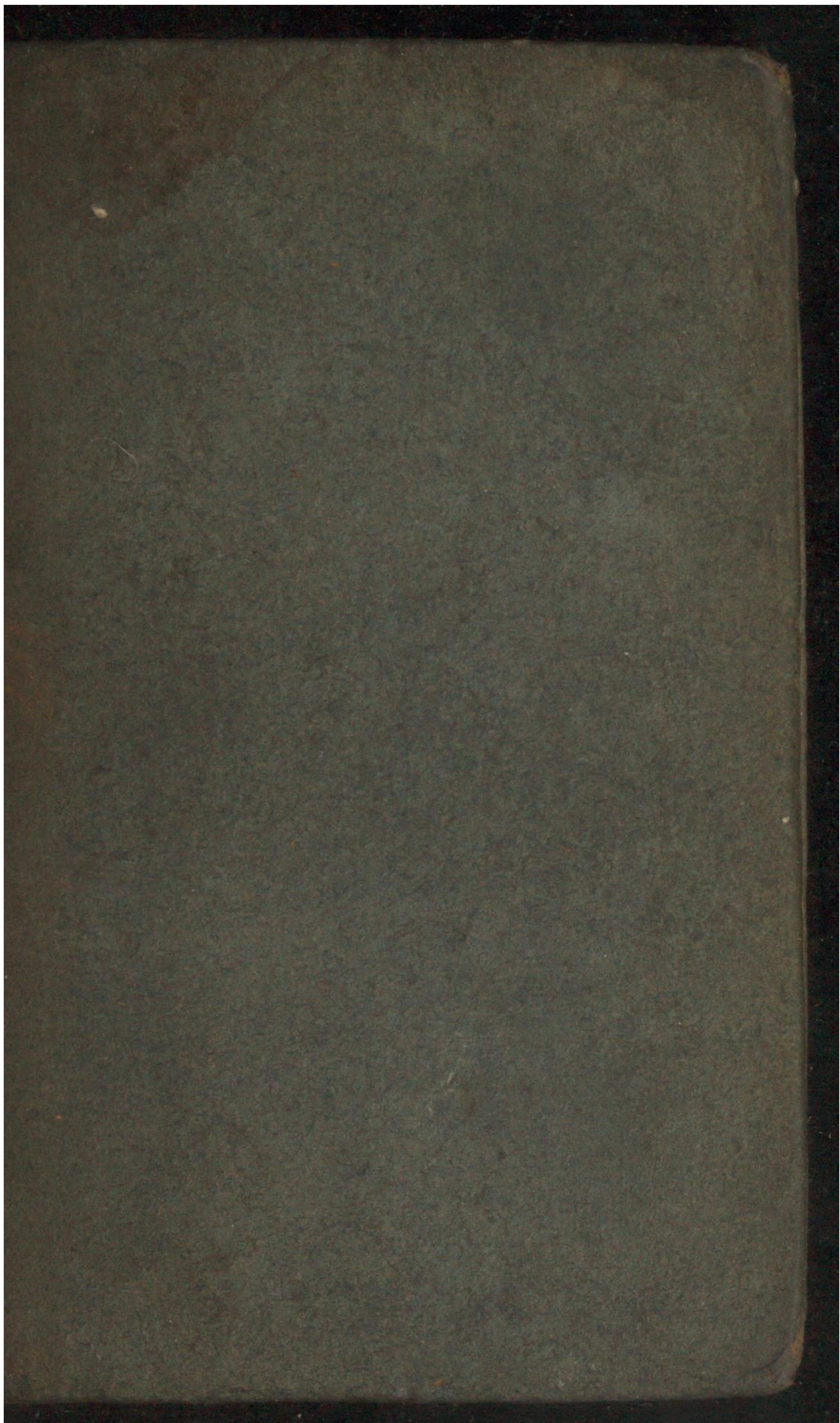
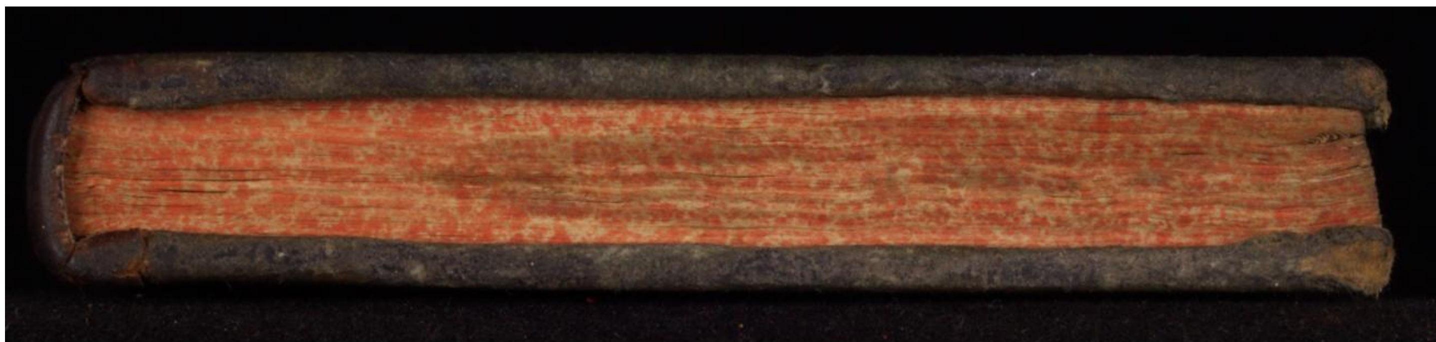
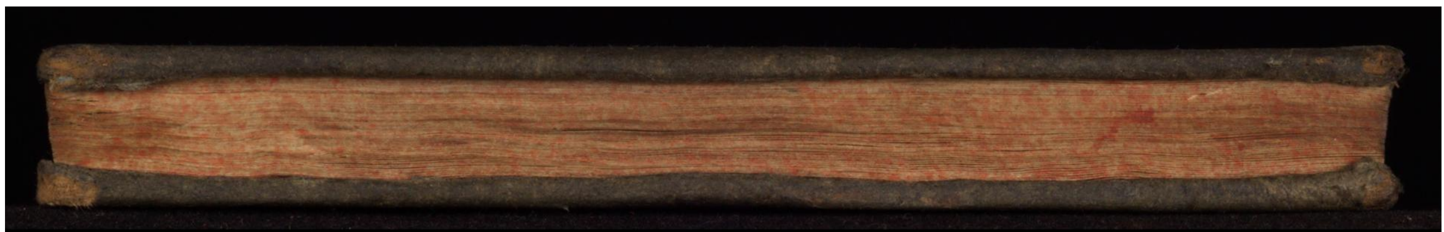

BRAV
SAPO
ODOR

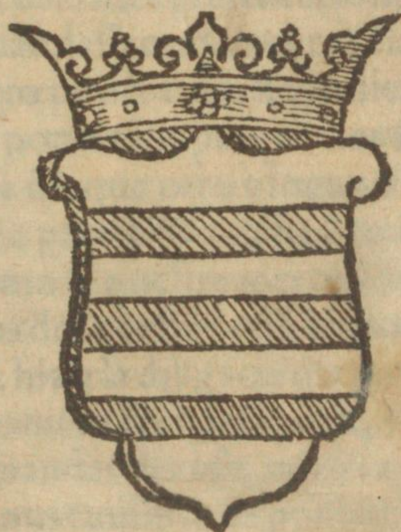

DE SAPORVM ET ODORVM DIFFERENTIIS, CAVSIS, ET effectionibus liber vnus, Auctore Ioanne Brauo Petrafitano Doctore Medico, & Scholæ Medicæ Salmanticensis publico professore.

Ad Illustrem admodum D. Andream Cordubam Collegam in Collegio Maximo Diui Bartholomæi, & Episcopatus Salmanticensis censorem & moderatorem.

CVM PRIVILEGIO.

SALMANTICÆ,

Excudebant hæredes Mathiæ Gastij.

ANNO. 1583.

EL REY.

OR quanto por parte de vos el Doctor Iuan Brauo Cathedratico de propriedad en la facultad de Medicina enel estudio y vniuersidad de Salamanca, y vezino de ella, nos fue fecha relació, diziendo, que vos auiades compuesto en la dicha facultad, vn libro intitulado De saporũ & odorũ differentijs, causis, & effectionibus. En el qual auiades passado mucho trabajo, y ocupado os muchos meses, y era vtil, prouechoso, y cõuiniente para lo tocãte a la dicha facultad, del qual haziades presentacion, y nos suplicauades vos mandassemos dar licencia, para q̃ vos o quien vuestro poder tuuiesse pudiesse imprimir el dicho libro por el tiempo que nos fuessemos seruido y vẽderle sin que otro ninguno lo pudiesse hazer, dando os para ello nuestra real prouision en forma, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro cõsejo, por quãto enel dicho libro se hizo la diligẽcia q̃ la prematica por nos agora nueuamẽte fecha dispone, fue acordado q̃ deuiamos mandar dar esta nuestra cedula, en la dicha razõ, y nos tuuimos lo por biẽ. Por la qual vos damos licẽcia y facultad, para q̃ por tiẽpo de diez años primeros siguiẽtes, q̃ corrẽ y se quentã desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos, o la persona q̃ para ello vuestro poder ouiere,

yno otra perſona alguna podays imprimir o vender el dicho libro, que de ſuſo ſe haze mencion. Y porla preſente damos licēcia y facultad a qualquier impreſſor deſtos nueſtros reynos, que vos nombraredes, para que por eſta vez lo pueda imprimir, cō q̄ deſpues de impreſſo, antes que ſe venda, lo traygais al nueſtro conſejo juntamente con el original que en el ſe vio, que va rubricada cada plana, y firmado al fin del de Alonſo de Vallejo nueſtro Eſcriuano de camara, y vno de los que en el nueſtro conſejo reſiden, para que ſe corrija con el, y ſe os taſſe el precio, que por cada volumen vuieredes de auer, y mandamos que durante el dicho tiempo perſona alguna ſin vueſtra licentia no le pueda imprimir ni vender, ſo pena que el que lo imprimiere, o vendiere, aya perdido y pierda todos y qualeſquier libros, y moldes, y aparejos, que del tuuiere, y mas incurra en pena de cincuenta mil marauedis por cada vez, que lo contrario hiziere. La qual dicha pena ſea la tercia parte para el juez que lo ſentenciare, y la otra tercia parte para nueſtra camara, y la otra tercia parte para la perſona que lo denunciare. Y mandamos a los del nueſtro conſejo, Preſidentes, y Oydores de las nueſtras audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nueſtra caſa, y corte, y chancillerias, y a todos los Corregidores, Aſsiſtente, Gouernadores, Alcaldes mayores y ordinarios, y otros juezes y juſticias qualeſquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nueſtros reynos y ſeñorios, anſi a los que agora ſon como a los q̄ ſeran de aqui adelante

lante

ante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced, que ansi vos hazemos, y contra el tenor y forma della, ni de lo en ella contenido, no vayan, ni passen, ni consientan yr ni passar en manera alguna so pena de nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara.

Fecha en Lisboa a 18. del mes de Março de 1582. años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad Antonio de Erasso.

ERRATA
sic corrigito.

18 1 eiſdem vo eiſdem
24 13 ſtomachum ſtomacho
27 1 pituita pituitam
34 26 modicus mordicus
35 vlt. habet habent
44 1 refrigidiori frigidiori
49 pen. inſanis, in ſanis 51 12 ne nec
53 antep. lubicrat lubricat 57 24 collata, colata
58 13 ciueres cineres 59 17 molle mole
60 1 exiſtimam extimam
61 pex. amrao amaro
76 4 molliuntur moliuntur
92 17 ſapore ſapor
100 7 (ne
15 (nec
110 15 flauiores flauior eſt
116 20 hic hi 117 11 ex vt vt ex
123 14 num nuum 129 antep. ſi ſit
135 3 & vt 138 15 admonemur mouemur
139 16 certæ certe 142 pen. multò multo
144 pen. ſentiis ſentire
147 3 reſtigerare refrigerare
161 25 ne nec
163 4 teuui tenui

YO Christoual de Leon, secretario del consejo de su Magestad, doy fee, que auiendose presentado ante los señores del consejo por el Doctor Brauo Cathedratico de medicina de la vniuersidad de Salamanca, vn libro intitulado, De Saporum & Odorum differentijs causis, & effectionibus, que con su licencia se imprimio le dieron licencia para que pueda vender cada libro en papel a tres marauedis el pliego en que le tasaron y mandaron que esta tassa se ponga al principio de cada libro, para que se sepa en lo que esta tassado, y para que dello conste de mandamiento de los dichos señores del consejo y pedimiento del dicho Doctor Brauo di esta fee que es fecha en Madrid, a quinze dias del mes de Iunio, de mil y quinientos y ochenta tres años.

Christoual de Leon.

IOAN. CHRISTOPHORI CALVETI Stellæ ad Andream Cordubam Equitē clariss. & vtriusq; Iuris consultissimum, Encomium.

HInc odor, inde sapor pulchro certamine laudes
Andrea Illustris tollit in astra tuas.
Florenti ex Sophia dotes odor explicat altæ
Mentis, & ingenij: corporis, atque animi.
At genus antiquum, & cognomē bellica in omne
Partum laude æuum fert Sapor vsque Polum.
Et gentis memorat fortissima facta vetustæ,
Quam canit AEolicis Corduba pulchra sonis.
Quid Sapor, inquit odor, gentis præclara trophea
Cordubæ & in Mauros splendida facta refers?
Non laudem Andreas maiorū ex fortibus actis,
Non nomen quærit, non decus inde petit.
Sed nitidis curat factis extendere famam,
Et virtute sua linquere in orbe decus.
Hoc putat esse suum, hoc nomen contēdit habere,
Hoc habet, hoc clarum dia Minerua dedit.
Præcinxit viridi flauentia tempora lauro,
Nam ius, vt digitos, inclytum vtrunque tenet.
Præclarum ille suum nomen per secla relinquet,
Quod

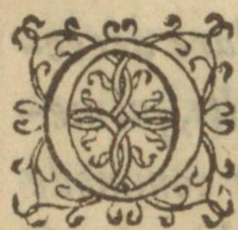
Quod nunquàm poterit parca abolere fera.
Aßensit Sapor, & suauem complexus odorem,
Vicisti, inquit, odor. Facta perenne manent.
Quæ virtus tribuit, quæ parta fuere labore,
Quæ vis excellens præstitit ingenij.
Iam clarum specimen sapientiæ, & indolis altæ
Præbuit Andreas, indeq; nomen habet.
Non eget illustri præstantum laude parentum,
Namque sua Andreas nobilitate micat.
Sed iam mollis odor munus mittamus vterque
Quod dat Ioannes Brauus odoriferum.
Quem Petrafita tulit fœcundo nobilis agro,
Quo gaudet liquidis Tormis amœnus aquis.
Qui vigili studio, cura, duroq; labore,
Cimmerijs nomen vindicat à tenebris.
Atque academiam libris exornat acutis,
Qua Salmantica habet, splẽdidũ in orbe decus.
Quæ sacræ est sophiæ sedes, quã Docta Minerua,
Phœbus, & alma Ceres, Aonidesq; colunt.
It musis comes ille nepos facundus Atlantis,
Atque domum cithara Palladiam celebrat.
Sed me, teque suo ingenio innotescere fecit
Brauus, quem medicam Phœbus opem docuit.
Cui dedit herbarum Pæon cognoscere vires,
Vt poßet morbos pellere pestiferos.
Quem voluit rerum naturæ exponere causas,

Et cæli motus Vraniæ astriferi.
Sic veterum gemmis lucentibus ille Sophorum
Atque rosis ornat suaue, quod edit opus.
Hoc sapit, hoc redolet, floresq; emittit odores,
Quales nec gignit, nec niger Indus habet.
Hoc gratus Sapor, hoc fragrãs odor vndiq; cingit,
AEternumq; operi præbet vterque decus.
Depingitq; suis vtrunque coloribus ille,
Quid Sapor, & quid odor sit, quid vterq; ferat.
Distinguit pulchre alterũ ab altero, opesq; potẽtis
Naturæ arcanas explicat, atque docet.
Nec genera ille silet, nec tot discrimina odoris,
Nec quot iucundus continet ipse Sapor.
Hæc ex Hippocratis Coi, doctique Galeni
Et Pauli, & Celsi protulit ille adytis.
Deprompsit pulchra ex diuino scita Platone
Atque ex facundo ciue Stagira tuo.
Hoc dicat Andreæ illustri, claroque Saporis
Dulcis, & Assyrij Brauus odoris opus.
Vt puræ fidei, & veri sit pignus amoris,
Dum Tormis lymphas deferet in Durium.
Dum diues placidum spectabit Corduba Betim
Dumque Tagus naues aurifer accipiet.

ILLVSTRI ADMODVM DOMINO

Andreæ Cordubæ, Collegæ in Collegio Maiori Sancti Bartholomæi, Salmanticensis Episcopatus censori meritissimo, viro scientia, genere & virtutibus clarissimo, Ioannes Brauus Medicus professor. S. P. D.

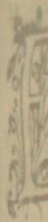

Ccasione commentariorum in Hippocratis opus de ratione victus in morbis acutis, quos nunc excudendos paro, libellum quendam de Saporibus & Odoribus cõposui, vt ea, quæ ab Hippocrate in primis sententijs libri tertij dicuntur, in quibus de vinorum differentijs agit, facilius atque expeditius percipi possent. Non inserui autem

tem eum in enarrationes illas vitus proli xitatem, & commentationem interrumpere. Quare commodius mihi visum fuit, seorsim illũ in libri fine apponere. Quod cùm per amicos aliquot intellectum foret, petierunt à me, vt in publicum libellum emitterem, nam operosum ipsis videbatur lentam diuulgationem commentationum librorum de ratione victus expectare. Quare vt ilico moras rumperem, & de Saporibus, Odoribusq́ opusculum in lucem proderem, rogauerunt. Quibus ego complacere volens commentarium hunc typis mandare decreui, vt eo iam amici, & alij permulti, qui medicinæ studio incumbunt, frui & commodè vti possent. Verùm cogitanti mihi, cui possem labores istos offerre, occurristi tu, Andreas generosissime, cui opusculum hoc inscribere dignum putaui, tum ob maiorum tuorum stẽmata, & generis, quo decoraris, nobilitatem omnibus manifestam (ex Cor-

dubarum enim & Carua aliumpræclara, & vetustissima stirpe ortus es) cùm etiam ob animi tui dotes, & virtutes egregias, quæ non secus ac pretiosissimæ in auro gemmæ, interfulgent, & splendent, quibus omnes, qui literas & bonas disciplinas sectantur, in tui amorem euocas, atque allicis, in eodemq; illos veluti glutine quodam retines, & diutius conseruas. Quo factum est, vt in Diui Bartholomæi collegio, eximio quidem & præstantissimorum virorum alumno, totoq; orbe terrarum celeberrimo, fueris receptus: & deinceps ab Illustrissimo Domino Hieronymo Manrico Episcopo Salmanticensi, nunquàm satis laudato inter doctos multos, & vita, & literis integerrimos, quibus Academia nostra abundat, & assiduè floret, censor ac iudex ad episcopatum eius gubernandum fueris selectus, quem tu ita probè regis, & sapienter dispensas, ac sanctè pièq; moderaris

raris, Vt nihil Vlterius desiderari queat. Accipe igitur læta fronte (Vir maximè illustris) munusculum hoc, non quidem te tanto Viro dignum, sed quale imbecille Braui tui Vires promere ac parare potuerunt. Vale.

DE SAPORVM ET ODORVM DIFFERENTIJS, CAUSIS & EFFECTIONIBUS, LIBER VNUS.

Auctore Ioanne Brauo Petrafitano Doctore medico, & scholæ medicæ Salmanticẽsis publico professore.

PRAEFATIO.

EX secundis omnibus qualitatibus pariter & ex tertijs nullæ sunt, quæ medicamentorũ temperamenta ita nobis ostendant, & primas qualitates denotent, ac sapores ipsi. Voco secundas qualitates tenuitatem, crassitiem, raritatem, densitatem, splendorem, opacitatem, grauitatem, leuitatem, & cæteras omnes, quæ in syncerissimis elementis reperiuntur: quæque primò, nullisq; alijs interuenientibus, ex primis confluunt, ac emanant. Tertias appello sapores, odores, colores, mollitiem, atque duritiem, & alias huiusmodi, quæ non in simplicium elementorum substantijs, sed in mistis passim inueniuntur. Inter has enim omnes in significandis rerum temperamentis sapores primatum obtinent, vixque non decipiunt;

 sed

ſed calorem indicantes, euidenter calorem indicant, & oſtendentes frigus, illud manifeſtò oſtendunt. Cùm per alias ſanè, quæ dictæ ſunt, qualitates, nullas medicamentorum vires certa coniectura aſſequi queamus: quandoquidem in ſingulis illarum innumeras contrarias qualitates caloris & frigoris quotidiè experiri licet, etiamſi, teſte Galeno, in quoque ſingulatim genere aut ſeminis, aut radicis, aut ſucci; ex colore indicationē quandam temperamenti ſumere liceat, vtpote cepa, ſcilla, vinum, quantò fuerint albidiora, tantò & minus ſunt calida: quæ verò ſubflaua, fuluaq;, calidiora. Idem vſu venit tritico, milio, ochris, phaſelis, ciceri, ireos radici, aſphodelique alijſque compluribus. In quoque enim genere in vniuerſum, eodem docente Galeno fulua, flaua, rubraq; omnia albis ſunt calidiora. Ex ſaporibus verò non ſolum intra genus ſpeciemvè, verùm etiam de ſpecierum ipſarum aut generis temperamentis iudicium verè nanciſcimur, dicente Galeno lib. de oculis medicinarum, virtutes maximè ſaporibus oſtendi, eoſque rerum, quibus inſunt, virtutem innuere. & lib. 2. de alimentorum facult. c. 61. dicebat, ſaporem oſtendere plantæ temperamentum. Vnde Auic. 1. parte canticorum, temperamentum haberi & cognoſci ex ſapore, & ex

In fine libri 4. de ſimpl. med. facul.

Par: 5. c. 1.

Tex. 27.

ratione

rationevera & ſana veriſsimè aſſeruit. Atque hæc vna cauſa exiſtit, cur de ſaporibus ſeorſim ſcribere curauerim. Altera fuit, quòd tractatio iſta difficilis ſit, & plurimas obtineat ambiguitates, ægrèq; ſolubiles nodos ſolutore & interprete egentes. Eſt etiam vtilis admodum & neceſſaria, cùm ad alia non pauca, tum maximè ad medicamentorum & alimentorũ opportunũ vſum. Quo circa Gal. lib. 1. de alimento. facult. Quartũ de ſimplicium medicamentorum facultatibus librum, in quo de omni ſaporum genere copioſiſsimè diſſeruit, neceſſe omnino eſſe cum perlegiſſe, dicat, qui ea, quæ in illo opere ab eo traduntur, eſt aſſequuturus. Atque hæ ſanè occaſiones aliæque, quas in præſentia ſilentio prætereo, me impulerũt ad hunc commentarium ſcribendum. Adieci autem in fine de odoribus tractationem propter conuenientiam, quã ipſi cum ſaporibus obtinent, & quia illorum cõſideratio plurimi eſt in medicina momẽti. Quod ſi peritiores alij huius florẽtiſsimæ Salmãt. Academiæ in iſta, quã ſuſcepi, ſcribendi prouincia (difficillima quidem, & multis plena laboribus) ſe exercuerint, meque ipſum antecelluerint, id animo placido lætoque feram, ac dicã, quod egregius vir ille Pædaretus protulit, qui, vt refert Plutarchus, cùm lectus non eſſet inter tre-

Occaſiones hunc librũ ſcribendi.

Capit. 1. iuxta finẽ.

in apophthegm.

centos, qui ordo in ciuitate erat dignitate primus, hilaris ridensque digrediebatur; reuocatum autē Ephori rogauerunt, quid rideret? quod congratuler, inquit, ciuitati, quæ ciues me habeat trecentos meliores. Etsi quispiam indignum putet tam exiguum libellum typis mandare, sciat operis dignitatem non consistere in voluminis multa mole; sed in sententiarum veritate & grauitate, sæpius in libro memoratur Persius vno, Quàm leuis in

Martialis

tota Marsus amassonide. Si vero ea quæ in hoc libro à me dicuntur, alicui non arriserint, meliora afferat: etsi id efficere non possit, taceat: quòd si meliora attulerit, non ægrè patiar, modò id sine liuore fiat. Tu autem, candide Lector, has nostras lucubrationes boni consule, benignèq; lege, & spera maiùs aliud opus breui me esse in lucem editurum.

Vale.

QVID

QVID SAPOR ET QVOT SAPORVM Differentiæ. Cap. I.

EX quatuor doctrinæ modis, quos Ammonius Phylosoph⁹ apud Græcos præstantissimus tradidit in ijs, quæ præfatur ad libri Porphyrij de quinque vocibus enarrationem, diuisiuo, definitiuo, resolutiuo & demonstratiuo; quorum vnum aut duos vel omnes quisque methodo quidpiam docens vsurpare solet. Nos in præsentia duobus tantum, definitiuo, & diuisiuo, qui nostro proposito inseruire magis videntur, vtemur. Initio quid sapor sit explicantes, & in quas species diuidatur declarantes. Sapor auctore Theophrasto, partis est siccæ terrenæque in humore demistio: vel partis siccæ per humorem ex vi caloris percolatio. Quod fortè à priori nihilo differt. Aristot. lib. de sensu & sensibilibus. c. 4. saporem passionem esse, inquit, à sicco terreo in humido factam, gustus alteratricem, qui in potentia est, vt sit in actu: est enim in potentia, eodem docente Arist. lib. 2. de anima. c. 10. in fine. Gustus quidem instrumentum; gustabile autem id, quod gustum ipsum actu facere potest. Cuius gustus officium est sapores diiudicare, vt idẽ Arist. est auctor lib. 3. Ethico. c. 10. Saporis species sunt acerbus, austerus, acidus, dulcis, pinguis, salsus, amarus, atque acris. Qui sanè cuncti octonario

Lib. 6. de causis plantarum, c. 1

Saporum numerus.

numero continentur. Nonnulli insipidum adijciunt, verùm hoc à Theophrasto omissum est lib.6.de causis plantarum.c.1. vbi ex professo de saporibus agens eorum tantum, quos retulimus, mentionem fecit. Auicēna similiter lib.2. canonis, tract.1.c.3. non videtur illud inter sapores connumerare, dum ait, sapores esse penitus octo, & vnum priuatum sapore, qui est insipidus. Veruntamen si insipidum gustu solo, non sensu alio percipitur, atq; cognoscitur, cogimur illud inter saporū species recensere; cùm sit nimirum sapor partis degustatricis passio, sic tradente Aristot. lib.de sensu & ijs, quæ sentiuntur. c.1. Quemadmodū enim (scribente Galeno) febres tactu, ita sapores gustu sentiuntur. Accedit eò, quòd cùm insipidus & sapores reliqui priuatiuè opponātur, debent omnes in eodem genere collocari; cùm hæc sit contrariorum lex, vt in eodem genere ponantur, & maximè distent: igitur insipidus ad saporis genus priuatiuè reducetur. Acerbus & austerus non videntur specie dissidere, cùm sola intensione & remissione differentiam obtineāt: magis autem & minus, vt phylosophi loquūtur, speciem non variare notius est, quàm vt probari debeat. Sed quòd duo hi sapores modo tantum, qui dictus est, & non alio differant ex Gal. liquet lib.4.de simpl.medicam.facult. c.8. scribente, austerum acerbum esse exolutum. Quò fit vt sæpè vnum pro alio assumatur. & lib.1.eiusdem operis cap.39. dicebat acerbum ab austero intensione sola differre: cæterùm vtrisque commune genus esse,

6.epidem. par.1.cō. 29.

Acerbus & austerus quomodo differāt

esse, στυφὸν, hoc est adstringens, lib. 1. de alimento. facult. c. 1. iuxta finem docuit. Quod similiter lib. 1. de simpl. medica. facult. citato confirmat dicens, At quod nos adstringens vocitamus, haud temerè à Theophrasto dictũ reperias. Videtur enim idem significare, quòd austerum; aut certe commune esse genus, tum huius, tum etiam acerbi. Superest, vt de pingui seu vnctuoso sapore dicamus, quem à Theophrasto additum esse, & à Platone in sermone de proprijs linguæ sensorijs prætermissum: paulò verò ante plantarũ succis adscriptum, vbi vinosum ab oleoso & melleo discernebat. 1. de simpl. medicam. facult. c. 38. Gale. commemorat, & deinceps causam reddit dicens, pinguem Platonẽ omisisse, vt qui ad gustum nihil attineret: attinet enim magis ad tactum, quàm ad gustum: quod si ad vtrumq; attineat, cum pluribus sensibus percipiatur, sensibile erit commune, & non vnius gustus propriũ. Cæterùm Arist. 2. de anima. c. 10. & lib. de sensu & sensibilibus, c. 4. manifestè sub dulci pingue complexus est. Galenus hac in re dubius apparet: nam cùm li. 4. simpl. c. 9. dixisset, fructus oleosos & dulces esui solummodo esse aptos: deinceps c. 10. subdit, fortasse & pingue ipsum dulce existere; & quidquid nutrit è genere esse dulcium. Libro tamen 1. eiusdem tractationis, c. 39. dulce & pingue in hoc conuenire asseuerat, quòd ambo velut inungunt, atque implent, ac in statum suum restituũt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas: differre tamen, quòd hæc omnia cum voluptate à

Sapor pinguis seu vnctuosus.

dulci fieri contingant: à pingui verò ſine voluptate. Veruntamē quatenus pingue nutriens eſt, debet in dulcium genere contineri: ſi modò verum eſt, quod Galenus lib. 4. de ſimpl. medicam. facultat. toties repetiuit, nutrire præter dulcem qualitatem nullam omnino poſſe: & omnium, quæ nutriunt, communem dulcedinem eſſe; ac quidquid nutrit, aut plus aut minus eſſe dulce; ſubſcribens ſanè in hoc Ariſtot. lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur. c. 4. dicenti omnia dulci, nutriri vel ſimplici vel miſtim. Vnde Auic. 2. cano. tract. 1. c. 3. impoſsibile eſſe dicebat, quin in omni nutriente apud medicos inſit dulcedo aliqua. Eſt etiam acetoſus ſapor, quem fortè aliquis à prædictis diſtinctum eſſe autumabit: verùm hic Auicennæ idem eſt, atque acidus; apud Galenū verò ſimplex & impermiſtus ſapor non eſt; ſed ex acido & acri permiſtus atque compoſitus; quod ex 4. de ſimpl. medicam. facult. c. 12. probari nō obſcurè poteſt, vbi ſic ſcribitur, Diuerſis itaque viribus omphacis acetique ſuccus cōſtat; quippe quod aceto accedat ex putrido calore acrimonia quædam: atque ob id Ariſtoteles rectè dixit acetum proprio vini calore frigidū eſſe, adſcititio verò calidum: at omphacis ſuccus calorem non habet. & rurſus lib. 1. eiuſdem operis c. 24. Acetum, ait, ex contrarijs qualitatibus cōpoſitum eſt, perinde vt lac: vnde Serapio acetoſitati (inquit) aceti miſcetur acuitas & punctio. Deprehenduntur itidem in quibuſdam alijs medicamentis varij & diuerſi ſapores, vt in abſynthio

c. 9. & 15.

Acetoſus ſapor nō ſimplex, ſed permixt⁹.

Tit. de ſapore acetoſo.

thio amarus, qui guſtui primus obuius eſt, & adſtringens, & acris: in agarico dulcis & amarus; in chicoreo auſterus & ſubamarus: in oxyphenicibus dulcis ac acidus; in melle optimo dulcis & acris: in braſica ſalſus ſimul & adſtringẽs; in myrti fructu & agreſtibus piris acerbus ſimul & dulcis: auſterus vnàque dulcis in fructu palmæ, & in vinorum nonnullis generibus, ſi Galeno creditur lib. 4. ſimpl. c. 8. vt in Surrentino, Salbino, Albate. Verùm nondum de compoſitis ſaporibus tractare propoſuimus, ne caput hoc primum ad immodicam creſcat molem: tum etiam, quoniam qui ſimplicium notitiam ad vnguem tenent, compoſitorum naturam probè cognoſcent. Explorantur ſapores ſinguli ex affectione, quam linguæ imprimunt eo modo, quo docet Gal. lib. 1. de ſimpl. medicam. facult. c. 36. cuius verba hic apponere libuit, quæ hunc in modum ſe habẽt: Porrò quando, quod linguæ noſtræ admotum fuerit, corpus valide deſiccat, contrahit, & in multam profunditatem vſque linguã ipſam exaſperat, ſicut pira ſilueſtria immatura, & corna, eiuſmodi omne acerbum appellatur, ab auſteris intenſione diuerſum: at quod nos adſtringens vocitamus, haud temerè à Theophraſto dictum reperias: videtur enim idem ſignificare, quod auſterum, aut certè cõmune eſſe genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæcunque verò linguam, dũ contingunt, non contrahunt eam, nec conſtipãt, velut adſtringentia, imò contra planè agere apparent, nẽpe detergentia & abluentia; etiãſi adſtrin

Miſti ſapores.

Sapores ſinguli quomodo explorari debent.

gentium quidpiam admiſtum ſit, hæc omnia ſalſa cognominamus. At, quæ his etiam magis detergunt, adeò vt etiam exaſperent, amara nominantur. Porrò, quæ mordicant, roduntq́;, idq́ue cum valida quadam caliditate, acria vocantur: ſi verò ſine hac mordent, acida quidē; cæterùm hæc fermentandi quoque vim obtinent. At quæ velut inungunt atque implent, ac in ſtatum ſuum reſtituunt exaſperatas ac veluti eroſas linguæ particulas, hæc ſi cum voluptate manifeſta contingant, dulcia, ſin hac ſine, pinguia vocitantur. hæc Gale. Quibus ſanè quantum in eo fuit, res explicatu longè difficillimas verbis exponere fuit annixus; quæ inquam qui ad vnguem tenuerit, quæ ſit cuiuſque ſaporis affectio, atq; natura, facili negotio percipiet. Ex his ſaporibus acerbus, auſterus, & acidus temperamento frigidi ſunt: dulcis, ſalſus, amarus & acris, calidi: quemadmodum fuſa ac prolixa ſatis enarratione probat Gale. lib. 4. de ſimpl. medicamen. facul. cui Auic. conſentit li. 2. tract. 1. c. 3. inquiens, Non eſt poſsibile vt ſapores dulcis, amarus, & acutus & ſalſus ſint, niſi in ſubſtantia calida. nec ponticus, ſtipticus, & acetoſus, niſi in ſubſtantia frigida. Porrò ex his, acris omnium eſt calidiſsimus, mox amarus, poſt amarum ſalſus; & deinde dulcis, cuius calor, vt ait Gal. non immodicè calorem noſtrum exuperat; ſed velut aqua calida, cuius contactus voluptati eſt maximus; vbi refrixerimus, hactenus videlicet nos excalfaciens, dum concretas frigore in nobis particulas fundat,

Saporū tēperamēta.

Lib. 4. ſimpli. cap. 9.

dat, non tamen soluat, secet, distrahatvè continuum; ea enim vt vtilissima est, & maxima afficit voluptate, sic omne edulium dulce calidum sanè omnino est; sed non tantùm calore excedit, vt is lædat, ac molestus sit, sed inter limites se continet fundentis, læuigantis, ac mollientis. Nec tamen censendum est dulce omne calidum existere: contingit enim modicè dulce aliquod esse frigidum, scilicet quando plurima corporis ipsius substantia aquea extiterit, sed non adeò tamen frigidum, vt id, quod valde acerbum est aut acidum: sed sicut illa potiùs, quæ tepidum calorem posside nt, quæ Galeni est sententia, 4. simplicium. capit. 7. Sapor pinguis in calore, dulci proximus est; nam ex tenui non quidem ignea, sed planè aërea materia nascitur, quæ calore quidem & frigore quodammodo temperata est: humoris tamen eiusque aërei particeps magis ac proinde vis eius atque facultas est relaxare, emollire & humectare. In hoc sanè saporũ catalogo difficile est extrema collocare: nam etsi Galen. dulce & austerum videatur contraria facere: veruntamen, si diligenter inspexerimus, nullus sapor magis videtur ad medium accedere, quàm dulcis; quoniam vt in reliquis rebus ab vno extremorum ad alterum nihil peruenire potest, nisi per medium, ita pleraque ex his, quæ insipida sunt, priùs fiunt dulcia, quàm amara, & èconuerso amara priùs dulcescũt, quàm insipida reddantur, vt innumeri fructus demonstrant. Quare dulcia in medio amarorum & insipidorũ collo-

collocare possemus, & contraria cōstituere amarum & insipidum. Alij contraria faciunt insipidū & acidum Veruntamen melius est, vt acidū inter media collocemus, quemadmodum est adstringens & acerbum: omnia enim hæc inter insipidum & amarum ambigere videntur. Aristotel.
Arist. quos sapores contrarios efficiat.
lib. 2. de anima. c. 10. & lib. de sensu & sensili. c. 5. dulce & amarum contraria constituit, propterea quia contrario, & maximè repuguante modo gustum immutant, dulcia nempe voluptuoso, amara implacido & contristante. Aliqui sapores hosce ob id cōtrarios dicūt, quod passiuis maximè qualitatibus contrarientur: nam dulcia humida sunt: amara autē sicca, vt probat Gal. 4. simpl. c. 20. verùm ita acria & acida deberēt cōtraria esse, propterea ꝙ actiuis opponūtur; nā acria calida valde sunt, acida frigida: sed nullus hactenus hęc cōtraria effecit, ergo non ratione hac cōtrarij sapores sunt explorandi; sed eis, qui antea dicti sunt, modis, & qui postmodū dicētur. Galenus tamē dul-
Gale. quos sapores contrarios videatur constituere.
ce & austerū contraria videtur constituere, quia vt ipse ait lib. 4. de simpl. medicam. facult. cap. 7. arborum fructus initiò austeri sunt; deinde verò tempore maturescentes dulcescunt; quod Theophrasti testimonio probat dicentis, arborum fructus omnes quotquot nobis, vbi maturuerint, dulces apparent; nuper enatos acerbos, siccosque esse consistentia pro sui nimirum parentis quēq; natura, oliuæ, vuæ, mala punica, mora, palmulæ, pira: at progressu temporis humidiores redduntur, adquiruntque pro acerbitate aciditatem, quā

ſenſim exuentes, poſtea dum matureſcunt, ac perficiuntur, dulces euadunt. Quibus ſanè verbis vult in fructibus, dum matureſcunt, motum eſſe ab acerbitate ad dulcedinem, quæ maturitatis terminus exiſtit. Quare cùm acerbum & dulce in hoc motu maximè diſtent, iure optimo Galenus illa com.1.lib.3. de ratione victus in morbis acutis, contraria eſſe aſſeruit. Verùm eadē ratione dicere tenetur amarum & dulce contrariari in his fructibus, qui ex amaris dulces redduntur, ex quorum numero ſunt pepones, cucumeres, oliuarum & glandium nonnulla genera: nam ſicuti in ſupradictis ab acerbitate in dulcedinem motus erat; ſic in his ab amaritudine in dulcedinem fieri conſpicitur: eſt etenim in iſtis initium & terminus, à quo motus, amaritudo; finis verò & terminus ad quem dulcedo. Ex quibus Auerroës lib.5. collectaneorum c.27. Quem ſequitur Valeriola lib.1. enarrationum 4. aduerſus Galenum colligit, ſaporem amarum non perpetuò ex calore oriri: nam eodem docente lib. 4. ſimpl. fructus omnes, cùm matureſcunt, ex frigidis calidiores fiunt: eſt enim maturitas, auctore Ariſtot. coctio quædam, quæ non aliunde, quàm à calore proficiſcitur; quemadmodum cruditas coctionis eſt priuatio, quæ frigiditatem & caloris defectum oſtendit. Quapropter fructus, qui, cùm immaturi adhuc exiſtunt, amari ſunt, & poſtea matureſcentes dulceſcunt, erunt, cùm amari ſunt, frigidi; dulces verò calidi: nam ſi, dum matureſcūt, calefiunt, & dum immaturi ſunt, frigidi habētur; exiſtent,

Auerroes in ſapore amaro Galeno aduerſatur.

Coctio à calore fit.

existent, cùm amari sunt, frigidi, ac dulcescentes fient calidiores: quandoquidem, cùm amari sunt, existunt crudi, & ex consequenti frigidi: cùm verò dulcescunt, simul cum amaritudine frigiditatem amittunt, & calidiores redduntur. Ex quibus colligit amaritudinem in his constare ex frigore, sicuti dulcedinem ex calore: amaraque non semper esse calida: sed aliquando frigida haberi. Veruntamen huic argumento respondet Vallesius lib. 9. controuersiarum. c. 5. inquiens, aliud esse dicere omnẽ amaritudinem nasci ex calore, aut amara omnia calida esse, quoniã nihil impedit rẽ aliquam posse existere excellenter frigidam, quæ tamẽ nonnullas calidas sortiatur partes, quarũ occasione amara fiat, vt cicuta, quæ frigidissima cũ sit, amaritudinẽ tamen non exiguam obtinet: est enim amarum omne, quatenus amarũ, calidum, licèt alia ratione possit esse valde frigidum: nam cùm amaritudo excellens sit qualitas, poterit vbicunq; fuerit elucescere maximè; etiamsi pluribus contrariæ qualitatis partibus sit admista; quia si in heminam aquæ momentum aloës inijciamus, totam ipsam amarã reddemus, sic vomitus pituitosus amarus percipitur ob exiguam bilis portionem illi permistam. Quapropter dicendum, nihil impedire fructus immaturos frigidos esse, & interdum amaris quibusdã partibus præditos, quæ dum fructus maturescũt, tanquã excrementitiæ excernuntur. Nec ex sapore amaro, quem habet pepo, dulcis fit sapor, sed ex aquosa humiditate amplius cocta, & elaborata expurgatis per coctionem

Argumenti Auerrois responsio ex Vallesio.

nem

nem ab eodem calore coquente partibus amaris: ſiquidē ea ratione, qua peponis aut cucumeris calor fortis eſt ad reddendā illam aquoſam ſubſtantiam dulcem, eſt etiam potēs ad expurgandas partes excrementitias, quas pepo & cucumis habēt, quibus ſapor amarus adhæret. Quapropter in ſimilibus fructibus ſapor dulcis ex amaro non fit, ſed per coctionem fructus hi redduntur dulces expurgatis ipſorum partibus amaris, & elaboratis aquoſis & humidis: aut partes eædem amaræ fructibus ipſis per coctionem humidioribus redditis amittūt ariditatem, quam deponentes ſimul & amaritudinem exuunt: quia cùm amarus ſapor ex calore & ſiccitate proficiſcatur, fit, vt qualibet depoſita qualitate remitti aut aboleri poſsit. Eadē enim aut maior eſt de ſapore acri hæſitatio: quandoquidem is in nonnullis fructibus immaturis intenſior multò reperitur, quàm in eiſdem maturitatē adeptis, hoc in piperis genere videre licet, in quo, auctore Gal. lib. 8. ſimpl. albū veluti omphax eſt, quod nigro quidē acrius & exurentius percipitur: nam illud vberē interim humiditatem obtinet: nigrū verò iam quaſi ſuperaſſatū & ſuperexiccatum habetur: ac vnâ cum humiditate multā amiſit acrimoniā. Idem in allio, porro, cepa, atq; alijs pleriſque plātis nobis intueri datur, quæ nuper enata acriora multò ſentiuntur, quàm temporis progreſſu matureſcentia: ratio eſt, quia initio hæc multam eandemque valde acrem humiditatem attraxerūt, quæ temporis ſpatio concocta mitior ac benignior redditur. Nec ob id,

quod initio illa acris est, desinit esse cruda: nam bilis cùm flaua admodum est, acris, & male olēs, cruda dicitur apud Gal. lib. 2. de ratione victus in morbis acutis com. 44. censet enim crudum id omne, quod indomitum est, & nec deuictum, nec superatum à natura existit, siue calidum illud fuerit, siue frigidum, quod dum à natura superatur, coquitur, atque ad mediocritatē reducitur: nam hoc est munus atque officium coctionis, si Galeno creditur lib. de constitut. artis medicæ, c. 19. ad mediocritatem reducere omnia siue calida ea sint, siue frigida: quò fit vt frigida calefaciat, calida verò remittat, & ad teporem reducat.

Bilis admodū flaua, acris, & maleolens cruda est.

Quid crudum?

Coctionis munus atque officiū.

¶ *Quot sint adstringentis saporis species, & quid vnaquæque earum in nobis efficere queat.* *Cap. II.*

HActenus quidem de saporibus in genere magis; in specie verò minus scribere sumus aggressi. Verùm cùm non sufficiens sit generalis de re quapiam doctrina; sed necessaria etiam existat peculiaris, quæ de cuiusque generis speciebus agit: ideò opus est ad sermones magis particulares transire, qui sanè priuatim in vnaquaque saporis specie peragentur, in quibus id tantum scribere consilium est, quod mihi verissimum visum fuerit, omissa aduersus illos, qui de re hac minus rectè opinati sunt, concertatione. Exordiar autem ab eo sapore, qui velut initium ac fundamentum est reliquorum; talem autem acerbum esse

esse dictum alibi est; in quo initio lectorem monitum esse velim, illum simul ac acerbum dupliciter enuntiari, metaphoricè nimirùm atq; propriè: propriè namque acerbum & austerum ad gustum tantummodo attinent, vt ex Galeno cõstat lib. 1. de natura humana, com. 6. & lib. 2. de locis affect. c. 8. Metaphoricè verò de moribus dicitur; quemadmodum apud Aristotelem videre licet, lib. 1. de historia animalium. c. 9. dicentem, supercilia sub fronte sunt, quæ si in rectũ protenduntur, lenes mores significant; si iuxta nasum incuruantur, austeros & acerbos. In quo significato desumitur austeri vox à Gal. libro, ꝙ mores animi corporis temperaturam sequantur, cap. 10. cùm ætatem senilem dicit esse austeram, tędij plenam, ac duram. Per metaphoram etiam acerbus homo ab eodem appellatur in fine lib. 3. de different. pulsuum. Vocatur autem sic homo, vt Aristot. lib. 2. moralium Eudemiorum. c. 5. docet, quòd irascẽdi captet occasionem. De dolore metaphoricè itidem acerbum enuntiari solet, vt ex Galeno liquet lib. 6. epidem. p. 1. com. 6. quo loco enarrans Hippocratis sententiam, quæ habet, in renem dolor grauis, quando cibo replentur, ait, dolorem grauem aut tanquàm alicuius rei grauis loco incumbentis sensum inferentem, aut acerbum intelligere nos posse, & vtrũq; verum esse. Quare non est, cur Archigenem reprehendat lib. 2. de locis affect. c. 8. acerbum & austerum dolorem appellantem, scribens, hæc saporum esse nomina, qui lingua vt instrumento

Acerbum & austerũ quot modis enũtiari soleant.

Acerbũ ad mores refertur.

Acerbũ de dolore dicitur.

& gustandi sensu dignoscuntur, si ipse eisdem vocibus ad diros dolores designandos vtitur. Nisi dicamus Archigenem has voces vsurpasse propriè, credens illas verè de doloribus enuntiari, Galenum verò impropriè, & per metaphoram tantum. Propriè namque adstringentem aut acerbum dolorem nominare non magis possumus, quàm illum ceruleum, aut rubrum, aut fuscũ appellare; aut alium aliquem à coloribus nuncupatum, vtpotè quòd tales denominationes, vt dictum est, propriè saporum sint, vt hæ colorum: impropriè vero & metaphoricè possumus. Nam quemadmodum acerba gustui sunt ingrata, & iniucunda valde; ita dolor tactui infestus est. Verùm de metaphorica significatione in præsentia tractare, propositum mihi non est, sed de propria, quatenus huiusmodi voces gustabilem qualitatem nobis significant: quandoquidem in præsentia de saporibus tantùm differere instituimus. Pro quorum explicatione imprimis aduertendum reor, id, quod Galenus acerbum appellat, Auicennam & reliquos Arabes ponticum nuncupare (fortè quia sapor hic in ponto frequens inuenitur ob regionis frigiditatem, & fructuum immaturitatem) & quod Galenus Austerum nominat, Arabes stypticum dicunt, vt ex Auicenna, Auerroe, & Serapione patet dicentibus, ponticum & stypticum esse eiusdem speciei, & tantum secundum magis & minus differre: ponticumq́ue fortiorem esse styptico, & stypticum non contrahere, nisi quod de lingua manifestum

Cur acerb⁹ sapor ponticus ab Arabibus nũcupetur.

Auic. 2. cano. tract. 1. c. 3. Auer. 5. collect. c. 27. Serapio. c. prop.

nifestum est: ponticum verò contrahere & exasperare, quod manifestum est,& occultũ. Quæ sanè cuncta de acerbo & austero à Galeno dicta sunt, vt suprà visum est,& nũc nihilominus videbitur, dum horum saporum naturam explanabimus, quę non aliunde, quàm ab eorum definitione melius deprometur. Quid autem sint austerũ & acerbum, docet Gale. lib. 4. metho. c. 7. dicens, Voco austerum id, quod styphon quoque Græcè, id est, adstringens dicitur: acerbum verò id, quod intensum austerum est. & lib. 4. de cõposit. medicam. per genera. c. 5. austerum enim, inquit, Gręcis id sibi vult, quod mediocriter adstringẽs: acerbum, quod valde & vehementer id facit, genus vtriq; cõmune adstrictionis vocabulo signatur: non etiam vtrum validè, an obscurè id faciat declarante. libro item. 6. de compositio. medica. localium. c. 3. dicebat austerum & acerbum ambo adstringere, sed magis acerbum. Ex quibus omnibus clarè intelligitur, verum esse quod modò dicebamus, acerbum apud Auicennã & reliquos Arabes ponticum esse: austerum verò stypticum. Sed superest, vt indagemus quæ sit saporum horum temperies, facultas, atque substantia. Porrò qualitatem acerbam sua ipsius virtute refrigerare & exiccare. 7. metho. cap. 7. à Gale. proditum est. & lib. 4. de simpl. medicam. facul. cap. 7. dicebat, adstringẽtia certè terrena esse, & crassa corporis consistentia, qualitate verò frigida. Cui Auicenna subscribit lib. 2 tract. 1. capit. 3. dicens ponticum fieri ex substantia crassa,

terrea, frigida, esseque alijs saporibus frigidius:
Lib. 4. simpli. cap. 7. Cuius rei probationem attulit Gale. inquiens, Quippe si ab acerbo sapore manifestè linguā cō-trahi, siccari, asperarique contingit; ostensumq; superioribus libris est, ab vnico frigido contrahi, constringi, densarique corpora; liquet plane frigidum esse saporem acerbum: quoniam porrò inæqualiter desiccat, id enim est, quod exaspe-rat, fuerit sanè omninò etiam terrenus; siquidem aqueus omnia æqualiter penetrat, atque perua-dit; eique inseparabile est ac perpetuum, etiamsi diuulsus sit, vt rursus vniatur: at terreno corpori, quod in saporibus defertur, iam antea inest di-uulsio, simulque vt nunquàm deinceps facilè coëat; quin si eius recorderis, quod vtriusq; sin-gulatim passionis sensilis est proprium, ijsdem ipsum subscribet, ac testificabitur: velox siquidē acidorum saporum transitus in sentientibus cor-poribus fieri conspicitur: acerborum autem tar-dus: tum acida quidem in alto magis agere appa-rent; in superficie autem acerba. Hæc itaque om nia crassarum esse partium acerba corpora indi-cant; acida verò tenuium. hæc Gale. qui longa hac serie abundè monstrat acerbi saporis substā-tiam frigidam esse, crassam, ac veluti terream. & lib. 3. eiusdem operis. c. 5. supposuerat, frigidum contrahere, constipareque, & substantiam red-dere immobilem, aut ægrè mobilem: calidū ve-rò rarefacere, fundere, coquere, atque mouere. Rursus est & alia huius rei demonstratio sanè nō contemnenda; nam si fructus initio acerbi sunt,
deinde

deinde tempore maturescentes dulcescunt, sequitur ex calore ipsis prouenire dulcedinẽ: acerbitatem verò aciditatemque constitisse ex frigore. Quòd frigidus sit sapor acerbus, dictum iam est: quantum verò sit frigidus, satis Auicenna explicuit, dicens, illũ alijs esse frigidiorem. & similiter Isaac lib. dietarum vniuersalium. c. 15. in fine tertij gradus refrigerare & siccare scribens sic, vt eis, quæ quarto ordine refrigerant, propinquus habeatur. Porrò corporum acerborum quædam esui inepta existunt vicem tantummodo medicamenti obtinentia, vt rhus, & omphancia vocata galla: alia dulcem quandam, licet obscurã admodum, qualitatem immistam habent, ideoque comedi possunt, vt fructus arbuti, ilicis, fagi, corni, siluestris pruni, & similiter mespili; verùm hic teste Galeno. 7. simpl. admodum est acerbus, vixq; edi potest, & ventrem strenuè coercet. Sanè austera sunt multa, vt malipunici genera, atq; cotonea mala, ac reliqua complura esui apta, quæ inquam gustui grata existunt; acerba verò teste Gal. lib. 2. de locis affect. c. 8. gustui haud quaquã iucunda sunt, non solùm ea, quæ medicamentorum speciem referunt: sed etiam illa, quæ cùm sint huiusmodi, reijciũtur in cibos. Hoc dixerim dummodo homines, qui talibus vescuntur, naturaliter se habeant, & ab excrementis vacui sint: si verò extra naturalem statum constituantur, acerbis, acidisque delectari interdum solent, vt Gale. est auctor li. 6. epidem. parte. 5. com. 14. & li. 4. simp. c. 9. vbi de huiusmodi saporibus agẽs,

Acerba quo ordine refrigeret.

Acerba gustui nõ sunt iucunda.

Acerba quibus iucunda.

inquit, apparent enim, quæ citta laborant, mulieres, quique ſatiati ſunt, & quibus exolutus eſt ſtomachus, ea appetere deguſtare: cótra verò ſi eſuriant, auerſantur tum acerba, tum acida: expetunt autem ac ſumunt, quæ dulcia ſunt & pinguia, hiſque expleri deſiderant. Quod tamen diximus auſtera guſtui grata eſſe, non ſimpliciter eſt accipiēdum; ſed dummodo vnâ cum auſteritate dulcedinem aut iucundam aliam qualitatem habeant coniunctam: ſi namque amaritudinem obtinuerint, vt aloë, & abſynthium, multò ingratiora exiſtunt, quàm ſi ſolum amara forent: ſic quæ dulcia ſunt & auſtera dulcibus ſolum ſuauiora ſentiuntur: ratio eſt, quia amara tantum, vel dulcia tantum trāſeundo ſolummodo guſtus inſtrumētum afficiunt: at, quæ ſimul ſunt auſtera & amara, vel dulcia & auſtera, moram trahunt, & in parte cunctantur, compreſsioneque quaſi quadam in linguæ intimiora pellūtur. Quò fit vt ſi voluptuoſa ſint, quemadmodū dulcia, multò voluptuoſiora appareant: ſi verò ſint iniucunda, vt amara, iniucundiora magis ſentiantur. Atque hæc eſt cauſa, cur alimenta melancholica, id eſt atram generantia bilem, tantopere appetamus, & ad edendū nos inuitēt, vt oliuæ, caro oſsibus adhærēs, & ad hæc ceruina, ac caprina, & ex viſceribus lien, de quo verba faciēs Gal. inquit, reliquorū aūt viſcerū lien quidē guſtui eſt ſuauiſsimus: ineſt enim in eo perſpicua quædā acerbitas: meritò autem praui quoq; ſucci eſſe creditur, vt qui ſanguinē melancholicū generet. Dixit acerbitatem, quod puto

Lib. 2. de de alimen. facult. tit. de pedeſtriū animaliū viſceribus.

non

non dixiſſet, ſi eorum, quæ 2. de locis affect. c. 8. ſcripſerat, recordatus fuiſſet, vbi ait, nulla acerba guſtui eſſe iucunda. Niſi dicere velimus, acerbitatis vocabulum aliquando latiùs patere, auſteritatemque interdū ſub ſe cōprehendere; quod inquā aſſerere melius eſt, quàm contradictionis nota Galenum reprehendere. Sed his omiſsis ſupereſt, vt quid adſtringentia efficere queant explicemus: ſanè ſequuta ſunt temperaturā eorū opera; quò fit, vt cōtrahere, cōſtringere, dēſare, repellere, & incraſſare, & ad hæc refrigerare & exiccare ſint nata. Gal. lib. 4. de cōpoſit. medica. per genera. c. 5. de adſtringentium facultate hęc ſcribit, Omnia adſtringētia cōtrahūt, ac dēſant meatus, adhæc vinciūt, ac cōtinent partiū ſibi inuicē cohærentiū ſubſtantiā; atq; minus magiſq; hoc pro adſtrictionis quātitate efficiūt; cæterū adſtringēdo, ac dēſando ſumma corporis, quod adſtringitur, virtus illorū excluditur, & in altū ire prohibetur. Ob quā rationē pulchrè nōnulli medicorum huiuſmodi pharmacis alia ſubtiliū partiū & acri poteſtate prędita indere excogitarūt, à quibus veluti ductæ adſtringentiū vires in profundū corpus perueniāt. Vnde Gal. li. 7. local. c. 4. Sāguinis reiectatiōis curationē docēs, inquit, Miſcētur verò prędictis (puta adſtringētibus medicamētis) cōgruēti mēſura, tū calida, tū tenuiū partiū exiſtentia, quæ infeſtiſsima ſunt prædictis tribus affectibus, apertioni, videlicet, orarū, ruptioni, & corroſioni. Cuius gr̄a itaq; miſcētur diſtributionis nimirū ipſorū in corpus: etenim adſtringētia & viſ-

Adſtringētium facultas quæ.

cosa & tenacia sibi ipsis vias prçcludũt, quare opꝰ habent facultate ipsis viam struẽte ac præparãte. Verùm cùm ex locis circa stomachum, aut aluũ, aut aliquod intestinum sanguis effunditur, huiusmodi pharmacorum mistura opus non est. hæc Gal. Optimè verò Mesues adstringentium vires complexus est, dum ait, stypticum intro cogit, densat, repellit, roborat, diuisa glutinat, tarde & imbecilliter agit, suaque substantia crassa ea omnia obtundit, quibus acre, amarum & salsum vires addunt. Hoc tamen in loco silentio dissimulandum non est, Galenum lib. 6. simpl. c. de abrotono, acerbum stomachum amicum esse cẽsuisse. Quod similiter voluit lib. 5. de vsu part. cap. 4. in fine, quo loco inquit, atram bilem gratam ac beneuolam ventriculo existere, actionesque ipsius adiuuare; non subuertere esse aptam, ob id, quod acerba & acida est. Verùm huic sententiæ auersari videtur Auenzoar lib. 1. theisir capite illo, in quo de conseruanda sanitate differit, sic dicens, Omnia habentia fortem stypticitatem, sicut sunt pontica, naturaliter sunt crassa & dura, terrestria, dolorem stomachi generantia: quãuis in eis virtus aliqua stomachum roborãdi reperiatur, quia non conferunt stomacho fortem habẽtia stypticitatem, sed temperatam, sicut sunt rosæ & similia: habentia verò crassam, siccam & terrestrem substantiam, si benè decoquantur, minus nocent stomacho, exceptis fauis, in quibus decoctio non remouet nocumentum. hæc Auenzoar aduersus Galenum proferre non fuit veritus. Nec melan-

In canoni. vniuersalibus theoremate primo

Auẽzoaris sententia.

cholia, iudicio meo, acerba dicenda eſt, vt arbitratur Galenus, ſed auſtera duntaxat: nam cùm humor ſit, humiditatem aliquam neceſſario obtinebit; aliâs enim ne humor quidem eſſet; quandoquidem eodem docente lib. 2. de differen. febrium. c. 16. in humorum ſubſtantia elementum humidum exuperat, non ſiccum; vnde ab Auicēna humor definitur corpus humidum fluidum, in quod imprimis nutriens conuertitur. & idem Gal. lib. 1. de natura humana com. 39. inquit, melancholiam ſiccam & terreſtrem eſſe dici, humiditatis etiam nihilominus participem, alioqui quemadmodum ille ſcribit non eſſet humor, ſed ſolidum corpus vt adamas, ſic autem & frigida dicitur, quod plus in ea frigiditatis quàm caloris inſit: quoniam ſi exactè eſſet frigida, glaciei inſtar concreſceret. Quòd ſi melancholia inſitam nonnullam humiditatem habet, vt certè habet, acerba eſſe non poterit, ſed auſtera haud dubiè euadet: ſiquidem eodem Galeno teſtante, auſterum ex acerbo per humiditatis ademptionem generatur, quia vt ipſe ait, cuiuſque ſaporis vires aquea retundit atque hebetat humiditas. Rurſus Auicenna non dixit melancholiæ ſaporem acerbum eſſe, ſed medium inter acerbum & dulcem, qui, inquam, vel auſterus eſt vel ſaltim ex acerbo & ex dulci miſtus. hæc de naturalis melancholiæ ſapore obiter ſint dicta: nā alia quæ præter naturā exiſtit, & proprio ac peculiari nomine atra bilis à veteribus nominatur, acida eſt & aceti in modū terrā eleuat: vt varijs in locis prodidit Galenus.

Lib. 5. de vſu part. c. 4. in fin.

1. primi doct. 4. c. 1.

Lib. 4 ſimpli. c. 8.

¶ *Quis sit acidi saporis ortus: quod illius temperamentum, ac quæ eius affectio.* *Cap. III.*

Sapor acidus. Acidus sapor ex acerbo generatur humiditate aërea superueniente, & antiqua frigiditate seruata: nam si corpus acerbum tātùm humescat, & humiditas crassarum sit partium, & aquea, austerum euadet ab aquosa humiditate acerbitate exoluta, atque retusa: si verò humiditas, quæ accedit, & cum acerbo corpore permiscetur, tenuis sit & aërea, acescet. Quòd autem aciditas ex acerbitate per humiditatis acquisitionem generetur, ex eo probari potest; quoniam fructus initio lignosi cùm sint, sicci quoque sunt, simulque acerbi: verùm affluentis postea humoris copia acidos efficit: atque hæc est vna saporis acidi generatio. Altera est, quoties ille ex superabundante humore aqueo prouenit, qui dum nō coercetur, nec ab insito calore gubernatur, acescit. Sic lac repositū acidum redditur, & vinum similiter. Idem in succis omnibus intueri licet, qui dum non coquuntur, nec probè à calore alterantur, acidi fiunt: nam cùm auctore Galeno, succi cuiusque tria sint excrementa, vnum aqueum, alterum terreum, quale est in vinis fęx; tertiū aërēū, quod ipsum quoque vini flori proportione respondet: aqueum est, quod in omnibus ebullitionem corruptionemquę efficit, vbi nimirùm nec deuinctum, nec planè alteratum ebullitionis tempore fuerit; sicut cùm exactè deuictum atque mutatum fuerit, in eam, quæ propriè est succi natura,

Lib. 4. de de simp. medic. facult. c. 8.

Gal. lib. 4. simp. c. 7.

Lib. 4. simpli. c. 3. & 23.

ra, mutatur: quemadmodum pituita in animalibus per vlteriorem coctionem conuerti in sanguinem videmus; atque aquei illius excrementi gratia quidam ſuccos non niſi coctos reponũt: alij in ſole feruenti præſiccatos: nam terrei aëreiq̃ue occaſione non admodum eos corrumpendos iri metuunt, cùm illa ſeparari videant, ęgrèque corruptibilem ſortita ſint ſubſtantiam: quandoquidem temperamentum nacta ſunt ſiccum. Ex quibus clarè intelligitur ſaporem acidum frigidum eſſe ſimul, ac tenuium partium, vt teſtatur Galen. lib.4. de ſimpl. medicam. facult. *Cap. 3 & 7. & 8.* Porrò frigidum eſſe docet ipſe .c. 3. eiuſdem libri ſcribens in hunc modum, Itaque quod tantũ eſt acidum, quidquid id fuerit, planè frigidũ eſt, ſiue pirum, ſiue malum, ſiue acinus vuæ, ſiue rubi, ſiue ipſius mori, ſiue rheas fructus, hoc eſt, mala punica, ſiue quiuis alius, tum fructus, tum ſuccus, tum planta, vt oxylapatum, oxalis, quam eandem oxida quoque nominant: quippe ſi guſtanti vehemens atq; manifeſta illi ineſſe aciditas appareat; nec quicquam præ ſe ferat acrimoniæ, omnino hunc ſuccum refrigerantem reperies, quin confidenter vtitor, ſiue ad ardores vti conſilium eſt hypochondrijs impoſito, ſiue ad eryſipelas, ſiue ad alium affectum calidũ. Similiter quoque frigidos affectus ab eo omnes palam lædi cõperies: vbi verò miſta tibi acida qualitas appareat, cum acrimonia, conijciendum eſt, caliditatem quoq; ineſſe: ſin iuncta ſit adſtrictio, aliud eſt frigiditatis genus: nam acida frigiditas

tenuium

tenuium eſt partium, adſtringens craſſarum. Verùm quod illa tenuis eſſentiæ ſit, ex eo deinceps probat, quod velox eſt acidorum ſaporum tranſitus in ſentientibus corporibus, & ex eo etiam, quod acida omnia in alto magis agere apparent: ſed quod frigidum ſubtile acidam efficiat qualitatem, à priori etiam probari non obſcure poteſt: nam ea, vt dictum eſt, generatur ex acerbitate per aëreę humiditatis ademptionem frigiditate manente: ſi namque non maneret frigiditas; ſed loco eius calor ſuccederet vna cum humiditate, pinguis efficeretur ſapor vel dulcis, pinguis quidem ſi humiditas eſſet aërea, dulcis verò, ſi aquea. Rurſus aciditas in ſaporibus teſte Galeno, lib. 4. de ſimpl. medicam. facult. cap. 15. naſci potiſsimum videtur, dum à calido quidẽ mutatur, vt tamen non ſuperet id, quod ex acidis ructibus vel maximè conijcias: nam hi haud quaquã, vbi nulla prorſum facta in ventre eſt ciborum alteratio, prouenire ſolent: quemadmodum nec vbi optimè concocti, ſed tantum vbi ſemicocti, vt ita dixerit quis, fuerint. Vocat autẽ ſemicoctos ipſe, qui à ventriculi calore alterationem perpeſsi; nõ etiam perfectè ab eo ſuperati fuerint; ſic lac, ptiſanæ ſuccus, & quæcunque eius ſunt generis, tẽpore æſtiuo citius aceſcunt, quàm hyeme; poſtulantq́ue edes frigidas, vt in his repoſita pluſculo perdurent tempore. Ex quibus omnibus patet, quòd à calore mutante quidem, non tamẽ prorſus vincente aciditas generetur qualitas: atq; ob id plerifque ineſt fructibus priùs, quàm maturuerint

Cap. 7. eiuſdem quarti libri.

4. ſimpl. cap. 8.

ruerint

uerint. hæc Gale. & deinceps subdit, simile quid acidis saporibus vsu venire, quod borealibus vẽtis accidit, vt tenuis scilicet essentiæ sint, simulq; frigidi. Ex quibus colligit eos sine calore non nasci, sicut nec illum ipsum boream. Ab hoc calore quidem ebullitionem efficiente, nondum tamẽ alterationem perficiente, in lacte, & vino, & succis omnibus, qui acescunt, partes igneæ & aëreæ, quæ prius inerant, dissipantur, ac resoluuntur promptè, vtpotè ad digestionem & resolutionẽ habiles, terrestriores verò atque aquosæ, cùm discuti præ crassitie nequeant, funduntur, atque attenuãtur satis, vnde sapor oritur acidus, represso vtiq; calore, & interna frigiditate simul cũ essentiæ tenuitate vincẽte. Quod frigidus sit sapor acidus dictum est. Quantum verò frigiditatis obtineat, tradit Isaac dicens illum ordine secundo tantùm frigidum esse, quò fit, vt quæ summè nos refrigerant, ac interimunt, veluti cicuta, papaueris succus, iociamus, mandragora, minimè omnium acida sint, ita Galeno tradente lib. 4. de simpl. medicam. facultat. cap. 15. præcitato, quippe ait, quod licet frigidi sint sapores acidi omnes, haud tamen eò vsque refrigerant, vt interficiant: non enim subtilis forent essentię, si extremè essent frigidi: ob hanc tenuitatem simul ac frigiditatem euenit, vt illi mordaces compareant, dicente Galeno, mordicationem communem esse istis tribus saporibus acido, amaro, & acri; verùm acido quidem, vt frigido simul & subtili, (nam & id sæpè demonstratum est) amaro verò & acri

Bartholomæus Anglicus lib. 19. de proprietatibus rerũ. c. 47.

Lib dietatarum vniuersalium.

Lib 4 simpli. ca. 17.

vt calidis. Quod propriè tamen in ſaporibus acidum appellatur, à ſola lingua percipi poteſt, ſicut & acre: cæterùm quòd vtrique commune eſt, nẽpe mordacitas, etiam à tactu ſentitur: vtraque verò lingua agnoſcere nata eſt; nam quæ communia ſunt, ſicut & reliqua corpora ſenſibilia; quæ verò propria tanquàm guſtus organum percipit. Quibuſdam aciditatem à calore naſci viſum eſt ex eo, quòd vina languida æſtate facilè aceſcunt: hyeme verò ſuas ſeruent qualitates: quorum, vt Gale. ait, adauget opinionem; & quod vehementius motum eſt, ac longiùs aduectum: talia namq; cùm infirma fuerint, celerrimè aceſcunt. Hac de cauſa quidã, qui de re ruſtica rectius ſcripſerunt, dolia in ædibus ad aquilonẽ expoſitis defodiẽda cenſent, tanquàm frigus, ſcilicet, qualitatẽ eorum ſeruet, mutat autẽ caliditas; ſic vina quędam aceſcunt promptè, vbi in meridianis, & ſoli expoſitis locis repoſita fuerint. Quin & Alexander Trallianus lib. 7. c. 14. tenet, acidum ructũ nõ tantũ à frigidis, verùm etiã à calidis fieri cauſis, dicẽs nouimus autẽ plures medicos exiſtimaſſe omnẽ acidũ ſaporem à ſola fieri frigiditate: quamobrẽ eis ſemper exhibent calfacientia: vidimus autẽ plurimos à cibis refrigerantibus adiutos, priùs à calfacientibus vehemẽter læſos. Quo in loco ſe experimẽto probaſſe refert, vinum & potiones calidas in eorum ventribus aceſcere, quos poſtea curauit oxycrato, & alimentis coctu difficilibus & piſcibus, & carnibus, & ſuilis pedibus elixis, & inde factũ eſſe, vt nõ amplius aut cruditatẽ, aut acidũ ructum

Lib. 4. ſimpli. c. 15.

Lib. 4. de ſimpl. med. facul. c. 13. & 14.

tum paterentur. Verùm his omnibus vt satisfaciamus, dicendum, saporē acidū à frigore interno ei acescentis semper oriri, etsi ab externa causa calida aut frigida in eā deducatur dispositionē: à frigida verò per se, à calida verò per accidens: omne em̄, quod acescit frigidū est, redditur autē tale à causis refrigerantibus, vt in vētre cibus, aliquādo vinū aut lac: à calfacientibus verò, quoniā hęc quoq; ex accidēti aliquādo refrigerant, calorem nimirū natiuū extra educendo, nā maior calor calorem minorē educit, ac foras euocat, quo educto subiectum refrigeratur proprio calore destitutū; ac proinde vina languida calore acescunt, quod vehementibus non accidit; nam hęc cùm fortiora sunt, magnos tum motus tum calorē citra corruptionē sufferre ac tolerare queunt, simile quid illis eueniens, quod corporibus humanis; nam vt ex his, quæ robusta sunt, à sole & validis exercitijs robustiora reddūtur; à quibus prosternuntur, & digeruntur, refrigeranturq́;, quæ non sunt huiusmodi: sic vina natura calida mot⁹ velut vētilās, sol excalfaciens, flāmæq́; iuxta ardentes celerius cōcoquunt; cuius vtilitatis gratia nōnulli illa in solē efferūt, & igne excalfaciūt, vt quędā sanè insuauia fiāt fumi cōtrahētia qualitatē; in Asia namq; referēte Gal. in tegulas ædiū æstate omne propè in lagenas trāsfusum imponebāt: postea in edita cubicula, sub quibus infernè multa flāma lucebat, transportabāt, in summa aūt ad meridiem soléq́; cellas obuertebāt, in quib⁹ & citiùs maturescebāt, & potui idonea reddebātur. Verū, inquit, q̄ si talia *Lib. 4 simpli. c. 14.*

lia

lia vina frigidiora ſint, & dilutiora, eorum arguere omnia id genus imbecillitatem, celeriuſque perpeti cogere, quæ alioqui ipſa paulò poſt paſſura eſſent. Atque hæc eſt cauſa, cur lac, ptiſanæ ſuccus, & alia quæcunque eiuſdem ſunt generis, æſtate citius aceſcant, quàm hyeme, poſtulareq; illa ædes frigidas, vt in his repoſita pluſculo perdurent tempore. Verùm hic acoris modus, qui à calore fit, non omnibus innoteſcit: nam vbi quidam affectus frigidus ab aliqua cauſa refrigerãte emanat, omnibus notus eſt: vbi verò talis ab aliqua cauſa calida factus eſt, exempli gratia, vbi infirmum vinum à circũſiſtente foris calore validiori digeſtum ac diſsipatum acidum redditur, eos ſane, qui circa naturam exercitati non ſunt, latet, ignorantes caliditatem mediocrem omnibus eſſe vtilem: immoderatam verò non minus frigiditate noxiam. Quamuis tamen acidus ſapor vincente ſemper interna frigiditate oboriatur; cùm tamen in humano corpore ructus à cauſa calida in eam deducitur affectionẽ; frigida alimenta & craſſæ ſubſtantiæ prodeſſe poterunt cauſæ id efficienti, & inde mederi ſymptomati, quod Tralianũ feciſſe legimus.

Lib 4. ſimpli. c. 15.

Gal lib. 4. ſimp. c. 14.

Porrò ex acidis corporibus nonnulla ſecundum naturam acorem habent, alia præter naturam illum obtinent; ſecundum naturam vt poma, quorum quædam acida homines vocant, vt & quædam adſtringentia; nonnulla dulcia; ſic & mala quoque punica tum acida tum adſtringentia, tum verò dulcia appellant. At in vinis adſtrin

gens

gens qualitas ab acida ſeparata, vt bonitas à vitio, eſt: nam, quæ adſtringenti qualitate prædita ſunt, generoſa ſunt: acidum verò ſecundum naturam vinum nullum eſſe arbitratur Galenus lib. aduerſus Lycum cap. 4. Quinimò ſi quid eis vel parum acoris acceſſerit, continuò vt in acetũ mutentur, fore ſuſpicamur; vt hinc pateat cauſa, cur aceti aciditati acrimonia iuncta ſit: fructuum verò nulla talis iungatur, quia fructuum aciditati nõ miſcetur portio aliqua caloris præter naturã; fit em̃ vt Gale. ait, à calore naturali incipiẽte quidem concoquere, ſed nondũ perficiẽte: at acetũ cũ ex putredine generationẽ ſortiatur, caloris prę ter naturã, ἐμπύρευμα reſeruat: nam etſi vinoſæ vini partes, dum ipſum in acetum trãſit, refrigerentur, aqueum tamen excrementum putreſcens adſcititiam caliditatem obtinet, velut cætera omnia, quæ putreſcunt; quæ ſanè cuncta, ſi Galeno creditur, calidiora ob putredinem redduntur; ob id certè, quod extraneus inductus calor vniuerſam corporis putreſcentis occupet molem, etiãſi ab ipſo internus & genuinus corrumpatur; ſiquidem teſte Ariſtotele, putrefactio eſt proprij naturaliſque caloris in vnoquoque humido exiſtẽtis ab externa caliditate corruptio. Sed tempus eſt, vt ad acidi ſaporis facultates accedamus, illud imprimis aduertentes, acidas propriè non eſſe facultates medicamentorum, quemadmodũ nec amaras, nec acres, nec dulces: nam hæ guſtus dũtaxat ſunt qualitates; ſed facultates medicamentorum ſunt emplaſtricæ, & his contrariæ extergentes

Gal. lib. 4. ſimpl. c. 3.

Lib de cauſis morborũ. c. 2. & 1. de differentia feb. 7.

Lib. 4. meteor. c. 1.

Lib. 5. de ſimp med. facul. c. 26.

gentes, tum farctu liberantes, & infarcientes: prę-
terea mollientes, indurantes, laxantes, contenden
tes, & his similes. Quas sanè facultates medica-
menta operantur, quia tale vel tale sunt nacta tē-
peramentum, & hunc vel illum substantiæ mo-
dum sortiuntur. Ob quas sanè occasiones acida
incidere, extenuare, diuidere, farctu liberare,
Galen. vbi suprà. perpurgare (διακαθαίρειν Græci vocant) citra cal-
factionem possunt. Mesues lib. 1. theoremate eo-
dem, acidum, inquit penetrat, aperit, incidit, di
uidit, tenuat, terget, densat, asperat, extinguit ca-
lorem; citò agit hæc opera: sed in medio valen-
tium & imbecillium est, sua denique substantia
tenui acre obtundit, dulci & insipido vigorem
addit. Rursus acida appetentiam excitant; nam
ab acida pituita famelici homines fiunt, quem-
admodum ex dulci somniculosi, & ex salsa si-
ticulosi redduntur: ita Galeno docente, libr.
de plenitudine, capit. 11. & lib. 2. apho. comm.
21. dicebat, acidos humores, quos exorbuit os vē-
triculi, appetitus canini esse causam: rationē tra-
didit ipse lib. 1. de causis sympto. c. 7. scribens in
hunc modum, Deprauata verò fit appetentia, si
vehementiæ modum excedit, ac vocatur à non-
nullis canina, cùm vel ob acidi humoris vitiū ven
triculus modicus infestatur, vel vbi totum corpus
immodicè dissipatum assidua indiget nutricatio-
ne; quippe frigidi humoris vitium rosionem, quę
suctioni proportione respondeat, inducit: ap-
petentiam, haud aliter quàm naturale pathe-
ma excitat: atque cibi magis, quàm potus deside-
rium

rium affert, idq́ue propter refrigerationem. Quia igitur ab acidis humoribus siue edulijs os vẽtriculi refrigeratur, vellicatur, atque comprimitur, inane redditur, quod inanitionem suam sentiens cibum appetit: siquidem appetentia actio est partim facultatis naturalis appetitricis, partim animalis sensitricis. Acida præterea scribente Galeno; lib. 2. de facult. aliment. c. 21. cùm succum viscidum in ventre inuenerint, ipsum incidunt, ac deorsum subducunt, ob idque deiectiones humectant: quod si ventrẽ purum inuenerint, ipsum magis sistunt; cùm tamen adstringentia, quantũ in ipsis est, semper alui deiectiones cohibeant; quod si à cibo sumpta ventrem subducunt, id non per se, sed ex accidenti & secundariò operantur, quia, scilicet, compreßis ab eis partibus superioribus cibaria, quæ in ventre sunt, truduntur ad inferiora. Rhaze lib. 3. ad Almansorem, acidum (etsi immodice frigidum non sit) bilem flauam, & sanguinis feruorem reprimere, vacuũ ventrem constringere, flatibus verò plenum subducere; coctricem hepatis facultatem imbecillam reddere; & neruosis partibus nocumẽtum afferre, ac corpus exiccare, affirmare manifestè visus est.

¶ *Saporẽ dulcẽ naturalem esse, gustuiq́; gratißimum: ac quæ sint illius commoda & incommoda.* *Caput IIII.*

GRatißimi gustui, cùm naturaliter se habet, succi dulces sunt, vt cuncti medici

testantur, & experientia monstrat. Hi namque omnes docente Galeno.1.de sympto.causis.c.6. corporis substantiæ maximè consentientes habentur.sed cur periucundi sint, gustantibusque maximè suaues, ratio est, quia sapor dulcis ex caliditate mediocri, & substantia non admodum crassa ortum ducit; vnde linguæ appositus moderatè aperit, moderatè calfacit, moderatè humectat, & moderatè citraq; violentiam apertos linguæ meatus subintrans diu ibi manet; quò fit, vt natura in tali temperie gaudeat, plurimumq́; oblectetur. Necessaria fuit hæc oblectatio, quã dulces efficiunt succi, vt appeterentur, & à ventriculo allicerentur, quia auctore Galeno loco præcitato, ventriculus visceribus seruit, & venis, huiusmodi succos appetens, quales illi sunt necessarij, hunc præcedit linguæ iudicium: ipsa enim ijs potisimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur: atque huius consensus potissima causa est vestiens ipsa tunica. Necessarij ventriculi succi sunt, qui sibi consentientes existunt, & cum ipso reliquisque corporis partibus cognationem & similitudinem obtinent: tales namque nutrire, & quod de substantia illarum deperditũ ablatumq́ue est, instaurare, atque reficere valent. Quare oportebat, inquit Galenus, innasci animantibus organum, quod naturæ similitudines ac disimilitudines discernendi potestate polleret; quod cognoscens rerum naturas, familiaria quidem eligeret, aliena verò refugeret: eiusmodi ergo lingua est, quæ exuberanti sensu non calida modò

Bartholomæus Anglicus lib. 19. de proprietatibus rerum. c. 41.

4. simp. 15.

modò, frigidaq́;, humida, atque ſicca, ſed etiam, quę familiaria, quæq́ue non familiaria ſunt, agno ſcit. In hanc enim duntaxat particulam complures inſeruntur nerui, cùm aliæ omnes aut vnius tantùm, aut duorum ſint participes: nec eorum ipſorum ita magnorum tamen. Porrò cùm quędam naturæ noſtræ magis ſint familiaria, quædã minus, ac partim in hac coniugatione, partim in illa, neceſſariò plures guſtus qualitates extiterunt. Cæterùm omnium, quæ nutriunt, communis dulcedo eſt: nam quidquid nutrit, aut plus aut minus eſt dulce; his verò, quæ non nutriunt, commune eſt id, quod per negationem aut priuationem ſic dicitur, velut non dulce, vel indulce. Particulares autem differentiæ complures meritò euaſerunt, quia id, quod cuiq́ue rerum familiare eſt, vnum eſt, nempe quia & natura eius familiaris vna: aliena verò plurima partim plus, partim minus à ſubſtantia eius diſsidentia. Quæ itaque ſummè acida ſunt, acerba & amara, & ſimpliciter aliam quamuis qualitatem præter dulcem ſortita ſunt, ea omnia nutrire nequeunt, ſicut quæ ſolũ dulcia ſunt, omnia nutriunt. Cur verò hoc ita eueniat, cauſam idem attulit Galenus in eodem libro. c. 10. dicens, nutritionem eſſe vacuati repletionem; atqui quod euacuatũ eſt, familiare erat: quamobrem & quod nutrit, familiare ſit, neceſſe eſt. Porrò ſi familiare, & iucundum amicumq́ue fuerit, protinus etiam & ad id, quod nutrit, modicè calidum. Sed in hoc non parua eſt maioris minoriſq́ue ratio, quando nimirùm neque ad

cibos accedimus planè secundum naturam affe-
cti: solum enim corpus eorum, qui cibum deside
rant, inanitũ sit, necesse est, si exacti futuri sunt
familiaris ipsorum qualitatis cognitores: nam si
præter id calidiores, quàm conueniat, aut frigi-
diores euaserint, seu toto corpore seu perti-
nentibus ad linguam ac ventrem locis, non so-
lum quæ nutriant, verùm etiam quæ refrige-
rent, aut excalfaciant, postulabunt. Proinde sa-
nè sibi quoque illis aliàs alij videntur iucundio-
res: nam cùm duplex sit genere iucundum, alte-
rum, quod impleat id, quod euacuatum est, cuius
modi est nutrimentum: alterum, quod medeatur
ei, quod alteratum est, id, quod iam medicamen-
Cibi medicinales. tum esse constat, euenit vtique cibis, vbi nõ mo-
do vacuatis exhibentur corporibus, sed etiam
qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus
delectent, vt cibi, scilicet, & vt medicinæ: sed vt
medicamenta quidem refrigerando quædam, &
excalfaciendo, & exiccando, & humectando ex
ratione iuuabunt, & proderunt: vt nutrimenta ve
rò sola ea, quæ cognata sunt & familiaria totis nu
triendorum substantijs: protinus verò istis adest,
vt conuenienter, scilicet, sint ad ea, quæ nutriunt,
calida. hæc Gal. Ex cuius prælõga serie luce me-
ridiana clarius fit, duplicem esse delectantiũ ali-
mentorum naturam, vti & duplex est illorum si-
gnificatum: nam quædam delectant tanquàm ci-
bi tantùm, quæ alimenta simpliciter dicuntur,
vt chondrus, oua, caro, panis: alia non tan-
tum vt cibi, sed etiam vt medicamenta, quæ

cibi medicinales à medicis communiter appellari ſolent, vt lactuca, ptiſana, & ſimilia. Hæc inquam, quatenus ad id, quod de ſubſtantia partium receſsit, deperditumq́ue eſt, inſtaurandum ingeruntur, alimenta ſunt: quatenus verò id, quod alteratum eſt, corrigunt, & ad habitum naturalem reducunt, vicem obtinent medicamenti. Supereſt igitur, vt de temperamento dulcis ſaporis diſſeramus, quod calidum eſſe ex eo probat Galenus, quòd fructus initio acerbi cùm eſſent, tempore matureſcentes dulceſcunt; ex quo ſequi ait, dulcedinem ipſis à calore prouenire; nam ſi dulcedo maturatione acquiritur, & maturatio coctio quædam eſt, ſequitur dulcedinem calore etiam acquiri, ſi verum eſt, coctionẽ omnem à calore proficiſci, vt Ariſtoteles & Galenus varijs in locis prodiderunt. Quòd autem fructus omnes à calido matureſcant, concoquanturvè, cunctis tum philoſophis, tum medicis perſuaſum eſt: tum quòd id ipſum duplex ſit, alterum proprium, & cuique ingenitum, alterum externum à ſole videlicet vel ab igne; ſed tamen naturæ ipſorum conueniens, ac familiare; quare minimè mirandum eſt, quoſdam eſſe, qui non in arboribus, ſed poſtea cùm decerpti, conditiq́ue aliquandiu fuerint, coctionis complementum nanciſcantur, & dulcedinem aſſumant: dulceſcunt etiam adſcititio calore omnia ea, quæ ab igne præparantur, ac proinde, vt Galenus ait. 4. ſimpli. 11. dum calida ſunt, ſuauiora ijs, quibus nu-

4. ſimp. c. 7

nutritione est opus, apparent. Ex quibus omnibus clarè intelligitur, saporem dulcem calidũ esse, non tamen immodicè, sed moderata caliditate: nam si (vt dictum suprà est) corporis nostri naturæ maximè similis existit, & ipsa temperatè tum calida, tum humida est: dulce similiter moderatè calidum humidumque esse debere necesse quidem est. Dulce testimonio Galeni concoquit, laxat, rarefacit. addit Rhaze ventris fluxum efficere, ventriculum mollificare, thoraci pulmonique conferre, corpus impinguare, & seminis generationi materiam tribuere. Mesues dulcis operationes esse dixit, lauare, lenire, obstruere, flatulentum esse: omnia autem hæc, eius sententia, præstat imbecilliter, nec citò, nec tardè, sed in horũ medio: acre autem, amarum, salsum quoque reprimit: sed insipidum roborat. Porrò dulcibus omnibus vitium inest, viscera obstruere; quemadmodum Galenus nos docet lib. 2. de alimentorum facult. cap. 8. &. 26. & lib. 13. metho. c. 14. dicebat, Nouimus enim dulcibus omnibus tum iecur, tum lienẽ, maximè intumescere. Libro itẽ de succorum bonitate & vitio, cap. 4. in fine, illud de dulcibus, inquit, ac crassi succi cibis sciendum ac memoria seruandum, horum scilicet succo iecoris ac lienis vias impediri. Quod si viscera phlegmone præterea laborare paululùm cœperint, hanc ipsam valde augent: ratio est, quoniã dulcia vt plurimum crassæ sunt substantiæ, eò quod (vt dictum iam est) per concoctionem dulcedinem acquisierunt, quæ auctore Aristot. li. 4. meteo-

5 simp. 26. lib 3. ad Almansorẽ, 1.

In canonibus vniuersalib⁹, theoremate, 1.

Cur dulcibus viscera obstruãtur.

meteororum.c. 4. omnia ſolet incraſſare; & viæ, per quas debent permeare, ſunt anguſtiſsimæ: tales namque ſunt venę meſeraicæ, & quæ in hepate ex amplis portæ ad iecoris gibas procedunt, per quas eorum omnium, quæ in corpus vniuerſum diſtribuuntur, tranſumptio fit: Quapropter in eis maximè impinguntur, quia ſubſtantia craſſa in itinere anguſto facilè hæret. Porrò additur & alia cauſa ſanè non leuis, quia vt amara, acerba, & acida non ſolùm ori & palato ingrata, verùm alijs pleriſq; viſceribus iniucunda, ita dulcia omnibus eiſdem accepta, familiaria, & iucũda adeò, vt ab illis ſæpè attrahantur immaturè. Quæ ſanè cuncta docuit Auicenna. 3. primi doct. 2. capit. 7. dicens, res præterea dulces ad obſtructiones faciendas ſunt veloces; quoniam natura eas attrahit antea, quàm concoquantur. &. 14. tertij, tract. 1. cap. 20. ſic ait, dulcia conueniunt hepati, quare impinguatur, & magnificatur, & cõfortatur: verùm velocia ſunt, vt faciant euenire obſtructiones; propterea quòd hepar attrahit ea impetuoſè aſſocians ea humoribus alijs; & propter hoc oportet, vt vitet dulcia ille, qui habet apoſthema in hepate ſuo. Verũ ſubdit deinceps, & nocibiliora dulcia ſunt, quæ ſunt ex eis craſſa, ꝓpterea quia faciunt euenire obſtructionem: & quæ ex eis ſunt calida propter conuerſionem ſuam ad bilem. Ex quibus verbis fortè colliget aliquis hoc vitium obſtruendi, ſeu obſtructiones faciẽdi, dulcibus tantùm craſsis ineſſe, non dulcibus tenuioribus; hæc enim proniora eſſe ad hoc, vt in bilem

Dulcia ori & palato & viſceribus iucunda, atque ob id à viſceribus immaturè attrahũtur.

vertantur, dixit Auicenna: illa ad obſtructiones molliendas opportuna magis. Veruntamẽ cùm dulcia quæcunque (quemadmodum dictum ſuprà eſt & Auicenna ipſe notauit) plerunque ante concoctionem à viſceribus attrahantur, dicendum, hanc vnicam cauſam ſufficere ad obſtructiones procreandas; etiamſi ſubſtantiæ craſsitudo haud quaquam accedat: nam Galenus lib 2. de alimento. faculta. ca. 8. ficus, dixit, licet ſubtilium ſint partium, ſæpè obſtructiones in hepate parere, eò quòd ante, quàm in ventriculo elaborentur, à partibus nutriendis alliciantur: ſunt enim cruda omnia inconfecta, atque ob id promptè obſtruere poſſunt, non ſequeſtratis partibus craſsioribus excremẽtorum, quæ per concoctionem ſecerni ac ſeparari ſolent. Rurſus eſt & alia in vniuerſum dulcibus omnibus noxa non contemnenda, quòd in naturis picrocolis, hoc eſt, amaram bilem coaceruantibus, prõptè in bilem vertuntur, vt Galenus teſtatur lib. 1. de criſibus, c.12. dicens, In commentarijs de potentijs naturalibus oſtendebatur, quidquid alimenti ſupra modũ calefit, præſertim ſi pingue ac dulce fuerit, verti in amarã bilem. Oſtenderat hoc libro ſecundo de naturalibus facultatibus, cap. 8. vbi cùm probaſſet ſatis humores intra corpus gigni; non autem in ipſis alimentis contineri, in fine capitis ſic ait, Atqui non mel modo, ſed etiam cætera dulcia vniuerſa in ſupradictis corporibus, quæ ex qualibet iam memoratarum cauſarum ſunt calida, facilè in bilem mutantur. Quod ſimili-

ter confirmat lib. 6. epidem. parte. 5. com. 14. in eum ſcribens modum: Ex melle autem omninoque ex dulcibus, cùm vehementiùs incaluerint, amaræ bilis contrahi humorem, in quarto de ſimplicium medicamentorum viribus commentario declaratum eſt. Cum hoc etiam quando hęc diutiùs in ventriculo morata fuerint, nec priùs diſtributa, nec concocta ſint, luteam ex ipſis bilem procreari, euidenter percipimus; atque hoc commune eſt non ſolum dulcibus calidis, vt melli, ſed etiam frigidis, vt lacti. Cuncta namque in naturis calidis bilieſcunt facile; hoc tamen eſt diſcrimen, quod calida dulcia frigidis naturis auxiliantur, quia in probum ſanguinem conuertuntur; niſi aliqua in flatus vertantur, vt vina dulcia, quæ in frigidioribus ventriculis ſolent flatus generare, & illis ventriculum diſtendere; dulcia verò frigida, vt in picrocolis prōptè biliеſcunt, ſic in pituitoſis aceſcunt; quemadmodum de lacte pronuntiauit Galenus lib. 6. aphor. comm. 64. vbi ſcripſit, lac duplicem habere alterationem; nam quando in multo verſatur calore, ſtatim in nidorem abit; quando autem in pauco, citò aceſcit. & ſubdit, Tibi licet perdiſcere partim ſtatim cùm ex mammis excidit in ignem elixati, partim ipſum iacere per ſe ipſum permittenti: nam dum concoquitur, in nidorem fit abitio; neglecto autem acor omnino aduenit vel citius, vel tardius. Sic autem in ſanis, ſi non benè concoquatur, in quibuſdam aceſcit, in alijs autem nidorem

Lac duplicem alterationem habet.

con-

concipit: in ventriculo quidem refrigidiori acescit;in calidiori verò nidorulentum euadit. Si verò bene concoquatur, nutrit, & bonos facit humores. hæc Galenus. Cæterùm causam reddamus,ob quam dulcia omnia & pinguia in calidis naturis facilè fiant bilis, qua ratione sitim excitant; porrò causa est, quòd multas partes aëreas habent,quæ facilè in bilem degenerant: quẽadmodum aër promptè fit ignis propter naturarũ mutuum symbolum: sed dulcibus multò magis acria flammam veluti referentia; & amara atque salsa carboni similia in bilem vertuntur,propterea quòd dulcibus multò sunt calidiora,& maiorem consensum cum bile obtinent. Si cui verò dulcia officiunt, Auicennæ sententia tertia primi,acida capiat,verbi causa acetum,mala punica, syrupum acetosum, cotoneorum succum, & similia:& ventris vtatur deiectione. Contraque si acida nocent,post ipsa mel sumat, aut vinum vetus. Similiter pinguium noxa acerbis emendatur, putà sycaminis,myrti baccis,siliquis syricis, mespilis,& sorbis;itidemque amaris, salsisq́; & acribus,veluti helenij radice condita,salsamentis,bellarijs,allijs,& cepis, & èdiuerso. Dulcia quin etiã, eodem docente Auicenna,cùm auidè à natura rapiantur,priusquàm integrè coquantur, sanguinẽ vitiant. Acida maciem seniumve inducunt: acria verò & salsa stomachum præcipuè lędunt, salsa tamen oculis etiam nocent. Si post aliquod pingue obsonium,quamuis laudatissimũ,aliud praui succi sumatur, ipsum proculdubio corrũpet.

Doctrin.2. cap.7.prope finem.

Vbi suprà.

Verùm

Verùm de ſapore pingui,ſalſo, & acri,nondum actum eſt: ſed deinceps agendum.

¶ *Saporem pinguem ſub dulci comprehendi, ac quæ ſit eius temperies atque facultas. Cap. V.*

DIctum ſuprà eſt,quod nutrit, dulce eſſe aut in dulcium genere contineri; nutrit ſimiliter & pingue;quò fit vt quidquid corpori alimẽtum præbet,dulce ſit aut pingue, quod Galenus voluit lib.4.de ſimplicium medicam.facul. c.9. ſcribens in hunc modum, Quicunque fructus oleoſi ſunt ſolummodo,edendo ij ſunt &dulces. & paulò inferius ſubſcribit, Rurſum mihi hic memoria repete, quæ ſæpè ante dixi, quædam eſſe,quæ vna,quædam quæ duabus in ſeſe qualitatibus & agunt &patiuntur:quædam verò etiã totis ſubſtantijs ſuis, quorum in numero & medicamenta non pauca poſui; & nutrimenta vniuerſa;horum duplex eſſe genus, apparet , prout ſignificauit Theophraſtus , nam quædam ſunt pinguia, veluti pinguedo; quædam dulcia magis minusvè,velut fructus omnes,quibus veſcimur; & carnes animalium, tum herbæ item multæ ac radices,floreſque & germina : nam tametſi inter ea quædam acerba ſunt, ſicut pira ſylueſtria, & corna, omnino tamen dulcedine participant, niſi ſummè ſint acerba, velut galla & rhus. Verũ ob hæc iam pro medicamentis his magis, quàm pro cibis vtimur.hæc Galenus.Vnde Ariſtoteles

pinguia

pinguia & dulcia optima esse, & nobis gustui suauissima, eademque omnia valde nutrire, & decoqui facilè posse lib. 21. problematum problemate. 13. memoriæ mandauit. Verùm cùm frustra per plura efficiantur, quæ per pauciora effici queunt, diximus, pingue ipsum dulce esse, & quidquid nutrit dulcedinem habere coniunctá, aut sub dulcium genere comprehendi. Comprehenditur interdum sub pingui & ipsum dulce, dicente Galeno lib. 6. epidem. parte. 5. com. 14. pingue intelligendum esse non solum vnguinosum, sed etiam dulce, & prorsum, quod naturaliter se habentibus suaue est. Verùm cùm de his abundè dictum sit, satius est, vt ad ipsam pinguis saporis naturam perueniamus. Pingue omne calidũ esse. 3. de partibus animal. capit. 9. & lib. 4. eiusdem tituli capit. 3. Aristoteles est auctor. Cui Auicenna subscribit. 1. parte cant. tex. 31. dicẽs, omne habens dominiũ pinguedinis & vnctuositatis est calidũ & humidũ. Gal. itidem lib. 11. de simp. med. facul. Omnis pinguedinis facultatẽ humectatoriam esse & excalfactoriam humanorum corporum expresſis verbis asserere visus est. Nec dicendum hoc illi ex accidẽti, extrinsecusvè aduenire, quatenus videlicet, sua densitate caloris effluuium cohibet, detinet, ac exire non permittit: quoniam effectiones, quæ ex accidenti eueniunt, non sunt quæ medicamentis nomenclaturas tribuunt: sed quæ ab illis de per se, primarioq; oboriuntur: aliter namq; plumbi lamina calida esset, quoniam superposita tubercula resoluit, digerit,

digerit, ac subsidere facit; & scamonium pariter frigidum existeret, siquidem bilem educit, qua euacuata corpus frigidius redditur: & sic nihil ratum nec firmum de simplicium medicamentorum facultatibus Galenus doceret, quod non videtur asserendum. Est igitur pinguedinis facultas calida, non frigida, vt censuerunt nonnulli. Quod similiter natura eius demonstrat: nam docente Aristotele libro.2. de generatione animalium, capit. 2. Pingue nec terræ, nec aquæ est, sed spiritus. & libr.2. de partibus animalium, capit. 5. dicebat, pingue inter humida ignis & aëris esse commune. Porrò illud calidum esse generatio non minus ipsius manifestat: efficitur namque per concoctionem, quæ caloris semper soboles est: quare vt in combustis siccis, velut cinere aliquid ignis relinquitur, sic in concoctis humidis nonnihil caloris, qui effecerit, remanet, quò fit vt pingue leue sit, & humoribus insideat, atque fluitet, ita eodem tradente Aristotele libro. 3. de partibus animalium, capit. 9. quæ etiam causa est, cur pingue fœdum nunquàm expiret odorē, quemadmodū nec os, nec pilus, quia vt Aristoteles ait, Pingue concoctum est, ossa & pili humore vacant. Quod si aliquis requirat causam, cur pingue densum sit, si leue calidumq; est, nam ratio contrariū exigere videtur, cùm densum frigiditatem potiùs ostendat, quàm calorem, scribente Gal. lib. 3. de simplicium medica. facult. c. 5. frigidū contrahere constipareque, & substantiam reddere immobilem, *Li. 13. problematū. 4*

aut

aut ægrè mobilem: calidum verò rarefacere, fundere, coquere, mouere. Pingue autem densum esse Aristoteles literis mandauit: nam lib. 10. problematum. 21. reddens causam, cur nullius animalis lingua pinguis sit, inquit, quia pingue vnumquodque densum est: lingua autem rara sua natura (ipsius opinione) propterea esse debet, vt percipere posit genera saporum. Dicendum pingue per concoctionem fieri, vt ex Aristotele varijs ex locis deducitur, coctionemque omnia cogere densareque, vt eidem Aristoteli & Galeno fuit visum. Quare nihil impedit pingue aëreum esse ac igneum simul ac densum: nam densitatem non ex propria obtinet natura, sed illam per concoctionem acquisiuit. Nec tamen pingue omne densum censeri debet; cùm ex pinguibus corporibus plurima tenuia sint: nam Gale. lib. 6. de simplicium medicamentorum facultat. oleum tenue esse ex eo iudicat, quod perluceat, quod purũ sit, & quod plurimum minima eius portione inungatur; facileq; à cute coimbibatur. Maioris tamẽ momenti est Auicennam cum Aristotele conciliare; nam Aristoteles (vt ostensum superiùs est) pingue, nec terræ, nec aquæ, sed spiritus & ignis, aërisque commune esse dicit: cùm tamen Auicenna saporem vnctuosum notatu dignam aquositatem secum admistam habere protulerit. Huic obiectioni respondendum arbitror, corpora cuncta ex quatuor elementis componi, impari tamẽ mensura, quod enim vnumquodque ex tanto calido, frigido, humido, & sicco quodammodo est

li. 2. de partib. animalium. c. 5. et lib. 3. de histo. anima. cap. 19.

Arist. li. 4. meteo. c. 4. & Gal. 2. progno. cõ. 33. & li. 4. de victu acutorum com. 4.

Lib. 2. canonis, tract. 1. cap. 3.

att empe-

attemperatum, idcirco hoc dulce, illud amarum, salsum, acerbum, austerum, acréve apparet, ita Galeno docente lib. 1. de facult. alimentorum iuxta finem. Quare nihil mirãdum est, pingue aëreum, igneumque esse, & aquositatem admistam habere; nam illa à prædominio obtinet, hanc verò sub parem & inferiori mensura. Quod manifestè significauit Auerroes lib. 5. collectaneorum. c. 27. sic scribens, Vnctuosus sapor dictus hoc habet, quod in eo pars aërea dominatur cum modica aquositate: & propterea, subdit, calor ipsius est minor, quàm calor dulcis. Responderi etiam potest, pingue duplex esse, vnum admodum tale, aliud leuiter, quod admodum pingue est, aëreũ est tantum & igneum; quòd verò leuiter, aquositatem non exiguam obtinet admistam. Cæterũ quod Auerroes ait, calorem pinguis minorẽ esse calore dulcis, mihi ambiguitatem parit non mediocrem: nam si pingue ex dulci fit per vlteriorẽ caloris elaborationem, eius calor dulcis calore maior erit, non minor, vt censuit Auerroes: assumptum autem ex Aristotele probari non obscurè potest dicente, adipem & seuum sanguinẽ esse concoctum; & alibi fieri per concoctionem ex sanie sanguinem, & ex sanguine adipem. Vnde Gale. lib. 4. de sanitate tuen. cap. eodem quasdam nubeculas vrinæ supernatantes similes rebus, quæ in summo lacte colliguntur Græcè, γρᾶυς, dictæ; & rei, quæ in summo refrigerati iusculi concreuit, in sanis laudat, tanquàm exactæ concoctionis indicium. Quæ sanè cuncta mani-

Idẽ Aui. li. 2. tra. 1. c. 3 et Fulginas eũlocũ enarrans calorẽ dulcedinẽ efficientẽ potentiorẽ esse eo, qui vnctuositatẽ efficit, manifestis verbis asseruit.

Arist. li. 2. de par. animal. c. 5. et lib. 3. de histo. anima. cap. 19.

festo argumento sunt, pingue à vehementiori ef ficì calore, quàm dulce: nec locum aduersus hoc habet dicere, mel, dulcissimum cùm sit, pinguedine esse calidius, quia non omnem caliditatem, qua præditum mel est, ex dulcedine obtinet; sed plurimam ex acrimonia possidet: Quò fit vt si illud magis, quàm pinguedo, calfaciat, id non dulcedinis, sed acritudinis occasione efficiat. Huic dubitationi non aliter (meo iudicio) responderi potest, quàm si dixerimus, pinguem saporem duplicem habere ortum, vnum ex dulci, alterum ex aqueo à natiuo calore elaborato atque concocto, hunc dulci minus esse calidum, perspicuum est, sicuti alterum, qui ex dulci proficiscitur, dulci ipso esse calidiorem, nemo inficias ibit, qui in Aristotelis & Galeni doctrina versatus abundè fuerit. Vtcunque tamen sit, pingue tepidæ caliditatis dici debet, adeò vt primum calfacientium ordinem non transcendat. Dicuntur autē à Galeno primo ordine calfacere illa, quę nos quidem excalfaciunt, non tamen euidenter: verū vt opus insuper sit demonstratione rationali, hoc est, vt ego quidem interpretor, rationali discursu; exempli gratia, nuces excalfaciunt, verùm tā languide quidem, vt si per totam diem cuti nostræ admotæ manserint, earum calorem percipere vix queamus. Quomodo igitur excalfacere illas deprehendimus? ex eo inquam, quia deuoratæ capitis dolorem inducunt; & capitis dolor ascē dentibus vaporibus à vētriculo in caput fit, qui à calore semper eleuantur. Simili itidem discursu

3 simp. ca. vltimo.

pingue

pingue dicto ordine excalfacere iudicamus; quoniam emplastricũ est, & suppurationem promouet, & quæ suppurant, moderatè calfaciunt, nec ad secundum ordinem protrahuntur; hoc intelligendum est de syncero pingui, nec alteri sapori permisto; quia tauri & hirci pinguedo, teste Galeno lib. 4. de simp. medicam. facult. c. 6. acrimoniam & multam & igneam possidet, bouis item ouisque adeps acris est; nam talium animalium pingue, vt ipse Galenus ait, ob crassitiem adeps appellatur. Quò fit, vt cùm vehementer digerat, emplastricum esse nõ possit, ne poros obstruat, nec suppurationi opituletur; siquidem emplastricum esse debet eius generis medicamentum, vt exactè suppuratorium sit: nam docente Galeno, si substantiam inati caloris augere, non intendere qualitatem ipsam conueniat, poros corporis obstructos esse necessum est, quò videlicet halituosos transpiratus includant; siquidem ea cataplasmata, quæ aut detergentia, aut validius excalfacientia halitus difflari permittunt, exiccant quidẽ, sed pus nõ mouent: talis est hordeacea, cicerum, fœnugræci, fabaceaque farina: amplius etiam erina, eruina, panici, lupinorum, milij, omniumque adeò exiccãtium; quippe cùm tum per ea, quæ detergunt, etiamsi non admodũ excalfaciant: sed quia obstructione liberant, reserantque meatus, vnâ quoque calor particulæ euolet, vt naturalis haud quaquàm seruetur ei commoderatio, tum ab admodũ excalfaciẽtibus huius etiam non parum vacuetur, & qui reliquus 5. simp. 9.

est, incalescat, ex quo fit, vt naturalis caloris substantia diminuatur, sed qualitas intẽdatur; quorum neutrum fieri expedit. Verùm halituosum & calidum spiritum contineri quamplurimum, & ad vnguem caliditate symmetrũ, quippe cùm hic in pueris copiosissimus omnes actiones naturales adaugeat. Porrò autem vnum ex naturalibus operibus est ea, quæ in pus fit conuersio; nã & illic quædam perficitur coctio: cùm aũt quicquam concoquere consilium est, quamplurimũ spirituum seruari intus oportet, atqui digeritur tum ab euaporantibus ac detergẽtibus, qualis est hordeacea, fabaceaque farina, tum à resiccãtibus, qualis est panici, lupinorum, milij: tum ab excalfacientibus, qualis est fœnugręci: quin multo etiã magis ab ijs, quæ simul & excalfacere, & resiccare possunt, puta lolio, eruo, cicere, ochris. Quia igitur dictæ pinguedines ob acrimoniam meatus referant, & natiui caloris qualitatem intendunt, & eius substantiam dissipant, ac minuunt, idcirco suppuratoriæ non sunt: adeps itidem quicunque, dum inueterascit, seipso calidior & tenuior efficitur, ac proinde quoque valentius desiccans; verùm id, si Galeno creditur, omnibus ferè inueterascentibus accidit, quæ quidem putrescere non anticipent: nam vinum, mel, acetũ, frumentum, butyrum, æsipum, oleum omne, siue lentiscinum, siue cicinum, siue raphaninum, siue ipsum, quod ex oliuis conficitur, vetustate & calidiora, & tenuioris essentiæ efficiuntur; ac proinde gustantibus apparent acriora. Quæcunq; verò

Li. 11. sim. sit. de pinguedine & adipe.

pingue-

pinguedines nondum vllam nactæ sunt acrimoniam, eodem auctore Galeno emplastricam, & illiniendi poros facultatem obtinent, eamq́ue tantò efficaciorem, quantò sicciores magisq́ue terrenę fuerint; cuiusmodi est suillus adeps, qui nōdum vetustatem est passus, ac cera elota: deponit siquidem & ipsa, quam habebat à melle acrimoniam. Quod si aliquis exigat causam, cur hircinus adeps dysentericis tantopere prosit, cùm contrarium potiùs ratio suadere videatur: nam cùm dysenterici ab acribus humoribus infestentur, potiùs ab hircino adipe lædi, quàm iuuari debebāt, addita ab adipe humoribus ipsis acrimonia altera: respondet Galenus lib. 11. simpl. dicens, ijs qui mordicationes perpetiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, potiùs caprinum adipem, quàm suillū cōuenire, non quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde miscetur medicamentis vlcera curantibus, cuiusmodi est, quod vocant parygrum) sed quòd caprinus ob crassitiem citius cōcrescat; suillus autem instar olei defluat: proinde ipsum potiùs dysentericis & tinesmosis inijcimus, quando morsum eorum mitigare consilium est. hæc Gal. Sed de his satis. Quare quid pingue in nobis efficere queat, deinceps explicemus. Oleosum, teste Galeno, humectat, emollit, laxat. Mesues li. 1. de re medica theoremate eodē, vnctuosum, inquit, lenit, lubricat, laxat, mollit, abominabile est, & nauseabundum, flatusq́ue gignit, obstruit; verùm, subdit, hæc omnia imbecilliter &

4. simp. c. 6.

Tit. de pinguedine & adipe.

5 simp. 16.

tardè perficere; suaque mediocri substãtia acre, amarum, salsum reprimere. Est etiam pingue omne ventriculo incommodum, vt scribit Rhaze lib.3.ad Almansorem.c.1. dicens, Vnctuosum stomachum emollit, & ventrem fluere facit, ac satietatem affert anteà, quàm homo cibi quantitatem sibi necessariam assumat. Quod multò antè docuit Galenus lib.1. de alimentorũ facul. cap.30. vbi de sesami semine verba faciens, sic ait, Sesami semen pingue est, ideoque repositum celerrimè fit oleosum; quamobrem eos, qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachumque subuertit; ac tardè concoquitur, pingueque corpori præbet alimentum. Liquet ergo, quòd ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit; quemadmodum neque aliud quoduis pingue. Galenus hactenus. Vnde Auicenna omnia olea & propriè butyrum & vnctuosa prosternere appetentiam, aut ipsam debilitare, asseruit, eò quòd ventriculum laxant, ac emolliunt, & venarum orificia obstruunt. Addit Rhaze calfacere permaximè febrientes, vel habentes iecur vel stomachum calidum; corpus præterea humectare, atque lenire: pituitam augere, cogitationem reddere hebetem, & somnum intendere. Cur verò stomacho robur addere non possint, est, quia, quæ ventriculo robur addunt, adstringere solent; cùm tamen pinguia omnia ventriculi fibras emolliant, laxent, atque dissoluant, quæ causa est, cur plerumque illa à ventriculo dilabantur inconfecta, vt notauit Isaac lib. dietarum

13. tertij tra 2. c.9. in fine.

vni-

vniuersalium,lectione.18. Et lib.dietarum particularium,cap. de pinguedine, ex Rufi sententia dicebat,pinguia ob sui lubricitatem stomachum & intestina non cocta egredi; quare lientericis & cæliacis maximo erunt nocumento, ijsque solis,qui siccam admodum & adstrictam aluum habent, ex vsu esse poterunt.

Sapor hic simul ac dulcis, acidus, atq; austerus, cuncti sanè ex acerbo tanquã ex fundamento, origine atq; fonte prodeunt, ac emanant eo modo, quo Gal. docet li.4.de simp.medic.facult.cap.8. scribens in hunc modum. Ergo austerum quod sit acerbum exolutum, sensum ad memoriam reuocare oportet; atque quæ sit eius generatio nũc dicetur, quandoquidẽ corpus acerbum terreũ est ac frigidũ, tripliciter necessariò exoluitur, aut incalescens, aut humescens, aut vtrumque simul perpetiens: itaque si incalescat duntaxat, nec sit humidius, nec mollius; sed durum manens, solum acquiret dulcedinem, velut robustæ glandes, ac potissimum quæ vocantur castaneæ: sin autem humescat, siquidem ea crassarum sit partium, & aquea humiditas, austerum euadet: cuiusque enim saporis vires aquea retundit, atque hebetat humiditas: si verò tenuium partium sit, & aërea, acescet. Ostensum namque est, frigidum subtile acidam efficere qualitatem: at si pariter humescat, & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò transibit in pinguedinem. Ex his perspicuum euadit, quo pacto fructus principio acerbi cùm sint, processu temporis

quidam planè dulceſcant, quidam aceſcãt; nonnulli fiant auſteri, aliqui etiam acerbi permaneãt: tum quidam etiam pingues reddantur: & ſanè ſecundum propoſitarum qualitatũ miſturas variã ſortiuntur mutationẽ: ſed de his ſatis: quare tempus eſt, vt ad alium ſaporem explicandum perueniamus.

¶ *Quæ ſint ſalſi ſaporis cauſæ, quæ illius effectiones, ac cur ſitim magis, quàm amarus inferre poſſit?* *Cap. VI.*

Saper ſalſus.

SApor ſalſus dulci calidior eſt, vt docet Ariſtoteles lib. 23. problematum. 30. quod ſimiliter confirmare videtur Auerroes lib. 5. collectaneorum cap. 27. dum ſic ait, Supra complexionem ſalſi dominatur pars ſicca aduſta, in qua miſta eſt pauca humiditas, & calor ſuus maior eſt calore vnctuoſi. & Gal. lib. 5. de ſimplicium medicamen. facult. cap. 26. dicebat, ſalſum terreſtre, eſſe calidum, nondum tamen igneũ. Caloris ordinẽ expreſſit Iſaac lib. dietarum vniuerſalium. c. 12. inquiens, in fine gradus ſecundi illum calfacere & exiccare: verùm licet ſalſi ſaporis calor ſupra calorem dulcis habeatur, ex dulci tamen ſalſum non fit, ſed ex ſalſo interdum dulce: quod ex Ariſtotele probari non obſcurè poteſt lib. 23. problematum, problemate. 31. vbi quærens, cur maris pars terræ proxima dulcior ſit? Reſpondet, quia frequentius mouetur; ſubditque ſalſum humorẽ cùm mouetur, dulciorem reddi: cuius ſalſi ſaporis

ris ſubſtantia inter tenuē & terreſtrē craſſam media eſt: terreſtri tamen propinquior exiſtit. Habet etiam & aquei humoris non exiguam portionem, quare nec prorſus terrenus, nec tantùm aqueus eſt ſapor ſalſus; ſed ex amborum permiſtione quandam materiæ mediocritatem ſortitur, quòd generatio eius demonſtrat: nam partes terrenas aqueæ materiæ permiſtas calor externus præaſſans & adurens ſiccanſq́ue, ſalſum ſaporem producit, fitq́ue à terreno ſicco, quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum, attenuatumq́ue exiſtit. Quare cùm ex ambobus componatur, mirandum non eſt, ſi lauet & contrahat, amborūq; effectus nanciſcatur, vt infrà dicetur: lauat enim ratione humidi aquei, contrahit atque conſtringit terrei ſicci occaſione. Hanc ſalſi ſaporis cauſam tradere viſus eſt Ariſtote. lib. 2. meteororū, cap. 3. de maris ſalſedine verba faciens: nam ait, ob id mare ipſum ſalſum reddi, quia ſol tenuiores aquæ partes extrahens, & in vapores effundēs, craſsiores veluti torret, atque adurit, quæ vnà cū crudioribus ipſius aquæ partibus permiſtæ ſalſedinem faciunt. Ad cuius probationem de aqua per cineres collata exemplum affert. Auicenna hoc iſto exemplo probat ſaporem ſalſum prouenire ex reſolutione amari in inſipido aqueo, quod cùm colatur, ſicut aqua cineris, ſalſum fieri ſcribit. Veruntamen Manardus hunc ſalſedinis ortum haud quaquam admittit, qui contra Auicennam tenet ex miſcella bilis & pituitæ qualiſcunque ea ſit, naſci ſaporem ſalſum non poſſe,

Iſaac lib. dietarū vniuerſaliū, cap. 12.

Li 2. trac. 1. cap 3.

Lib. 18. epiſt. 5.

nixus exẽplo aquæ copiosioris, cui exigua aloës portio permista est, quæ amara, non salsa apparet, & pituitæ similiter per vomitum ab ægrotante eiectæ, cui mistam esse bilem, amaror in ore vomentis relictus ostendebat: tam exigua tamen quantitate, vt oculatissimi hominis visum penitus effugeret. Cæterùm dici potest ex mistione rei amaræ cum insipida saporem salsum non oriri, dummodo non accedat actio caloris assantis, aut ebullire facientis; nam si accesserit, tunc salsus consurget sapor, vt in lixiuio videre est, quod ex feruenti aqua per cineres transfusa fit; cùm tamen ciueres amari sint, aqua verò insipida. Rursus si salsum vlterius excalfactũ amarum efficitur, absumpta nimirùm per calfactionem parte aquea, vt cùm de amaro sapore verba faciemus, dicetur: eadem aquea parte superueniente tale illud reddemus, quale antea erat, nempe salsum. Quæ omnia manifestè declarant verum esse, quod ab Auicenna prolatum est, saporem salsum prouenire ex amari resolutione in insipido aqueo. Exigitur hîc aqueus humor ad illius generationem, sine quo sapor salsus consistere aut permanere non potest, quãdoquidem eo absumpto non amplius salsus remanet, sed protinus amarus redditur, terrestri portione vnà cum calore tantũ remanente. Porrò aqueam materiam in salso corpore omni reperiri, sal ipse manifestat, qui dum igni inijcitur, mouere crepitum solet; quod nulla alia occasione fieri putat Aristoteles lib. 11. proble-

Auicennæ sententia explicatur.

matum

matum problemate .26. nisi quia sal parum humoris intra se continet, quod mox à calore ignis conuersum in spiritum violentoque exiliens impetu salẽ rūpit. Et licèt teste Platone in Thimeo, Odor omnis aut fumus sit aut caligo, ac docente Galeno, odorabilium vaporosa existat substantia, quæ ab humore semper eleuatur: salsa tamen cuncta inodora sunt; quoniam humidum, quod habent, aqueum est, quod semper odore priuatur; vnde euenit, vt quæ aquea sunt corpora, nullum ex se odorem spirent. Galenus libro. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus.c.22. ob id ab exactè tum salsis, tum acerbis odorem non prouenire censet, quia crassa vtrisque essentia est; & ad hæc acerborum etiam frigida; quare verissimile esse ait, quod ab ijs defluit, paucum esse & crassum, & molle sua velut terreum, ac proinde per inspirationem in cerebrum non incidere. Sed cur salsa siticulosa magis sint, quàm amara, si illa humentiora sunt, & minorem obtinent calorem? ratio est, quia amarorum minus desumimus, salsorum verò plus; amara sanè cuncta abhorret & abominatur natura, salsa appetit, & concupiscit abundè, grataque magis palato hominis sunt; vt scripsit Thephrastus. Quò fit, vt talia condimenti loco habeantur, ferèq; nullum edulium existat eorum, quæ igne præparantur, aut coquuntur, quod cum sale nõ esitetur. Adde salsa colliquefieri, & in ventriculo ac ipsius ore imbibi, impingique, & vndequaque partem ipsam

4. simp. 22

Lib 6. de causis plantarum. c. 1.

ipsam alterare: cùm tamen amara in existimã tantùm superficiem agant, nec intimius peruadere queant. Penetrant itaque salsa magis; quàm amara, non ita tamen velociter, vt acuta; quemadmodum testatur Gale. lib. de oculis. Num verò salsa pituita maiorem sitim inducat, quàm bilis flaua, contendant ascitici, & ardente febre laborantes, quorum hi quidem ob biliosum humorem, illi ob salsuginosum summopere sitiunt: nos verò propositam considerationem prosequamur. Galen. lib. de oculis, salsum saporem lauare & mundare scripsit, qua occasione aluum quoque deijcit: nam vt ipse ait lib. de attenuante victus ratione, cap. 3. incidunt, & quæ saporem quendam habent nitrosum aut salsum, quorum etiam plurima aluum deijciunt: atque hinc est, vt idem lib. 3. de simplicium medicam. facult. c. 15. dicat, cõchularum maris cæterorumq; ostreorum succũ planè tum salsum esse, tum ventrem soluẽdi vim obtinere: quamuis eorum caro vẽtrem reprimat. Lib. tamẽ. 5. eiusdem operis. c. 26. salsum, inquit, contrahere, constringere, condiendo seruare, & desiccare citra apertam, aut caliditatem, aut frigiditatem. Auicenna similiter lib. 2. tract. 1. capit. 3. Operationes salsedinis, inquit, sunt abstersio, ablutio, & exiccatio, & putrefactionis prohibitio. Porrò sal conditura sua corpora siccat, & à putredine tuetur, quia docente Galeno, quidquid in corporibus humidum inest, id quodammodo absumit, & quod reliquum est substantiæ solidæ adstrictione contrahit. Quippe quæ putrescunt,

Par. 5. c. 2.

Li. 11. sim. tit. de sale.

excre-

excrementitium continent humorem, ſubſtantiamque tum diſſolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorſus eſt humiditas ſuperflua, ceu melli optimo, aut corpus ſolidum eſt, atque cõpactum ceu lapidibus, ea vt putreſcant, aliena omnino ſunt, ac proinde in his ſalis non probatur vſus: ſed in ijs, in quibus ſuſpecta eſt putredo. Alteram iſtarum cauſarum protulit Ariſtoteles, alteram ſiluit lib.21. problematum. 5. dum quærit, cur panes non ſaliti plus ponderent, quàm ſaliti, modo cætera omnia pari habeantur menſura: contrarium namque veriſimilius dixeris, cùm ſal adijciatur, & grauior ſit, quàm aqua: & reſpondens inquit, quia ſal exiccare poteſt, ex quo incorrupta ſeruantur, quæ condita ſale reponimus: abſumitur enim à ſale, reſiccaturque humor, qui ex calore putreſcit: in pane igitur humor à ſale conſumitur, extraque efflatur. Quo circa panes poſtquàm refrixerunt, leuiores, quàm calidi ſunt; contra ijs, qui ſale vacant, humor largior inſidens efficit grauiores. Atque de ſalſo ſapore hæc paucula dicta ſufficiant. De nitroſo non eſt in præſentia ſermo, vtpote qui ad ſalſum referatur, nec niſi intenſione differant, dicente Galeno lib.1.de ſimpliciũ medicament.facult. cap.36. ſaporem ſalſum aut nitroſo eſſe imbecilliorem, aut adſtrictionis quoq; aſſumere aliquid, amarumque ex nitroſi prouenire intenſione. Ambigit enim ſapor iſte inter ſalſum & amarum, eſtque amrao remiſsior, & ſalſo intenſior.

Cur panes ſaliti leuiores ſint non ſalitis.

¶ *Amara*

¶ *Amara guſtui eſſe deteſtabilia, & à nutrimenti natura maximè aliena. Ac quæ ſit inter illa & ſalſa differentia.* *Cap. VII.*

Amarus ſapor.

AMarus ſapor à ſalſo diuerſus eſt: nam licet terreni ambo ſint, & calidi; attamen docente Galeno. 4. de ſimplicium medicamentorum facultatibus. c. 21. non obſcura diuerſitate disſident, quòd videlicet amarus à calore arido plus ſit extenuatus & elaboratus. Hanc differentiam aſſignat etiam Serapio libro de ſimplic. temper. cap. 2. vbi de ſalſo ſapore loquens ſic ait, Salſus ſapor eſt propè amarum, quia ſunt ambo terrei & calidi, ſed differunt differentia manifeſta, quia rem amari ſaporis iam ſubtiliauit calor ſiccus, ſed plurimum ſubſtantiæ ſalſi eſt terreum craſſum. Galenus porrò capit. 9. eiuſdem quarti libri citati dicebat, amarum omne fieri caloris exceſſu, quem exceſſum nonnulli medici notarunt dicentes tertij eſſe ordinis calfacientium, & tertij itidem exiccantium: alij ordine ſecundo tantùm exiccare arbitrantur. Galenus lib. 4. de ſimplicium medicament. facultat. cap. 7. ſimpliciter amara omnia calida eſſe ſcripſit, vt bilis, nitrum, vina valdè vetuſta, ac numeroſa ſeminũ copia, vt rutæ, potiſsimum ſilueſtris, tordyli, ſpondyli, melanthijque, & mali medici, item lupini, orobi, & alia huiuſmodi. Verùm licèt in hoc loco ordinem amari ſaporis nõ deſignauerit: libro tamẽ 6. id feciſſe videtur, nã cùm dixiſſet abrotonum calidum eſſe & ſiccum facultate in tertio ordine

Titulo de abrotono.

ſiue

siue recessu post media situm subdit; sed & inuenimus temperiem eius non minimè quidem & ex gustu ducta coniectura, vtpotè cùm sit admodum amarum: ait itaque abrotonum tertio ordine calidum esse & siccum ob id, quia admodum est amarum, innuens clarissimè, quæ hoc sapore sunt prædita tertio à mediocritate recessu calfacere & exiccare. quod similiter confirmat, cũ deinceps inquit, porrò saporẽ eiusmodi terrenæ esse essentiæ à largo calore extenuatæ ostẽdimus. Quare nõ instrenuè excalfacit pariter & exiccat. Quòd si aliquis obijciat chicoriũ amarũ esse ac frigidum, similiter & rosa, aliaq́; pleraq; inueniri, quæ cum amaritudine frigiditatem obtinẽt exuperantiorẽ: dicendũ, amara ex se cuncta calida esse, quemadmodum & dulcia, & acria, verùm mista alijs saporibus refrigerantibus, sic vt ab illis vincãtur, & obũbrentur, actionẽ suã exerere nõ posse; hoc manifestè voluit Gal. li. 4. de simp. medic. facul. c. 7. scribẽs in hunc modum, corpus omne adstringẽs ab alijs (quod sẽsu animaduerti posset) qualitatibus syncerũ perpetuò cõperi, experiẽdo frigidũ, quin etiã nõnulla ex ijs, quæ qualitatibus mista erãt, nẽpè quæ modicè dulcia aut amara, aut acria, apertè quoq; refrigerantia reperi, scilicet cùm in eis adstringendi, refrigerandiq́; facultas ita vincerent, vt alias obscurarent. Sed quod sapor amarus siccis temperie corporibus insit, ex eo idem probat Gal. ꝙ minimè omnium amara putrescant, minimèq́; vermes, aliaq́; nonnulla animalcula, qualia in radicibus, herbisq́ue ac fru- *Lib. 4. simpl. c. 20.*

ac fructibus putrescentibus prouenire solent, procreent; maximè namque videmus in humidis nasci corporibus vermes, ac putrilaginem. At quę exactè amara sunt (voco autem sic ea, quæ nulla sensu notabili alia participant qualitate) omnibus propè animantibus, nedum hominibus esui inepta sunt, quippe cùm animal omne plus minusque sit humidum: amara autē sicca haud aliter, quàm cinis & puluis, itaque nec cinerem, nec puluerem, nec fauillam, nec calcem animal vllum esitat, nec eorum, quæ planè amara sunt, quidquam. Quod deinceps lacus asphaltites seu bituminosi exemplo ostendit, in quo ob amaritudinis nimietatem nullum nec animal, nec planta inesse conspicitur; imò cùm duo in eum fluuij confluant longè maximi, pisciumq́ue copia scatentes, præcipuè qui prope Gericōtem fluit, quē Iordanem nominant, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit, ac si captos quis in lacum inijciat, celeriter mori conspiciet: talia Galenus. Et consequenter subdit, Adeò est omnibus tum hominibus, tum plantis inimicum, quod exactè amarum est, & quod squalidum pariter & siccum est, atq; natura velut fulliginem ab assatione referens. Vnde Auicenna. 2. canonis, tract. 1. cap. 3. amarum, ait, est grauis substantię siccæ: & propterea illud ipsius purum non recipit putrefactionē, ex qua animal generetur, nec purum ipsius nutrit animal. Cui sententiæ subscribit Auerroes lib. ;. collectaneorum. c. 27. dicens, in aqua maris, quæ est multum amara, non potest viuere aliquod

quod

quod animal propterea, quia amaritudo est in extremo, nutrimento animalium aduersa, & est dulcedini cõtraria propter siccitatem solum, obidque interficit infantes, quando multũ ea vtuntur, eò quòd sunt in vltimo humiditatis; & vniuersaliter non ingreditur natura amaritudinis in re cibali, quia illa non est, nisi medicinalis, & dulcis ingreditur in cibos & medicinas. Auerroes hactenus. Sed cùm de amari saporis temperamento abundè egimus, superest, vt de eius ortu verba faciamus. Fit sapor amarus interim ex dulcibus, nonnunquàm verò ex salsis: ex dulcibus illum fieri perspicuum est; nam docente Galeno libro.4. de simplicium medicam. facult. cap. 19. admodũ excalfactis dulcibus, siue ab igne, siue à calore ingenito, amarorum corporum constat generatio, quæ protinus consistentia quoque sicciora apparent; quoniam cùm absumatur semper ac defluat ab eis humor in vaporem à calore solutus, necesse est reliquũ terrestrius sicciusque effici; quippè cùm dulce, præter quàm quòd calidum sit, siue plus siue minus; necessariò sanè & humidum plus minusvè est; cùm illud corporis nostri naturæ maximè simile existat: ipsa verò sit temperatè tum calida, tum humida. Quare quod ex dulci superassato prouenit, perinde vt calx, cinisque calidum siccumque necessario efficietur. Quibus verbis non solum ortum amari saporis ex dulcibus corporibus docet: verùm etiam cur ille calidus sit & siccus à priori demonstrat. & infrà in eodẽ libro, c. 22. sic ait, Amari saporis genera-

tionem ex dulcibus à calore extenuatis prouenire iam clarè docuimus; apparuitque calidiora simul & tenuiora temperie esse amara, quàm dulcia: atque sic quidem vna amari saporis generatio est prodita. Generatur etiam & ex salso, vnde euenit, vt dicat Gale. propinquum esse saporem salsum amaro: nam vt idem scripsit lib. 4. de simplicium medicamentorum facult. cap. 20. quidquid salsum pluſculum excalfeceris, amarum tibi euadet, quod probat exemplo lacus asphaltites seu bituminosi, qui nimia solis excandescentia amarus redditur, proindèque æstate, quã hyeme, amarior est. Atque his quidem modis amarus sapor generatur, ac constat, cuius substantia auctore Auicenna crassa est, atque terrea, cui sententiæ suffragatur Galenus lib. 4. de simplicium medicam. facultat. cap. 19. dicens, Nec enim aërea est (de amaris loquitur) nec tenuis, nec aquea eorum substantia; sed, vt paulò antè dictum est, terrena exactè à calore elaborata, ac velut superassata ipsorum essentia. Quod etiam ratione probari non obscurè potest: nam cùm amarũ ex dulci, vel ex salso per vlteriorẽ fiat elaborationẽ, absumpta semper ac defluente ab eis parte humidiori in vaporẽ à calore soluta, necesse est reliquum crassius, terrenius, sicciusque remanere. Verũ hoc non simpliciter est intelligendum, sed vt interpretatur eodẽ cap. parum infra Gal. cùm inquit, Nunc autem tãtum nouisse suffecerit, quod qualitas omnis amara calidis simul siccisque substantijs accedit, & præter hæc tenuibus & terrenis: in-

Lib. 4. simpli. c. 21.

Li. 2 trac. 2. c. 3.

4. sim. c. 19

audiendum eſt autẽ totum, quod dicitur, coniunctum, haud quaquàm vtrumq; ſeparatim legendum: nã ſi pugnare cũ terreno videatur tenue, verùm nõ ſimpliciter tenue, ſed vt in terrena conſiſtentia tale eſſe amarũ aſſero, velut calx & cinis, & quidquid exactè præaſſatũ fuerit, cinisq́; redditũ: fortè autẽ verius aſſimiles fuligini, ac ipſius flammæ fauillæ, quippè quæ guſtantibus apparẽt amara. & lib. 5. de ſimp. medica. facul. c. 2. amarũ terreſtre ſubtile appellabat. 4. item eiuſdem operis. c. 19. præcitato, collatione quadam rem hanc exactius declarat dicẽs, In comparatione adſtringentium non parum ijs tenuiora eſſe medicamẽta amara, vt acria verò craſsiora. Quamobrẽ ſubdit, nec facile craſſos viſcoſosq́; humores pertrãſeunt, velut ea, quæ ſunt tenuiori eſſentia, nec incidere perinde vt craſsiora nequeũt: in medio aũt vtriuſq; exceſſus ſint oportet, quæ inciſura ſunt, nẽpè vt nec prõptè penetrẽt, perinde vt flamma, nec, dũ cunctantur, tardantq́;, diſſecare non poſſint; hæc Gal. Atq; hinc eſt, quod dicat Auicẽna, acre & amarũ eſſe linguam radentia: ſed amarum non radere, niſi quod de lingua apparet: acuti autem abſterſionem & ſeparationem eſſe profundam; quoniã illud eſt ſubtilis ſubſtantiæ, quę profundiora peruadere magis poteſt. Porrò amari operationes, docẽte Auicenna, ſunt exaſperare & abſtergere. Gal. 4. ſimp. c. 18. terminũ ſeu finẽ ſaporis amari abſtergere eſſe dixit, acris verò vrere, ac dulcis nutrire. & paulò inferiꝰ ſubſcribit, Porrò ꝙ in vlceribus nacti ſunt præſtare amari ſapores,

Lib. 2. tracta. 1. c. 3.

 idipſum

idipſum in corpus aſſumpti efficere valent: abſtergunt enim expurgantque, & quæ in venis eſt, craſsitiem incidunt; quamobrem mẽſes mouent, educendoque ex pectore pulmoneq; puri auxiliantur; & in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam contineatur eiuſmodi, expurgant, eaque ratione, & comitiali morbo competunt quicunque certè naturam non habẽt deletheriam ac venenoſam, illi enim toto genere præter naturam ſunt, ſed & ijs, qui ſanguinem ſpuunt, noxij ſunt, quippè cùm iſti adſtringentia & viſcoſa, non incidentia diuidentiaque expoſcant. hæc Galenus. Quæ ſanè cuncta vſurpauit Serapio lib. de ſimp. temperamentis cap. præcitato ſcribens in hunc modũ, Res amaræ omnes habent naturam in ſe, faciendi in corpore, quando ingrediuntur, illud ſimile eius, quod ipſæ faciunt in vlceribus extrinſecis, videlicet, quod lauant, & abſtergunt, & mundificant, & incidunt, quod eſt in venis ex humoribus craſsis, & propter hoc prouocant menſes, & conferunt excreationi ſaniei à pectore & ex pulmone, & generaliter ſi eſt phlegma craſſum, induratum alicubi, aut ſanies, aut aliud ſimile, mundificant, & ideò contingit ex eis, quod dictum eſt, niſi in natura ſua mortiferum, vel occidens quippiam habuerint, conferunt epilepſiæ: ſed interficientes ex eis egrediuntur naturam ſuæ ſpeciei, & ſicuti prædictæ conferunt epilepſiæ, ita ſunt cauſæ nocendi hæmothoicis, quoniam ſputum ſanguinis eget rebus ſtypticis, & habentibus viſcoſitatem, & non

rebus incidentibus viscositatem, & diuidentibus eam. atque hactenus Serapio. Verùm quod ipse pariter ac Galenus aiunt, sanguinem reiectãtes viscosa & adstringentia exposcere, verum est ratione ad affectum habita, etiamsi situs occasione, teste Galeno, lib. 7. de composit. medicam. secundum locos. c. 4. prædictis stypticis & viscosis medicamentis congruenti mensura alia misceantur tum calida, tum tenuium partium, gratia nimirum distributionis illorum in corpus. Etenim quod Galenus ait, adstringentia tenacia & viscosa sibi ipsis vias percludunt: quare opus habent facultate ipsis viam struente & præparante. Verùm cùm circa stomachum vel intestina sanguis effunditur, eiusmodi pharmacorum mistura opus non est, sed hæc iam medendi attingũt methodum. Quare ad institutum reuertamur, Galenus lib. 5. de simplicium medicamentorum facult. cap. 26. amarum meatus perpurgare, abstergere, extenuare, incidere humorum crassitiem absque manifesta calfactione, memoriæ prodidit. Sed quomodo hæc absque manifesta calfactione amara præstare Galen. ait, si, vt dictum supra est, illa tertio ordine calfaciunt? Nam quę gradu hoc id efficiunt, eodem attestante Galeno in fine libri quinti de simplic. medicam. facult. etsi non summè, vehementer tamen calfacere credũtur; & quæ vehementer quidem excalfaciunt, plusquàm manifesta calfactione alterant, cùm quæ tantùm secundo ordine constituuntur, manifestè alterare enuntientur; quę verò primi sunt

ordinis calida, nos quidem excalfaciunt, non tamen euidenter, verùm vt opus sit insuper demonstratione rationali. Dicendum, illud Galenú dixisse collatione ad acria facta, quæ adeò vehementer excalfacere possunt, vt scaram molian-tur, & vrant, quorum comparatione amara absque manifesta calfactione humorum crassitiem incidere, & alia, quæ dicta sunt, opera exercere à Galeno dicuntur. Verùm ad institutum redeuntes, in vniuersum amara medicaméta intro sumpta infarctus expediunt, crassa attenuant, lentaq; incidunt; exterius verò admota sordida vlcera expurgant, lichenas, impetigines, alphos, lentigines, & cætera, quæ cutem inficiunt, delent. Quin etiam amara quod superuacuos humores, aut absorbent, aut detergunt, & dulcedini, ex qua facilè putredo gignitur, aduersantur, & ratione optima putredinem arcent, corporaque diu integra tuentur, atque conseruant, inter quæ aloe primatum obtinet: visceribus tamen nocent, infestaque sunt, vt Auicenna docuit lib. 2. tracta. 1. cap. 3. Quod si aliquis obijciat, absynthium in ventriculo roborando multam obtinere vim, plurimumque posse? Dicendum illud virtuté hanc non ob amaritudinem; sed propter adstrictioné posside re; quod ex eo constat, quia succus, à quo terreæ partes, in quibus adstrictoria vis sita est, separatæ sunt, hac facultate destituitur amaritudinem quasi solam obtinens ventriculo infestá. Porrò non aliam ob causam Galenus 11. metho. cap. 16. absynthium ponticum in iocinoris & vétriculi

6. simp. tit. de abrotono.

Manardus lib. 19. epi-sto. 2.

triculi phlegmonis magis quàm vulgaria laudat, nisi quia in pontico adstringendi facultas nõ parua est, in reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima: adstrictio verò aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur, ergo non propter amaritudinem, sed propter adstrictionem absynthium ventriculo, visceribusque gratum, beneuolumque existit. Quare quod Mesues ait, amara stomachos firmare; non absolutè verum censeri debet; sed tunc solum, quando vnà cum amaritudine adstringendi vim coniunctam habuerint: habet enim absynthium amaritudinis occasione, vt detersorium sit, non tamen tantam vim detergendi obtinet, vt pituitam ventriculo hærentem, vel etiam eidem innatãtem absque alterius rei adminiculo valeat expurgare: sed contra potiùs ineptiorem reddit euacuationi; hinc est, quod dicat Galenus libro. 6. de sanitate tuenda. cap. 10. absynthij potionem illis esse aduersissimam, quibus pituitosus humor à capite in frigidum natura ventrem defluit, vt quæ succum pituitosum ipsorum ventri affigat; cùm, vt ipse ait, detergendi vim non habeat, quod adeò sit existimanda: veruntamen si misceatur melli aut vino absynthium, aut vtrique, hoc est, mulso, adepta detergendi vi pituitosos quoque iuuare censet Manardus lib. 16. epistolarum epistola. 1.

In canonibus vniuersalibus theoremate. 2.

¶ Sapores acres omnium esse calidissimos, admodumque exurentes: plurimos tamē ex eis, qui vtique admistam amaritudinem non obtinent. Vberi interim pollere humiditate, ac cur acria ipsa cuti imposita, hanc exedant, ac exulcerent: intus verò assumpta id efficere non valeant. Cap. VIII.

GAlenus lib. 3. de ratione victus in morbis acutis, comm. 2. dixerat, saporem acrem in vehementer calfacientibus reperiri, acrimoniāq; horum esse inseparabilem: quod latiùs scripserat lib. 4. simpl. cap. 18. probans Platonis, Aristotelis, & Theophrasti testimonijs, saporem hunc omnium esse calidissimum. Cui sententiæ nullus vnquàm aduersatur; quippè cùm excalfactio ex essentię eius sit ratione. Quò fit, vt si ex plebe quēpiam roges, quid vocet edulium acre, dixerit sanè, quod fortiter, dum gustatur, excalfacit, velut piper, piretrum, nasturtium, allium, cepa, & id genus omnia; videturque id solum saporum genus, cùm appellatione careat propria, communi per excellentiam vsum: nam cùm & sapor amarus & sapor acidus ambo etiam acres sint; in quocunq; tamen corpore vehementer comperimus acrimoniam, tametsi nec amarum sit, nec acidum, acre appellare consueuimus: atque hæc quidem à Galeno dicta sunt, subscribens sanè in hoc tum alijs, tum etiam Theophrasto lib. 6. de causis plantarū, cap. 1. dicenti, acria (supple dicuntur) quæ oris calore

Plato in Timio. Theophras. li. 6. de causis plantarum. c. 1.

lore

lore feruefacta, mutuò feruefaciunt, leuigataque, sursum leuitate sua feruntur ad sensus capitis, atque incidere possunt. Auicenna similiter libr. 2. tract. 1. capit. 3. acuti saporis substantiam tenuem esse & calidam, literis prodidit. ac paulò inferius subscribit, Acutum autem est calidius, quoniã est fortius ad resoluendum, & ad incidendum. Et Auerroes lib. 5. collectaneorum. c. 27. quod dominatur, inquit, supra acutum, est multus calor cum multa siccitate & subtilitate, & propterea subdit, calorem illius esse fortiorẽ omnibus alijs. Serapio itidem saporem acrem omnium calidissimum esse statuit, lib. de temperamentis simpl. cap. 2. vbi in hunc scribit modum, Substãtia acuti est ignea, & modus acuti saporis est, quod quãdo gustatur calfacit calore forti, & mordicat inter edendũ linguã, & quod inuenit ex carne, & virtus eius prima est virtus calidior omnibus alijs saporibus. hæc Serapio. Vnde verè ab Isaac dictũ est libro dietarum vniuersalium, cap. 11. saporem hunc calidum esse in quarto gradu, eò quòd sua incensio ignea est. Sed cur acria edulia, vt sinapi, muria, allia, cepæ, foris imposita cuti, hanc erodant, & exulcerent: intus verò sumpta id efficere nequeant: cùm ratio contrarium potiùs suadere videatur; siquidem interiora viscera omnia molliora, & teneriora sunt, erodique promptiora, quàm exterior vestiens cutis? Causam attulit Galenus li. 3. de temperam. cap. eodem, dicens id fieri propterea quòd illa mutantur alteranturque, dum in ventre concoquuntur, & in venis in san-

guinem vertuntur; & propterea etiam quod vnō loco non permanent, ſed in multas partes diuiſa quôquo verſum feruntur. Addit, & quod non ſolum multis ſuccis miſcentur, ſed etiam cibis cum quibus ſumuntur: ad hæc, quod celeriter eorum & concoctio & partium ſeparatio perficitur ita, vt quod conueniens in eis eſt, aſsimiletur, quod ſuperuacaneum & acre, per aluū vrinas & ſudorē excernatur. Atq; huiuſmodi cauſæ ſunt omnes, propter quas, quod foris impoſitū exulcerat, id comeſtū nō exulcerat. Hoc tamē animaduertendum reor, quod etſi acres ſapores vniuerſi calidi valde ſint, non tamē calori eorū ſemper correſpō-
4. ſimp. 19. dere ſiccitatē: ſiquidē docēte Galeno, Quicunq; vtique ex eis amari non ſunt, vberem interim humiditatem admiſtam habent: proindeque corporum eiuſmodi non pauca à nobis eſitantur; vt porra, allia, cepæ. In quam ſententiam deuenit Serapio dicens, Quando componuntur ſapor acutus & amarus in aliqua medicina, erit illa medicina ſicca penitus ſine dubio: ſed res acutiſsimæ pungentes, quæ non ſunt amaræ, inueniuntur multoties multæ humiditatis: quare veniunt ad vſum cibi, & comeduntur, & ideò deuenimus ad comedendum multas ex eis, ſicut illas, quibus admiſcetur ſapor dulcis ex cibis, & vtimur eis in modum ſpecierum condientium ſolum, vice verò cibi non vtimur vna ſolum ex eis propter fortitudinem ſuæ vir-
Li. 5. c. 27. tutis. talia Serapio. Ex quibus liquet, Auerroem minus benè ſaporem acrem ſimpliciter calidum

& ſiccum

& ſiccum pronuntiaſſe: cùm tamen multa excipere deberet, quæ vtique à ſiccitate longè aliena ſunt. Sed quòd humida ſint acrium corporum pleraque, in primis nos docet experientia: ſed & præter experientiam ratio ipſa manifeſtat: nam talia admodum putreſcere ſolent, vt allia, & cepæ, quod indicat, ea adeò ſuperfluam obtinere humiditatem, vt à proprio calore contineri & gubernari non poſsit: atque hinc eſt, vt antea quàm reponantur, nonnulli illa ſoli exponant: alij ignis camino ſuſpendant, donec abſumpta ſuperflua humiditate minus putredini reddantur obnoxia. Idem etiam piperi longo, zinziberi, & alijs innumeris accidit: nam niſi ſtatim ab initio probè ſiccentur, & recrementitiam humiditatem amittant, facilè perforantur, & carie corripiuntur; quod nulli eorum, quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida quidem, ſed elaboratam, ac familiarem continent humiditatem, vſu euenire videmus: verùm illa temporis tractu, vt ſicciora, ita & tepentiora redduntur, eò quòd vnà cum excrementitia humiditate acrimoniam quoque deperdunt.

Porrò ex his acribus corporibus alia, vt dictum eſt, edi poſſunt, alia eſui ſunt inepta. Quæ idonea ſunt eſui, docente Galeno, dulcē quandam (ſaltem obſcuram) admiſtam habeant qualitatem, neceſſe eſt: proinde plurimis illorum pro obſonio vtimur: multis verò vt condimentis tãtum; at vt cibo ipſorum omnino nullo, *Lib.4.ſimp. cap.18.*

idque

idque ob virium vehementiam. Rursus eorum, quæ non eduntur, alia mortifera sunt, alia simpliciter medicamenta: omnia saltem cuti nostræ imposita vlcus celeriter molliuntur. Est & acribus aliud nocumẽtum sanè non exiguum, quòd capiti cuncta infesta sunt, eidemque negotium facessunt: ratio est, quia calor ascendens sursum, vnà humorem defert. Quod Theophrastus significauit lib. 6. de causis plantarum. c. 1. dum ait, acrem saporem esse, qui deliquandi aut mordendi vim habet, aut qui calorem humoris conserti loco superno excernit. Vnde Zoar lib. 1. Theisir. tract. 8. cap. 22. omnibus acutis, sicut cepis, & allijs, peculiare esse, dicebat, caput fumis vaporibusque replere. Quare, subdit, visui ipsa potissimum nocere, & materiam existere cæcitatis. & deinceps in eodem libro, tract. 9. ca. 8. sic inquit, Necesse omnino est, vt prohibeas in omni specie epylepsiæ, & in omni accidente malo cerebro superueniente allium & cepam, & his similia: quoniam proprietatem habent magnam cerebrum perturbandi, & abstineant à fabis; quoniã & ipsæ proprietatem habent in perturbando & destruẽdo cogitatiuam. Auicenna itidem tertia tertij tracta. 1. cap. 1. acuta sicut porrum oculis nocere scripsit. Nocent etiam & visceribus eiusdem Auicennæ sententia lib. 2 tract. 1. cap. 4. vt hinc videant quàm malè sibi consulant, quicunque rebus aromaticis, pipere nimirum, gariophylis, zinzibere, cinamomo, & item oleribus acribus, vt allijs, cepis, & similibus assiduè in alimẽtis vtuntur. Quos

puto

puto non facturos, si Galenum legissent, lib. 2. de facult. alimentorum, cap. vltimo, dicentē, Abstinendum ab assiduo vsu omnium acrium, & potissimum cùm is, qui ipsis vescitur, natura fuerit biliosus: solis enim, qui vel succum pituitosum, vel crudum & crassum, ac lentum aceruauerint, cibi eiusmodi sunt accõmodati. Sapor acris testimonio Galeni lib. 5. de simplicium medica. facult. cap. 27. extenuat, perpurgat, digerit, perrumpit, attrahit, & scaram siue crustram efficit. & paulò superiùs dixerat, acre similiter vt acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationéq; attinet: cæterùm in hoc differre, quòd acidũ refrigeret, acre verò excalfaciat: ad hæc quod illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Auicēna operationes acuitatis esse ait resolutionem, incisionem, putrefactionem, & apertionem. subditque acutum & acidum in hoc conuenire, quòd ambo linguam mordicent, in eo verò differre, quòd acutum mordicet eam vehementer cum calfactione: acidum verò mediocriter & absque calfactione. Quæ sanè ex Galeno desumpsit lib. 1. de simplicium medicamen. facul. cap. 39. Mesues de sapore acri hæc nobis scripta reliquit, Acre medicamentum, inquit, facilè inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus dissipat, tenuat, incidit, separat, resoluit, è longinquo attrahit, siccat, emaciat, sitim facit. Ob hæc omnia citò & valenter agit, & sua tenui essentia amarum medicamentum, & cætera imbecilliter aut tarde purgantia accelerat, & purgantiora reddit, & hac

Lib. 2 tra. 1. c. 3. & 4

In canonibus vniuersalibus theoremate. 1. & 2.

in re vsum præstat. & ad hæc quod res acres, vt aromata, flatus à medicamento excitatos tenuant, & dissipant, ob id ipsis hæc miscentur, vt daucus, feniculum, piper longum. hæc Mesues. Cæterùm quod ait, saporem hunc omnia citò & valenter agere ex natura caloris excellentis, qui in essentia sua actuosus maximè existit, id possidet. Porrò actuosus maximè habetur calor, quòd celeriter, in quæ agit, permeet, quod vim & impetum sua acrimonia faciat: quod naturam suam his, in quæ operatur, breuiter impertiat, quòd deducat, fundat, attenuet, quæ nulli qualitatum alteri sunt à natura tributa; ac proinde nihil magis res vicinas alterare, ac immutare, quàm ipsa caliditas potest. Sed dicet aliquis, si calori tanta est agendi facultas, cur calfaciendi ac refrigerandi par quodammodo tempus habetur? vt à Galeno proditum est .7. metho. cap. 5. cui Auicenna consentit .4. 1. cap. 2. & .13. tertij tract. 1. cap. 4. Cui dicendum, quod etsi eiusdem Galeni testimonio caloris, quàm frigoris maior sit efficacia, calori tamen agenti patientis frigoris repugnantia, hoc est, occlusio & densitas meatuum magis obsistit: verùm agenti frigori, etsi minus efficaci, repugnantia tamen minor occurrit; quia cum morbo calido adest raritas & reseratio viarum, vnde nascitur passuri corporis aptior dispositio; quò fit vt pari illa tempore suos effectus compleant, efficientiasque exerceant. Verùm hæc à præsenti tractatione aliena videntur: quare ad pensum redeamus:

Lib. de cōsti. art. medi. c. 9. & 3. de causis sympt. c. 3.

mus: fecit enim prædictus Mesues locus, vt in ista descenderem, ac vt illum totum ad Aristophanis lucernam, quemadmodum dici solet, enuclearem.

¶ *Saporem insipidum aquosum esse & subfrigidum: ac quare gustus organum insipidum esse oporteat? curq; nobis aliqua insipida & nonnulla amara alijs animalibus sapida & suauia appareant?* *Cap. IX.*

DIctum quidem suprà est, insipidum inter sapores recenseri debere, eò quòd à nullo alio sensu præter quàm à gustu percipi illud potest. Quare quisquis protulit eorum insipida esse verba, qui insipidum, saporem esse tenent, non rectè censuit. Dicitur autem insipidum, quemadmodum Galeno visum est, ex eo quod ad linguam veniens nihil in ea facit: aut ob id, quod nulla insigni gustabili qualitate gustum afficit, nec dulcedine, nec amaritudine, nec aciditate, nec aliqua alia ex eis quæ dictæ sunt; quod euenit propter maximam similitudinem, quam obtinet cum organo gustus; nam vt Auerroes ait, Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti. Atque hæc causa est, cur gustus natura aquea, synceraque habeatur, & nec dulcedinis, nec acrimoniæ, nec acerbitatis, nec alterius saporis particeps, sed quemadmodum aqua optima omnis qualitatis, quę ad gustũ attinet, expers esse censetur. Quia si sapor aliquis

Lib. de ocu li. part. 5. cap. 1.

Lib. 3. de anima. cõmen. 4.

quis gustui innatus esset, alium ipse extrinsecus aduenientem percipere non valeret: quia teste Aristotele lib. 3. de anima, cap. 4. quod intus est prohibet alienum. Fortè quæ nobis insipida videntur, alijs animalibus sapida appareant, vt paleæ equis: sic stercore humano canes suauissimè vescuntur, nobis prorsus olfactu, & gustu abominabili, & cucumeres syluestres asini auidissimè edunt, quos gustus noster magnopere renuit, & aduersatur: ratio est, quia quemadmodum Galenus docet lib. 8. de composit. medicam. per locos cap. 7. alimenta secundum suam totam substantiam, proprietatem, ac familiaritatem habent ad ea, quæ aluntur. & lib. 4. de simpl. medicament. facult. cap. 10. dicebat, Nec eduliorum nec medicamentorum vnam esse animantibus omnibus speciem; sed pro sua vnamquamque familiari substantia simul & affectione, tum delectari, tum iuuari ab vtrisque: atque ob id alia alijs apparere iucũdiora. Quapropter, vt inquit Theophrastus, non solùm quod agit, verùm etiam quod afficitur nosse oportet: præsertim cùm non idem sapor percipiatur ab omnibus; quippè nihil prohibet: quemadmodum idem censet Theophrastus, vt quod homini dulce est, id amarum aliqua ex cæteris animalibus sentiant, & è conuerso. Plinius itidem lib. 11. cap. 71. ex eduliorum multiplicitate, qua animalia vniuersa afficiuntur, coniectatur, non tactum solum, sed etiam gustum cunctis inesse: nam cur alios alia sapores appetunt, si gustus expertia sunt? & quemadmodum in saporibus,

Lib. 6. de causis plãt. cap. 2.

ribus, quibus illa delectari solent, diuersitas est, sic & in gustandi, edendique modo discrimē reperitur: alia enim sugunt, alia lambunt, sorbent alia, mandunt, vorant. sed de his satis. Quare ad pēsum reuertamur. Insipida ad gustū nostrū (nā de hoc in præsentia nobis sermo est quia hunc solū medicus considerat) aquosa sunt, & qualitatis, quæ verbis explicari queat, expertia: quapropter ἄποια, hoc est, sine qualitate ad gustum attinente fuere appellata; quibus omnibus (si Galeno creditur) commune est, vt alimentum, quod ab ipsis in corpus distribuitur, nullam insignem habeat facultatem: sed sub frigidum quidem sit: crassitie verò, quale idipsum est, quod sumptum fuerit. Rursus insipida, auctore eodem Galeno, in duplici sunt differentia: nam quædam simplicia existunt: alia composita habentur; simplicia velut aqua & terra; sunt enim ambo gustui insipida; quemadmodum Galenus testatur, & gustus ipse manifestat: composita quidem vt cucumis, & cucurbita, aliaque pleraque, in quibus nulla insignis præualet qualitas; quod si aliqua præualuerit, testimonio Galeni hæc erit aliquantulum frigiditati attinens. Cui sententiæ Auicenna subscribit prima parte canticorum tex. 31. purè insipidū, frigidum, & humidum esse inquiens. Auerroes itidem saporem insipidum aquosum & frigidum esse memoriæ mandauit. Vnde Serapio, insipidi substantiam aquosam, & de genere dulcis esse pronuntiauit: nam dulce ob multam aquosam humiditatem dulcedinem amittit, & insipidum

Lib. 2. de alimen. facul. c. 68. quod de tuberibus inscribitur.

Lib. de oculis particula. 5. c. 1.

4. simp. ca. 15. iuxta finem.

redditur. Rurſus inſipidum aquoſa humiditate depoſita dulce euadit, quod exemplo arborum fructuum probat Serapio: nam in ſummitatibus ramorum exiſtentes, dulces; qui verò propè terram ſunt, ob humiditatis vbertatem inſipidiores ſentiuntur. Frumentum item, hordeum, fabę, cicera, aliaque pleraq; (quod etiam notauit Theophraſtus) initio ſui ortus velut inſipida, dilutaq; apparent, donec temporis tractu ſicceſcentia, & maturitatem adepta dulciora efficiantur. Cæterùm Rhaze non vnam inſipidis omnibus temperiem conſtituit. Nam inſipidorum, ait, vnum eſſe, quod magis nutrit, quodq́ue æqualitati vicinum eſt: aliud verò, quod temperatè calfacit, & aliud, quod temperatè infrigidat. Et ſubdit, cum quolibet iſtorum poſſe humiditatem miſceri & ſiccitatem: quæ inquam in inſipidis, in ciborum vſum haud quaquam venientibus, locũ obtinent: non tamen in illis, quæ præparata atq; condita eſui apta efficiuntur, vt tubera, cucurbita, fungi, aliaque huiuſmodi: nam hæc omnia talem habent temperiem, qualem inſipidis omnibus adſcripſit Gale. ſubfrigidam nempe & humidã. quapropter ob aqueam qualitatem ſibi innatam meritò gaudent origano; omniaq́ue huiuſmodi ſuccis acribus, vel acidis, vel auſteris, vel ſalſis admiſceri poſtulant; ſi modo in cibo ſuauia futura ſunt; ac ijs, qui vſi illis fuerint, nauſeam non ſunt paritura, & quia qualitatis ad guſtum attinentis expertia exiſtunt, non immerito multos parandi modos admittunt, vt quæ in

Lib. 6. de cauſis plantarũ. c. 8.

Lib. 3. ad Almanſo. cap. 1.

Gale. li. 2. de alimẽt. facul. c. 3. de cucurbita.

medio sint omnis excessus; ob idque ad quemuis illorum ex æquo ducuntur, promptèque ei assimilantur, & sine multo negotio illius induũt naturam: quandoquidem docente Galeno, nihil eorum, quæ congenitum quempiam habent excessum, in contrariam excessui parandi rationem facilè ducitur. Inueniuntur præterea multa amaritudinem non exiguam præ se ferentia, vt virides nuces, quæ per assiduam maceratione͂, aqua ipsa singulis permutata diebus, omnem amaritudinem exuunt, & insipida fiunt: atque ob id aliarum rerum misturam facile suscipere, & probè condiri queunt. Porrò insipidis omnibus commune est, vt condita atque præparata edi postulent: cruda namque insuauia sunt, stomachumque lædunt, & concoctu sunt difficilia adeò, vt si qui alterius cibi inopia illa mandere coacti fuerint, pondus frigidum ventriculo incumbere sentiant, stomachumque habeant euersum, ac vomituriant: quo solo vomitu à premẽtibus symptomatibus poterunt vindicari. Sunt itaque insipida concoctu difficilia, prauiq; succi: nec tamen si aliquando facilè concoqui videantur, ob id vitiosa esse desinunt: euenit enim interdum, vt vna vel altera vice ingesta probè alterẽtur; deinceps verò inuicta & inalterata permaneant: quò fit, vt postmodũ non leuiter ęgrotandi præbeant occasionem. & licet initio lenta progrediantur actione, posteà verò alterationis tarditatem noxæ grauitate compensant. Hoc Galenus nos docet lib. 2. de alimentorum facult. cap 6.

Vbi suprà.

cap.6. Vbi de cucumeribus verba faciens in eum ſcribit modum, Ergo qui cucumeres belle concoquunt, quum eo ipſo ſiſi affatim ijs ſe impleuetint, ijs tandem longo temporis tractu accidit, vt ſuccus frigidus, ac mediocriter craſſus in venis coaceruetur, qui in ea coctione, quæ fit in venis, haud facilè mutationem in probum ſanguinem recipiat. Ob eam igitur cauſam omnibus praui ſucci edulijs cenſeo abſtinendum, etiamſi ea quibuſdam concoctu ſint facilia: nobis enim nó aduertentibus prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus in venis colligitur; qui poſtea exiguá ad putrendum occaſionem nactus febres malignas accendit. hæc Galenus. Rurſus inſipida Meſues teſtimonio lubricant, flatulenta ſunt, obſtruunt, denſant, congelant, calorem extinguunt, & hæc omnia tardè & debiliter operantur: ſua tamen ſubſtantia mediocri acre, amarum, ſalſum, aridũ reprimunt. Aliud inſipidi genus deſcripſit Auicenna lib.2.tract.1.cap. 3. quod ipſe apud ſenſum inſipidum vocat; illud autem eſſe ait, quod in ſe ipſo ſaporem quidem habet: cæterùm propter vehementiam ſuæ craſsitudinis non diſſoluitur ex eo quidpiam, quod linguæ admiſceri, ab eademque comprehendi poſsit. Quod ſi machinemur, inquit, vt eius partes diſſoluãtur, & attenuẽtur, ſentiet ſaporem ipſius, è quorum numero eſſe dicit æs vſtum & ferrum: lingua namque ante vſtionem ex his non conſequitur ſaporem: quoniam non diſſoluitur ex ſubſtantia eorum quidpiam perueniens ad humiditatem exiſtentem in

lingua

lingua, quæ extrinſecum medium eſt in ſenſu guſtus: cùm verò conamur, vt in partes minimas ſecentur: apparebit ſapor quidam vehemens. Verùm (iudicio meo) hæc Auicennæ ratio inualida eſt: nam ſi ęs non vſtum in ſcobem, id eſt, tenuiſſimum puluerem redigatur, attenuabitur, & partes diſgregabuntur: lingua tamen nullum in eis ſaporem percipiet; etiamſi illæ eius humiditatem pertingant, ac ipſius ſubintrent meatus; ergo non ob denſitudinem, vt Auicenna dixit, compactionemvè æs non vſtus inſipidus eſt: ſed quia in illo ſapor quidam tacitus ineſt, qui vſtione in actū redigitur, & energia fit, qui antea in potētia erat; facit enim ignis in ære atque ferro id, quod in medicamētis purgantibus calor noſter molitur: quemadmodum enim dum natiuus calor medicamentum terit, calfacit, omnique ratione exagitat, tacita eius facultas quaſi ſolutis vinculis exurgens ſe promit, profertque vires nouas: ſic ignis calor æris & ferri ſaporem, qui antea inſipidus erat, excitat, & in actum deducit. Sed de iſtis inſipidis, quę in alimentum non cedunt membrorū, in præſentia nobis ſermo non eſt, ſed de illis tantum quæ alterata, atque condita corpus nutrire valent.

Auicennæ ratio improbatur.

¶ *Quæ ſit ſaporū miſtorum conſideratio, ac quomodo id, quod per ſe agit, ab eo, quod ex accidenti operatur, diſcerni ac ſeiungi debeat? Cap. X.*

QVI compositos atque commistos sapores discernere studēt, necesse illis est, vt pri simplices omnes ad vnguem cognitos atq; perspectos habeant: siquidē initium, fons, & elementum mistorū cognoscendorum est diligenter internoscere simplicium cuiusque saporum speciē, gustum in singulis sæpè exercendo, & affectionem, quam quisque per se in lingua imprimit, diligenter memoriæ mandando. Exploratur autem vniuscuiusque eorum natura in hunc modum, acerbus in mespilis, acatia, fructu arbuti, ilicis, fagi, & in pyris syluestribus immaturis, ac in cornis. Austerus in cotoneis malis, in sorbis & oliuis: nā in mali punici granis austerus solus nō reperitur; sed acido vel dulci commiscetur: acidus præsertim percipitur in oxylapatho, & oxalide, quam etiam oxida nuncupant: est autem hæc olus syluestre; in istis enim, maximè Galeno, syncerus visus est ac simplex acidus sapor, nullius particeps acerbitatis, vt solent arborum fructus: perspicuò enim hi cum acerbitate quadam admistā habent aciditatem: sicut cum acrimonia acetum. Sapor dulcis deprehēditur in musto ex dulcibus vuis expresso, atque ad dimidias, tertiasvè excocto, quod teste Galeno dulcedine melli non cedit, vt mel tamen acre non est, & in his ipsis vuis saccharo calamis viridibus graminis, ἀγρωστιν, Græci vocant; adhæc tritici, hordei, aliorumque multorum: nam in melle syncerus dulcis sapor non est; sed acrimoniæ permistus, vt docet Galenus. 1. de antidotis, capit. 2. & glizirhizæ radix eodem

Lib. 4. de simp med. facul. c. 15

Lib. 1. de antidotis, cap. 2.

eodem testante Galeno, simul cum dulcedine leuem quandam obtinet adstrictionem; ad eundẽ modum vbi vase quopiam aut rupto, aut aperto, affatim calidus sanguis in linguam effunditur, dulcissimus apparet: vtique si secundum naturã se habuerit: nam morbidus amarus aut salsus est, aliamvè eius generis qualitatem præ se fert. Pinguis exactè est, tum fructus, tum succus oleæ caducæ, & alij omnes, ex quibus oleum conficitur, sicut sesama, nucesque, & amigdala: nam id genus omnia vetustate prorsus efficiuntur pinguia; quippe in quibus aquea quidem excrementitiaque humiditas digeritur: propria verò à calore natiuo elaboratur, atque exactè concoquitur. Amarus sapor exploratur in cucumeris asinini fellisq; gustu. Salsus in sale: acris in allijs, cepis, sinapi, & in alijs, quæ his similia sunt: insipidus in cucurbita, & aqua pura ac omnis experte qualitatis. Atque hi sunt simplices, synceríque sapores omnes, quos sanè, qui seorsim exactè cognoscit, cùm permiscentur, ac inuicem cõponuntur, nõ multo negotio cognoscet; quo circa percipiet in succo vuæ immaturæ acerbitatẽ & aciditatem simul inesse: in aloe adstrictionem & amaritudinem: in aceto acrimoniam & aciditatẽ; in absynthio amarorem, adstrictionem, acrimoniamq;. Ad eundem prorsus modũ cognoscet in capparis radicis cortice triplicẽ saporẽ vnà coire amarũ, acrẽ, & acerbũ. Cõsiderandum rursus est, quod cùm ex pluribus saporibus mistio existit, ex omnibus mistam actionẽ medicamentũ edet:

Lib. 6. de simp. med. facul. tit. de dulci radice.

Gal. lib. 4. simp. c. 16.

Gal lib. 4. de simpl. med. facul. cap. 8.

nam aloe aluum deijcit causa amaritudinis: sed ventrem cohibet atque roborat adstrictionis occasione. Atque hinc est, quod dicat Galenus illam non elotam valentius vacuare, elotam purgare quidem minus, sed roborare ventriculum magis. Sic capparis radicis cortex, eodem docēte Galeno, vincentem habet qualitatem amarā proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diuersis pugnantibusque constet facultatibus, quippe abstergere, purgare, incidere potest amaritudine; excalfacere, incidere, digerere acrimonia; contrahere verò, densare, constringere acerbitate. Hoc in mille alijs videre licet, quæ in præsentia silentio prætermitto, ne in re perspicua exemplis vtar parum necessarijs. Veruntamē etsi ex omnibus mista edatur actio, illa tamen valentiori præcipuè referenda est; sic acetum magis infrigidat, quàm calfacit, effectusque aciditatis plus elucent, conspicuiq; magis sunt, quàm acrimoniæ: ad eundem modū denominatio ab exuperantiori ac vigentiori sumenda semper est, vt ex Galeno fit manifestum, lib. 4. de simplicium medicamentorum facultat. cap. 18. dicente, quędam acria permistam habere amaritudinem; non tamen nuncupari amara, quandoquidem hæc in eis leuis est & infirma, valida autem vis acrimoniæ; sic mel dulce tantum vocare solemus, etiāsi dulcedini immistam acrimoniam habeat. Ad eundem etiam modum aloem amaram dicimus, nulla adstrictionis mentione facta. Atque ita quidē de medicamentorum, eduliorumque viribus ex sapo-

Lib. 7. metho. c. 11.

Lib. 7. de simp. med. facul. titulo de cappare.

ſaporibus conijcere datur: in quibus verò ſapor nequit medicamenti vim atque facultatem oſtendere, experientia ſuccurrit; nec enim in omnibus certa eſt ſaporis ſignificatio: nam ſic opium amariſsimum, iudicaremus calidum, pariter & cicutã; cùm tamen duo hæc venena ſint frigiditate internecantia. Quapropter non temerè à Galeno dictum eſt initio librorum de alimentorum facultatibus, haud rectè opinari eos, qui omnia ſapore eodem, odore, colore, aut alio id genus prædita vires eaſdem obtinere, exiſtimant. Ne verò nos experientia fallax decipiat, etiam atque etiam cauendum, ne affectum, qui per accidens à medicamento proceſsit, primum & per ſe editum eſſe putemus: diſcernemus autem id, quod ex accidẽti quid facit, ab eo, quod propria facultate operatur, ſi ijs, quæ tertio de temperamentis, & 1. de ſimplicium medicamen. facult. ſcripſit Galenus, mentem adhibuerimus; vbi diſcemus actiones, quæ ex accidenti procedunt, non tribuere medicamentis appellationes, ſed quæ per ſe & primo ac nullo interueniente medio à medicamentis ipſis emanant: alioquin aquam frigidam calidam eſſe dicemus, vbi videlicet in iuuene benè carnoſo, ac æſtate media caloris molitur reuocationẽ: & calidam frigidam, cùm in phlegmone (eſt enim ea affectio calidæ copioſæque fluxionis ſoboles) modico ſuo calore ſuperfluitatem euacuans, quod reliquum eſt, frigidum reddit. Pari modo medicamenta calida cholagoga iudicabimus frigida, dum attractis ab eis calidis ac bilioſis

3. de tempera. c. 5. 1. de ſimp. me. facul. cap. 4.

humoribus corpus frigidius, quàm ante rema-
net, prout enim corpus affectum eſt, ita & id,
quod in corpus aſſumitur, nunc ſuam, nunc alie-
nam qualitatem oſtendere videtur: atque hæc
præcipua cauſa eſt, cur idem medicamẽtum mo-
dò per ſe operetur, quandoque verò ex acciden-
ti: vinum alios tardos, alios ſuperbos reddit, atq;
inſanibundos, contrario etenim affectu id agi-
tur; quãdoquidem alteri magis, alteri minus mo-
Lib.3 proble.16. ueãtur; quoniam, vt ex Heremoni ſententia ſcri-
bit Ariſtoteles, vinum ſeſe pro moribus vten-
tium applicat; contraria igitur reddit, non quæ
eadem, ſed quæ ſunt ſimilia; vt ignis alia exic-
cat; alia humefacit; ſed non eadem: & quidem
glaciem liquefacit, ſalem indurat: nam & vinũ,
vt quod ſuaptè natura calidum ſit, homines tar-
diores incendit, redditq; mobiliores: contra mo-
biliores diſſoluit, atq; retardat. Vt enim balneũ
corpora perſtricta duraq; relaxat, agilioraq; facit:
humida verò & mobilia diſſoluit, atq; infirmat;
ſic vinum quaſi interna hominis diluens ita affi-
cere poteſt. Braſica rurſus ante vini potionẽ in-
geſta ebrietatem inducere perhibetur: poſt verò
3.problem. probl.17. ſumpta temulentiam ſoluit, vt ab Ariſtotele pro-
ditum eſt. Mel febrientibus amarum videtur, ſi-
militer & vinum: ſanis verò corporibus ambo dul
cedinem & ſuauitatem oſtendunt. Si quis enim
dulcibus edulijs guſtum afficiat, quod ſtatim ſu-
perbibatur vinum, amarum eſſe percipietur. Coa
Lib.1. ca. 67. in fine. gulũ omne, vt Dioſcorides tradidit, diſsipata co-
git, & coacta diſſoluit. Cedria viuentia corpora
corrum-

corrumpit, & defuncta conseruat, qua ex causa mortuorum vitam aliqui eam appellauere, ita eodem scribente Dioscoride lib. 1. capit. 89. Acida præterea vt supra cap. 3. visum est, cum succum crassum in ventre inuenerint, alui deiectiones humectant, facilioresq́; reddunt: si verò ventrẽ purum inuenerint, illũ magis sistũt. Nuces, vt Simõ Sethi memoriæ mandauit, in ventriculis frigidis facilè coquuntur: in calidis verò in biliosum humorẽ vertuntur. Trãsportatio, & motus velut vẽtilans, sol excalfaciens, flammæq́; iuxta ardentes, vt Galenus ait, vina optima, & natura calida, meliora & præstãtiora efficiũt; languida verò corrũpũt, & acida reddunt, & eorũ arguunt imbecillitatem, ac celeriter perpeti cogũt, quæ alioqui pòst passura essent. Sunt & multa alia, quæ pro corporis varia dispositione oppugnantes contrariasq́; facultates exercent; atque ob id ambiguos reddunt simplicium vestigatores nesciẽtes quid per se, ac quid ex accidenti illa moliantur.

Bartholo. Marãthæ li. 3. meth. cognoscendorum simplic. c. 14.

4. simp. ca. 14.

¶ *Quid odor secundum Aristotelẽ & Theophrastum: illumq́; per aërẽ & aquã diffundi: ac pisces odorare non aëris, sed aquæ interuentu? Capit. XI.*

OPportunum videtur nunc de odoribus disserere, eò quod teste Aristot. lib. de sensu & ijs, quæ sentiuntur. c. 5. cum saporibus proportione quadam conueniant, eademque fermè sit vtrisque affectio, vt dixit Theophrastus lib. 6. de causis plantarum, capite. 1. Et vt à definitione

tione exordiamur, odor, quemadmodum idem docuit Theophrastus, partis est sіccæ sapidæ in diaphano, hoc est, trāslucido corpore demistio: id enim aëris & aquæ commune esse inquit; sicce dixit, quia odor in sicco fundatur, eidemque innititur: atque hinc euenit, quemadmodum libr. 6. de causis plantarum, cap. 24. ipsemet Theophrastus annotauit, vt fructus agrestes odoratiores vrbanis sui generis habeantur; sunt enim agrestes vrbanis sicciores. Hæc quoque causa est, cur in Ægypto minimè odorati flores nascantur; quia vt Plinius lib. 21. cap. 7. scriptum reliquit, ibi nebulosus, ac roscidus aër à Nilo flumine existit. Aristoteles preterea lib. 2. de anima. c. 9 in fine, odorem sicci esse, sicuti saporē humidi, ingenuè professus est. Est etiam odor partis sapidę; quia odor tantūmodo, vbi sapore est, reperitur, dicēte Alexandro, odorem habentia habere etiam & saporem; & insipida odore carere. Cui Auerroes subscribit lib. de sensu & sensilibus. c. 5. ambo ab Aristot. docti eodē in loco, vbi Arist. sic ait, lapis inodorabilis, insipidus enim; ligna autē odorabilia, sapida enim, & horum aquosa minus; amplius eorum, quæ metalla sunt, aurum inodorabile, insipidum enim. Quibus verbis liquido ostendit, odorem partis sapidæ expertem non esse; sineq; sapore odorem non reperiri. Cui tamen sapori odor præcipuè insit, dubium est: nam Theophrastus lib. 6 de causis plantarum. c. 13. dicit, initium boni odoris amarum existere; odoratumq;, quin amarum sit, comperiri esse difficile. Cui Plinius consen-

Lib: 2. de anima, ca. de olfactu.

Cui sapori odor præsertim in-

consentit lib.21.cap. 7.inquiens, Odorato sapor rarò vlli non amarus,è contrario dulcia rarò odorata. Quod & experientia ipsa manifestat; nam rosa, agolochum, moschus, ambarum,cybetũ, & alia huiusmodi,quæ odoratissima sunt,amaritudinem non exiguam præ se ferunt. Cæterùm Galenus lib.4. de simplicium medicamentorum facultatibus.c.22. manifestè contrarium asserere apparet,dum ait, amarum nunquam odoratum esse,nec vt medicamentum nobis suaue,nec vt cibus. Alphonsus Lupeius iure putat textum hunc esse deprauatum,emendandumque fore per antiquissimum codicem manu scriptum,aut per veterem translationem, quæ hunc in modum habet, veruntamen res amari saporis non cadit ex casu delectabili in aliqua hora,nec secundũ viam medicinæ,nec secundum viam cibi.Potest etiam per Græcũ exemplar emendari, quod sic habet, καὶ τοι γε πικρὸν οὐδ᾽ ἐποτ᾽ ἂν οὐδ᾽ ὡς φάρμακον ἡμῖν ἡδύ, hoc est, tametsi amarum nunquàm sanè nec vt medicamentum est nobis suaue. Quare vtcunq; sit,Lupeius reprehensionẽ valeriolæ hac in parte meritò inanem esse cẽset.Subdit deinceps Theophrastus in diaphano, hoc est, translucido corpore demistio; quia pars hæc sicca,sapidaque, quam odorem appellamus,à re ipsa per diaphanum, transducidumvè corpus communicatur. Declaratque postmodum qualia sint huiusmodi corpora diaphana odorem deferentia dicens,Huiusmodi aërem esse & aquam. Quæ sanè ab Aristotele desumpsit lib.de sensu &ijs,quæ sentiuntur

Galeni textus deprauatus emendatur,

Quæ sint diaphana corpora odorem deferentia,

tur, cap. 5. dicente, in aqua saporem inesse pariter & odorem. & lib. 2. de anima textu. 97. inquit, est autem olfactus per medium, vt aërem & aquam; etenim aquatica videntur odorem sentire. Verũ tamen Plinius huic sententiæ aduersatur lib. 9. c. 7. scribens in hunc modum, Super omnia esse auditum & odoratum piscibus; non erit dubium, ex aëris vtrunque materia, odorem quidem non aliud, quàm aërem infectum intelligi posse. Quibus verbis cõsentit quidem pisces odorare, verũ non aquæ, sed aëris interuentu, quẽ bullantium aquarum sufflationis experimẽto, piscium somno, lunæq; effectu concharum quoque corpora augescente, aquæ permisceri opinatur. Nititur illo capite cõtra Aristotelem defendere, pisces respirationis munere fungi; ad cuius probationem coactus fuit adducere, aërem; quem ipse vitalem halitum vocat, in aquas penetrare, quia sine eo respirationi locus non datur vllus, id autem colligit ex somno, ex bullantium aquarum sufflatu, & ex lunæ effectu concharum corpora augescente. Quæ sanè rationes inualidæ sunt, & nihil aduersus Aristotelem conuincunt; quia dormire pisces absque eo, quod respirent, nihil est, quod impediat: nam si sine respiratione vigilant, cur dormire etiam sine respiratione non poterunt? Vitalem autem auram in aquas penetrare contingere potest, vel cùm illa cum pondere aliquo delapsa descenderit, verùm hæc mox sese refert; quò fit, vt vndam sursum compellens, bullas excitet: vel quod vapores propter solis abstra

Plinius Aristoteli aduersatur.

Arist. li. 2. de anima, c. 8. in fin. tenet pisces non respirare.

Quibus modis contingat aerem in aquã penetrare.

ctionem

ctionem ex terra ſubdita mari, vel ex aliqua alia parte terræ cauernoſæ tranſcurrentes exhalant, vt dicere neceſſe ſit, auram aliquam ſub aqua remanere non poſſe. Etſi qua ex cauſis de prædictis oriatur, ſtatim aſcēdere proprium locū quærens. Hoc enim Ariſtoteles nos docuit lib. de ſenſu, & ijs, quæ ſentiuntur, cap. 5. dicens, Piſces olfacere videntur, quamuis aër in aqua non ſit (nam ſimulac aër in aqua gignitur, emergere aſſolet) nec ipſi reſpirent. Quod autē concharū corpora in plenilunio incrementum capeſſant, nihil ad rem attinet, cùm non ex reſpiratione, aut ex trāſpiratione aliqua; ſed vel quia per id tempus eorū humor diffundatur, & maiorem occupet locum; vel quoniam propter temporis clementiam pinguefcant, & ſaginentur, talis effectus producatur, id, quod etiam de cancris Plinius aſſerere videtur lib. 9. cap. 31. inquiens, Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt, & plenilunio magis: quia nocte ſydus tepido fulgore mitificat. Quæ ſanè ab Ariſtotele accepit lib. 4. de partib. animalium, cap. 5. parum ante medium, vbi ſic ait, Laborant teſtata omnia per frigus & æſtum, atque exuperantiam temporis pati nequeunt; argumento eſt, quod echinis euenit: habent enim id, quod ouum appellant, iam ab ortu naturæ & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copioſius paſcuntur, vt quidam putant: ſed quod noctes tepidiores ſunt propter lucem pleniorem; calorem enim deſiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ ſanguine

guine

guine careant;ex quo fit,vt æſtate potius vbique vigeăt,præterquàm in Pyrenſi Euripo:nă ibi nõ minus tempore hyberno probătur;cuius rei cauſa eſt,quod tunc vberius pabulentur,cùm piſces per id tempus ea loca relinquant.hæc Ariſtoteles.Quæ etiam quinto libro de hiſtoria animalium tetigerat.Audire etiam piſces pală eſt aquæ interuallo:eſt enim aqua interuallum auditui eorum,ſicuti aër auditui terreſtrium: auditur quidem ſonus,& in aëre,& in aqua, vt .2. de anima, cap.8.ab Ariſt. traditum eſt,nulla tamen pars eis eſt manifeſta , quæ ſenſum miniſtret audiendi, ſiquidem vt Plinius ait, neque membra neq; foramina auditus habent : audire tamen eos palam eſt,vtpote cùm plauſu congregari feros ad cibũ conſuetudine in quibuſdam viuarijs ſpectetur;& in piſcinis Cęſaris genera piſcium ad nomen veniſſe eiuſdem Plinij teſtimonio compertum habemus. Sonos etiam immodicos , vt trirremiũ, remigia fugere viſuntur, itaque fit vt facile intra ſua ſtabula capiantur:nam etſi externus ſtrepitus paruus eſt , ijs tamen qui demerſum in humore ſuum auditum habent, æquè omnis ingens,moleſtus,grauiſque occurrit;quod certè vel in delphinorum captura euenit : cùm enim piſcatores repente alueis vniuerſis circundederint gregem delphinorum , inde obſtrepentes in mare,efficiunt,vt territi erumpant vniuerſi in littora , capiunturque tentato grauatoque capite præ ſtrepitus inflicti nimietate. Olfactus quoque ſimilis intelligitur ratio, & cùm partem nullă ſenſariam habeant

Franciſcus Maſarius, Venetus in 9.lib. Plinij.

Lib. 10. c.70.

habeant

habeant manifestam; attamen sagaciter odorantur, nam procul odorem sentiunt in aqua; argumento quod pisces nonnulli escam putridam à longinquo festinanter petant, non tamen aëris, sed aquæ interuallo: quare odor non tantũ aër infectus intelligitur, quemadmodum Plinius fuit opinatus, cùm etiam aqua infecta intelligi possit. Verùm in Plinij opinione falsa quidem, & à veritate prorsus declinante cõfutanda, non est cur modo tempus conteramus immodicũ, cùm hoc à præsenti tractatione alienum videatur: & illa à Francisco Masario Veneto efficacissimis rationibus iamdudum sit confutata, atq; explosa. Quod verò ad præsens propositum attinet, probatum abunde est, odorem non tantum per aërem, sed etiam per aquam diffundi, piscesq́ue sub aqua, vbi aër non est, spiritum trahere non posse.

In castigationibus & annotationibus in 9. lib. Plinij, cap. 7.

¶ *Quid odor secũdum Platonem & Galenum, ac quibus indicijs deprehendatur illum fumalem esse euaporationem.* *Cap. XII.*

HActenus quidem quid Aristoteles & Theophrastus de odoris natura censuerint, explicatum abunde est. Quid verò de ea Plato & Galenus decreuerint, explicandum deinceps. Plato in dialogo de natura, odorem fumum esse aut caliginem, scriptis mãdauit. Cui sententiæ suffragatur Galenus lib. 4. de simplicium medicamẽtorum facultatibus. c. 22. in eum scribens modum,

Odor fumus est aut caligo.

Odorabilium substantia est vaporosa.

dum, Odorabilium vaporosa est substantia; ea enim, quæ à corporibus defluunt, ambienti permista, ac deinde per narium inspirationem in cerebrum delata sensum mouent. Recta ergo ratione quæcunque odorata eadem & calida sunt, quippè cùm vaporum copia à calore proueniat. & paulò inferius sic ait, Videtur autem à corporibus non odoratis, aut omnino paucum defluere, aut quod pro mole sua non sit moderatum, sicut in his, quæ exactè tum salsa, tum acerba sunt: exactè autem cùm tale aut tale quid dicimus syncerum, & (quantum fieri possit) alterius qualitatis expers dicimus: siquidem crassa vtrisque essentia est, & adhæc acerborum etiam frigida. Quare verisimile est, quod ab ijs defluit, paucum esse & crassum, & mole sua velut terreum, ac proinde per inspirationem in cerebrum non incidere. Aristoteles itidem lib. 13. problematum problemate. 5. Odoris naturam vaporem quendam & delationem esse, scriptum reliquit: & lib. de sensu & sensilibus, cap. 2. odorem per fumosam euaporationē definit; subditque, fumosam euaporationem ab igne proficisci. Vnde Auerroes in paraphrasi eiusdem libri, cap. 5. non alia ratione probat odorabilium naturā fumosam esse, nisi quod multa non habentia odorem igni approximata illum recuperant, nosque per malaxationes plurimarū rerum odores deprehēdere. E numero eorū, quę igne odorem manifestant, myrrhæ, thuraq; habentur: nam hæc, teste Plinio, lib. 21. c. 7. non nisi

vsta

vsta odoratiora fiunt. Quæ sanè cuncta manifestè ostendunt, odorem corporum esse defluxum, & vaporosam quampiam substantiam, quæ ab odorabili deciditur re: nec quicquam aduersus hæc Arist. argumentum conuincit, li. 12. problematũ problemate, 10. dicẽs, quod si ab odoratis corporibus aliquid delibaretur, minora certè ob eam rem reddi oporteret: cùm tamẽ quæ odoratissima sunt, hæc potissimum eadem videamus edurare. Quia odor, cũ substãtia quædã tenuissima sit, & halitus referat speciem, vix longissimo temporis interuallo in corporibus, à quibus defluit, sensibilem efficit mutationem: atq; idcirco eadẽ mole illa videntur edurare: quanquàm hæc deinceps tandem rugosiora euadant, vt ex Galeno constat lib. de instrumẽto odoratus. c. 2. scribente in hunc modũ, Id enim, quod à rerum corporibus exhalat, odoris substãtia est, quod ex rosis maximẽ, similibusq́; quæ sic tenera sunt, cognoscere licet; quorũ omnium corpora celeriter minora & sicciora reddũtur: ex quo apertè intelligitur ex earũ rerũ substãtia partẽ humidiorẽ in halitũ digeri; est enim halitus corpus tenuissimũ, atq; ob id obtutũ effugit. Quomodo eidẽ Aristoteli respõderi debet problemate. 49. sectionis primę, dicẽti, odorem nullam corpulentiam gerere: non enim gerit odor corpulentiam vllã sensibilẽ, aut quæ sensibus percipi queat. Contẽdũt nõnulli, odorem non esse fumalem euaporationem, sed qualitatem potius ab eo, quod fumaliter euaporat in aëre generatã, existereq́; omnino in medio

Odor corporum est defluxus.

Rationes eorum, qui tenent odorẽ non esse fumalẽ euaporationẽ.

posse absque eo, quod aliquid sit in illo fumalis euaporationis; quod primò probant vulturū argumento, qui à quingentis leucis ad corpora in bello occisorū per solum odoris sensum peruenire, quod fieri non posse arbitrantur per fumalem euaporationem: cùm hæc ad loca adeò distātia pertingere non valuerit, ne si prædicta cadauera vniuersa in illam fuissent resoluta. Idem de apibus dicendum est, quæ ex longa loci intercapedine ad paucam mellis quantitatem, dum elixatur, accedunt: quod per fumosam diuaporationem fieri vllo modo nequit. Nam exiguum mel non potest tantum attenuari, vt tam longo spatio sufficere, aut ad maxima distantia loca pertingere queat, ne si vniuersum illud in substantiam aëre tenuiorem redactum foret. Igitur animalia prædicta odorem sentiunt, non quidem per vaporosam diffusionem, sed per intentionalē qualitatem per aërem ab ipso corpore odorato, non secus ac lumen à sole diffusam. Rursus si odor realiter cum substātia quadam tenui à corpore odore prædito decisa diffunderetur vsque ad organū olfactus, sequi necesse esset, sensibile reale sensui admotum sensationem efficere, quod Aristoteles non concedit. Porrò pisces è longinquo odorem persentiscunt, quod fieri non potest per fumalem euaporationem; hæc namque, teste Aristotele, in aqua fieri nequit, & si fiat, non potest latè diffundi, cùm illicò corrumpatur, ac pereat: nec valeat in illa ob superfluentem humiditatem ne pauxillo quidem temporis spatio persistere, aut

Prima.

Secunda.

Tertia.

Lib. de sensu & sensibilibus. c. 5

aut aliquantulum permanere. Atque his quidem argumentis & alijs similibus aliqui probare nituntur, odorem fumalem euaporationem nõ esse: sed immaterialem tantum qualitatem per aërẽ aut aquam disseminatam. Veruntamen secus Plato & Galenus censuerunt, odorem, vt visum superius est, per fumum aut caliginem definientes, quod rationibus verum esse probari non obscurè potest: nã si odor immaterialis esset qualitas & intentionalis tantummodo nulloque vapore innixa, vt cogitarũt prædicti, remoto corpore odorato protinus aboleretur, & ne momento quidẽ temporis remaneret, quia qualitates immateriales, cùm à suo producente inconseruari dependeant, eo remoto nullam sanè permanẽtiam obtinent, sed statim vnà etiam & ipsæ deperdũtur, ac pereunt, vt in lumine, & speciebus coloris videre est, quæ lucido & colorato corpore ablatis, omnino & ipsæ amouentur, nullam prorsus consistentiam habentes: sed videmus odorato corpore remoto odorem seruari, ac diutius in ambiente remanere, quod fieri non potuit nisi relicta ab eo in aëre ipso aliqua substantia, tenui quidem & halitus speciem referente, quæ in absentia corporis odore præditi valuerit odorem conseruare, eundemque illic veluti nexu quodã tenere. Præterea qualitates, quæ intentionales habentur, vt coloris species, non mouentur, nec impediuntur à ventis, sed flantibus his eodem illæ modo sentiuntur, ac si aër tranquillus foret: quod de odoribus haud quaquam dicendum est, cùm

Odorẽ fumalem esse euaporationem probatur.

Prima ratio.

Secunda.

ipsi à flatibus vehantur, non secus ac fumus, & reliqua corpora tenuia & halitus speciem referẽtia. Vnde euenit vt nobis ex aduerso ventis existentibus facilè sensum moueant, eò quod illi à ventis ipsis ferantur. Si verò odoratum corpus infra flatus extiterit, nullo pacto odor à nobis percipi potest. Rursus qualitates intentionales temporis momento per medium multiplicãtur, vt coloris species, quæ simul eodemque temporis articulo à remotioribus, ac à propinquioribus conspiciuntur: odor autem non sic sentitur, sed temporis successione mouetur, prius à propinquioribus, mox ab illis vicinis: vltimò verò à remotioribus perceptus. Quæ sanè cuncta argumento sunt, illum intentionalem qualitatem non esse, sed vnà cum corpore aliquo tenui moueri, quod inquam fumalem euaporationem vocare medicis ac philosophis mos est.

Tertia.

Auctoris sententia, qua decernitur quæstio.

Verùm quod ego censeo, odor semper ad certam vsque distantiam cum fumali diuaporatione disseminatur, qui deinceps per speciem solam, quam vocant intentionalem, ad longius spatium procedit, homo sine fumali euaporatione nõ potest odorem percipere, vt infra capite. 15. innotescet: ex reliquis animalibus plurima possunt; ratio est, quia, teste Aristotele, lib. 2. de anima. capit. 9. nos sensum hunc non habemus exactum, sed inferiorem complurium animalium sensu: & consequenter ait, remissè namque homo olfacit, & nihil odorabilium percipit absque dolore vel voluptate, propterea quod sensus instrumentum

tum huiusce non est exactum, atque perfectum. Et paulò inferius subscribit, verùm exactiorem gustum habemus, quàm odoratum, ex eo, quia gustus tactus est quidam; quem quidem sensum homo exactißimum habet. Quod similiter confirmat lib. de sensu & ijs, quæ sentiuntur, cap. 4. in initio in eum scribens modum, Porrò saporũ genus, quàm odorum nobis euidentius est; cuius causa est, nos habere olfactum cæterorũ animalium olfactu inferiorem, & omnium sensuum, qui in nobis ipsis sunt, stupidißimum: tactum verò superiorem, & omnium exactißimum; gustũ autem tactum quendã esse. Hæc Aristot. Est igitur tactus in nobis perfectißimus, simulatque gustus; in cæteris verò sensibus à multis animalibus nos superari, nullũ inconueniens esse putat Aristot. plurima namque aquila & linx vident, quæ hominis conspectũ prorsus effugiunt: aliqua aper audit, quæ homo audire non valet: sic multa canis & aues nonnullæ olfaciunt, quæ homini omnino sunt inodora. Quare mirãdũ nõ est, vultures ex lõgißimis locis per solã intentionalẽ speciẽ mortuorũ corpora odorare. Nõ tamen verũ arbitror triduo illos ante aut biduo volare, vbi cadauera futura sunt, tanquã eorũ necẽ præsentientes, quod à Plinio lib. 10. historiæ mundanæ. c. 6. scriptum inuenio; quoniam sensus non nisi à sensibili præsente alterari & immutari potest, dicente Aristotele lib. 2. de anima, omnia pati & moueri ab actiuo & ab actu existente; sentire autem, eiusdem sententia, pati quoddam est: alte- *Text. 54.*

ratur ergo ſenſus non ab eo ſenſibili, quod non- dum eſt; ſed ab eo, quod actu exiſtit, & præſens habetur, viſus à colore, auditus à ſono, olfactus ab odorabili qualitate, in vaporoſa diffuſione, aut in caligine aliqua in aëre exiſtẽte. Verũ quia vultures mirũ in modũ cadaueribus delectãtur, vnde non inuenuſtè multi ſepulcra animata ap- pellauere, & in prouerbium ſimiliter abierit, Si vultur es, cadauer expecta. atq; hinc illud Ennij poetæ, Vulturis in ſiluis miſerum mandebat Ho- monem, idcirco mortuorum corpora ante necẽ præſentire, quibuſdam eſt perſuaſum. Illud ta- men in præſentia omittendum non eſt, pluri- mos philoſophorum opinari fumalem euapora- tionem pertingere nõ poſſe ſenſorium olfactus, ſi modo odoratio futura eſt, ſed ſpeciem tantum, quam vocant intentionalem, & hoc ne diſcedãt ab Ariſtotele dicente, ſenſibile reale ſupra ſen- ſum poſitum non moliri ſenſationem. Verunta- men ego non video quid ſit, quod huiuſmodi contactum poſsit impedire; quandoquidem fu- malis euaporatio intrat per nares, attrahitur per inſpirationem in cerebri anteriores ventriculos, iuxta quos odorandi ſenſorium collocatum eſt. Rurſus ſi idem ſenſorium, cùm læſum eſt, ab ex- trinſecus acceptis medicamentis cõtingitur, cur à fumali euaporatione medicamentis ipſis multò tenuiore non tangetur? Quòd autẽ medicamen- ta olfaciendi ſenſorium contingant, ex Galeno liquet lib. de inſtrumento odoratus cap. 4. vbi iu uenem quẽdam recenſet, qui cùm odorandi ſen- ſum

2. de anima. tex. 73 & 98. & 116.

ſum à diuturna tum grauedine, tum diſtillatione læſum haberet, ad nigellam remedij cauſa confugit, & magnam ex ea vtilitatem ſuſcepit, contundit itaque illam diligenter, vt medicamentum ipſum poſtulabat, & in puluerem redegit, veterique oleo immiſcuit, iterumque eandem cum eo humore minutiſsimè triuit; mox aquam ore excepit, & ſupino capite non minimam medicamenti partem ſibi naribus inſtillatam adducto ſpiritu vehementius attraxit: eodemque modo triduum medicamento vtens, magnopere ex eo iuuenis ille adiutus eſt. Præterea ſi humor craſſus & pituita viſcida ex cerebri ventriculis anterioribus per nares foras egreditur: cur non ingredietur intus fumalis euaporatio ab odorato corpore deciſa? præſertim cùm dura membrana, quę cerebrum cõuoluit, teſte Galeno, ea parte iſthmi, id eſt, cribri vel ſpongiæ inſtar, ſit perforata? Mucum porrò, vt Galenus ait, ex cerebro craſſum & glutinoſum ſternutamenta detrahunt, quem vnà cum ſpiritu foras impulſo educunt: non igitur rationi conſentaneum eſt, vt cùm ſpiritus aliquis è cerebro per ſternutamenta effundatur; in idẽ tamen nullus vnquã infundatur; præſertim cùm & oſſa illic ſint colo ſimilia, & cerebri mẽbrana, quę ijſdem in ſuperiori parte ſubſternitur, multis ſit foraminibus traiecta. Ad hæc, eodem docẽte Galeno, quod validi odores caput ſtatim lædant, & impleant, & aggrauent; & in delirium interdum prouocent, argumentum eſt, nonnihil ſubſtãtiæ eorum cerebrum tentare, quandoquidem non

Lib. 8. de vſu part. cap. 7.
Lib. de inſtrumento odor. c. 6.
Vbi ſupra.

ob ſolam communicatam qualitatem in tam ſubi tos tamque vehementes affectus incurreret: eademque ratione idem ab odore roſarum iuuari conſentaneum eſt, cùm à ſolis exuſtione laborat: atque hoc quidẽ adiumentum ab aëre frigido naribus attracto nihilominus capit, cùm ad eundẽ modum affectum eſt: contrà verò à valde calido idem grauiter lædi videmus. At dicunt, quod ſi fumalis euaporatio pertingeret odorandi ſenſorium, ſequi ſenſum formas cum materia ſuſcipere, quod Ariſtoteli aduerſatur: nam lib. 2. de anima, tex. 121. ſic ait, Oportet autẽ vniuerſaliter de omni ſenſu accipere, quod ſenſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia, vt cera annuli ſine ferro & auro recipit ſignum: accipit autem aureum aut æneum ſignum, ſed non in quantum aurum, aut æs: ſimiliter autem & ſenſus vniuſcuiuſque ab habente odorem, aut ſaporem, aut ſonum, patitur: ſed non in quantum vnumquodque illorum dicitur. & deinceps textu. 138. ſubdit, Vnumquodq; enim ſenſorium ſuſceptiuũ eſt ſenſibilis ſine materia, vnde & abeuntibus ſenſibilibus inſunt ſenſus & imaginationes in ipſis ſenſorijs. hæc Ariſt. Sed ego certè huiuſmodi ſequelam non video: nam non ob id, quod fumalis euaporatio odoratus ſenſoriũ pertingat, ſequi neceſſe eſt, recipere ſenſum formas; vnà cum materia: & vt ab Ariſtotelis exẽplis nõ recedamus, quemadmodum cera aureo aut argẽteo adhærens ſigillo, non ipſam auri vel argenti materiam recipit, ſed ab eis tantum figuram

ſuſcipit,

suscipit, sic odorandi sensorium (vt idem de reliquorum sensibilium sensorijs intelligatur) fumalem euaporationem excipiens, nudam speciem ac immaterialem suscipere valebit. In eo tamen visus & cæteri sensus differre censet Galenus, quod hi expectant, vt ad se offeratur sensibile: visus verò per medium aërem ad coloratum porrigitur; quò fit, vt solus vna cum colore rei visæ & magnitudinem & formam etiam percipiat; quod nullus alius sensus, nisi quandoque tactus, atque id per accidens, potest. Aristoteles verò, qui putat visionem intus suscipiendo fieri, non dixit visum ad rem vsq; visam peruenire, sed huius potius speciẽ ad illum. Verùm hæc disquirere præsentis instituti non est; quare melius erit, vt quæ ad propositã attinent tractationem prosequamur. *7. de placitis. c. 5.*

¶ *Species odorum à differentijs saporũ desumi: ac quid in ostendendis rerum naturis nobis colores conducant.* *Cap. XIII.*

CIrca tractationem hanc multa sese offerunt disputanda, nempè vtrùm species odoris speciebus saporis correspondeant, illarumque vna & eadem existat affectio? & an odor in numero eorum, quæ corpus nutriunt, recenseri debeat? Quod itidem sit odoris sensorium, quodq; eiusdem temperamentum? ac quis odoris vsus habeatur? Et vt ordine, quo fuere proposita, disserantur, Aristoteles libro. 2. de anima. text. 95. *Quid in sequentibus agendũ sit.*

& lib.

& lib. de sensu & sensibilibus. c. 5. odores non ita manifestos sicut sapores esse scriptum reliquit; atque ob id ait, ab his desumpta fuisse nomina, acres & dulces odores appellantes, & austeros, & acerbos, & pingues, & amaris etiam proportionales. Galenus verò lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus. c. 22. fatetur quidē nos dicere quippiam acidum acremque habere odorem, austerum tamen, acerbum, salsum, aut amarum haud etiam dicere: sed in hasce duas appellationes odorabilium pleraque reducit beneolētia & graueolentia; appellans quidem beneolentia proportione quadam ad ea, quæ linguæ sunt dulcia: graueolentia verò ad ea, quæ non dulcia: vno enim nomine totum hoc in saporibus genus appellari non posse scribit. Acidos tamē & acres odores similiter ac sapores nos afficere testatur; siquidem acida omnia, & ante ista ipsum adeò acetum similiter odoratum, gustumque mouēt: tum acria quoque velut allia, cepæ, & ipsa nō minus, quàm gustum, odoratum quoque offendūt, mordicantque: in alijs tamen prædictis ferè omnibus (eiusdem sententia) mutuò consentiunt odoratus & gustus: nam quorundam corporum etiam non gustantes qualitatem cognoscimus, velut fimi: proinde omnino, ne gustare quidem aggredimur, quia, scilicet, vt ipse Galenus ait, admodum fides habeatur odoratui, quin etiam si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta odore nos suo offendūt, protinus ea abijcimus haud gustare dignati. De odore autem & olfactibili

Austerū, acerbum, salsum aut amarū odorē dici Galeno nō placet.

minus

minus facile determinare nos posse, quàm de saporibus, omnibus est in confesso. Cuius rei causam attulit Aristoteles lib. 2. de anima, cap. 9. dicens, sensum hunc nos non habere certum, sed peiorem multis animalibus: gustum verò certiorem, propterea quod ipse quidam tactus est, quẽ sensum homo certissimum habet, cùm in alijs superetur ab animalibus multis, secundum autem tactum multò, quàm cætera, excellentius percipit. Galenus lib. 4. simpl. c. 23. maximam potissimamq́ue causam, ob quam in odoratis nihil euidens de temperatura, quemadmodum in saporibus, iudicare queamus, inæqualitatem substãtiæ esse ait, quippe non æque omnes odorabilis corporis partes euaporant: nec perinde omnes sensum mouent, sed illæ tantum, quæ tenuissimæ sunt, & halitus speciem referunt; cùm tamen in gustu omnes gustabilium corporum particulæ similiter in linguam incidant, cunctæq́ue sensum moueant pro sua natura singulæ; ac proinde sapores in significandis rerũ naturis certiores sunt, plusque veritatis obtinent, deinde odores, post colores, vt dixit Auicenna, lib. 2. tract. 1. capit. 3. Verùm ex coloribus minus de medicamentorũ temperamentis colligere quid valemus, cùm in singulis calida, frigida, humida, sicca reperiantur; quemadmodum primo & quarto de simplicium medicamentorum facul. demonstrauit Galenus, nisi eo tantum, qui in præfatione dictus est, modo, quiq́ue à Galeno in fine libri 4. de simpliciũ medicam. faculta. satis superque explicatur. Etsi inter-

Cur de saporibus certius, quàm de odorib⁹ iudicemus.

interdum ex colore de eorundem bonitate ac malitia, vt Mesue ait, iudicium desumere possimus, exempli gratia, agaricus, colocynthis, turbith, alba sunt præstantiora, nigra malefica: scamonium subalbum, aut varium est bonum; nigrum verò malum: rosa exactè rubra melior est, & rhabarbarum ex rufo & glauco alternans, crociq; modo tingẽs, præstantius cẽsetur, vti & lapis cyaneus, qui colore sui nominis saturatus est, magis laudatur, & alia huiusmodi. Sunt etiã colores indices certi prędominantiũ in corpore humorũ; si quidem docente Galeno, lib. 4. de sanit. tuẽda. ca. 4. albiores pituita superante; pallidiores bile abundante cernuntur. Quod si meracior bilis sit, etiã planè flauiores; siquidẽ color à succis prouenit, non ex solidis animalis partibus, vtique cùm se succi in altũ non receperunt; accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affect⁹, veluti timorem, vel ingentẽ tristitiã, vel incipientẽ verecundiam: quorũ nullum si adsit, nunquàm se in altũ recipient succi. Æquè nec in cutẽ violẽtius irruentes hanc adurent vnquàm, nisi animus aliquo modo affectus sit: aut æstu immodico animal extrinsecus obsessum. Ergo vehementer cõmotis, aut iratis, aut in pudore veluti reciprocantibus se humoribus, inspicere colorẽ nõ oportet. At si nec ambientis violentia calidi, frigidivè, nec vllus animi affectus, cuiusmodi iá dictus est, subsit, certissima succi animalis cognitio ex colore datur. Tanquã igitur corpus, sicubi albius solito est effectũ, pituitosum abundare succũ indicat:

Lib. 1. antidotorum theorem. 1.

sicubi

ſicubi pallidius aut flauius, bilioſum: ita ſicubi ad rubicundius, quã pro natura eſt mutatũ, ſanguinis abũdantiã ſubeſſe ſignificat; ſicubi ad nigrius, nigram ſupereſſe bilẽ oſtendit. hæc Gal. cuius lõgam ſeriem referre placuit, propterea q̃ nullibi (quod ſciam) exactius ipſe rem hanc docuit. Atq; ita quidẽ primæ dubitationi ſatisfactũ arbitror.

¶ Odorem non ſolùm ſpiritus tam animales, quã vitales reficere: ſed & ſolida ipſa membra verè nutrire; & quomodo hoc intelligi debeat? Cap. XIIII.

PRo ſecundæ verò enodatione aduertendum, Ariſt. lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur. c. 5. in fine, aduerſus Pythagoricorũ nõnullos probare, odorẽ non nutrire; cuius rationes, ſi ego benè deduco, hæ ſunt, Alimentũ oportet compoſitum eſſe, veluti & ipſum quod alitur; ſed odor eſt qualitas ſimplex & immiſta; igitur nutrire non poterit. Rurſus aqua immiſta non nutrit, ob id, quia præterquàm, quod ſimplex corpus eſt, fluidum etiam & tenue habetur, nullam corpulentiam gerens: nutrimentum namque corpulentũ eſſe oportet, quemadmodum & id, quod nutritur, ergo minꝰ aër nutrire poterit, qui aqua tenuior eſt, & adhuc multò minus odor, qui merũ accidẽs & ſimplex qualitas habetur. Rurſus ex nutrimẽto neceſſe eſt ſequeſtrari aliquod ſuperfluũ, aut intus, vt in animalibus; aut extra, quẽadmodũ in plantis euenit; ſed ex odore nullum tale

Ariſtotelis rationes quibus probare cõtendit odorem nõ nutrire.

tale sequestrari apparet. Ad hæc omnibus animalibus locus est receptiuus cibi, qualis ventriculus existit, in quo concoquitur, & à quo illum corpus ad sui alitionem trahit: sed odor nullum tale habet, quia cum vaporosa intrat substantia, & ad caput statim fertur spiritatiuum vtique locum, in quo odorandi sensorium continetur.

Atque istæ quidem (ni fallor) Aristotelis rationes sunt, quibus defendere conatur, odorem non nutrire: sed alterando tantum ad sanitatem conferre. Cæterùm secus multò censuit Hippocrates lib. de alimento, vbi in hunc modum scribit, Qui celeri adiectione opus habent, ijs humidum nutrimentum ad reparandas vires aptissimũ est, qui autem adhuc celeriori, per odoratum nutriri debent. Quam sententiam citat & approbat Galenus secunda aphorismorum sectione com. 11. Verumque esse experimento demonstrauit Democritus, qui septuagesimum annum agens, vt refert Hipparchus, panis odore triduo vitam protraxit. Quod nemo mirabitur, qui apud Plinium legerit ad extremos fines Indiæ ab Oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentem sine ore, corpore toto hirtam, vestiri frondium lanugine, halitu tantum viuentem, & odore, quem naribus attrahunt, nullum illis cibum, nullumq; potum: tantum radicum florumque varios odores, & syluestrium malorum, quæ secum portant longiori itineri, ne desit olfactus: grauiore paulò odore haud difficulter exanimari. Verũtamen (quod ego iudico) Aristoteles hac in re-

Per odorẽ nutritionẽ fieri eamque celerrimam ex Hip. sententia.

Lib. 7. c. 2.

Hippo-

Hippocrati non aduersatur; siquidem ille loco ci- *Aristotelis cum Hippocrate cõciliatio.*
tato, odorem non desumpsit pro vaporosa dif-
fusione, quemadmodum accepit Hippocra-
tes, sed pro sola simplici qualitate odorabili,
quam, cùm sit merum accidens, nutrire nõ pos-
se, nemo inficias ibit, qui cognouerit nutritioné
corporeis effici rebus: quandoquidem, teste Ga- *Lib.4 sim. cap.10.*
leno, ipsa nihil aliud est, quàm euacuati repletio:
at si quod vacuatum est, corporeum erat, & ex
quatuor conflatum elementis, quod implet, &
nutrit, corporeum esse ex eisdemq; compositũ,
necesse quidem est. Rursus eadem est materia
nutritionis corporum, & illorum constitutionis;
quia teste Aristotele, lib.2 de ortu & interitu, om- *Text. 50.*
nia nutriuntur ex eisdem, ex quibus sunt: sed cor-
pora nostra non constant ex odoribus, hoc est,
ex simplicibus illis odorabilibus qualitatibus, er-
go ex eis nutriri non poterunt. Hippocrates ta-
men, qui per odorem non solam illam sim-
plicem qualitatem olfaciendi sensorium alte-
rantem; sed fumidam euaporationem intelli-
git, iure ab eo refici & instaurari corpora dixit:
nam hoc modo sumptus odor, corporeum quid
est, ac non qualitas tantummodo: est enim vapo-
rosa quædam substantia, aut defluxus quidã cor-
porum, vt superius fuit visum: verè tamen odor
qualitas illa sola est & simplicissima odorãdi sen-
sorij immutatrix: vaporosa verò substãtia eius
materies atque subiectum. Quod si odor fumida
euaporatio à Platone, & interdum ab Aristotele
enuntiatur: dicendum, definitionem illam causa-

lem esse,& non quidditatiuam, hoc est, quæ rei quidditatē enuntiet, quemadmodum & illa est, quæ de voce ab eodem traditur Aristotele lib.2. de anima,cùm ait,ipsam percussionem esse, seu ictum respirati ab anima aëris ad vocatam aspe-ram arteriam,vt enim vox ictus seu percusio nō est, sed ex aëris percussione efficitur: sic odor realiter fumida euaporatio non est, sed ex illa profluit & emanat. Quare quod corpora nutrit, simplex illa odorabilis qualitas non est, sed va-porosa substantia,aut fumida euaporatio, quam medicis mos est,odorē appellare. Est enim hæc portio quædam extenuata corporis odore præ-diti.Quapropter iure Gale. fumidā hanc euapo-rationē effluxum quendā corporū esse protulit, & quādo dicimus odorē nutrire, de hoc effluxu intelligimus: hic enim est, qui spiritus tam ani-males quàm vitales instaurat, vt medici omnes consentiūt,& experiētia mōstrat:mox enim, vt odoratæ res olfaciendi sensorio occurrunt,vires, quæ exhaustæ fuerant,ad aliquem modū reparā-tur;quod fieri non posset, spiritibus,qui dissipati fuerant, non restitutis & instauratis. Præterea si fœtor spirit⁹ labefactat,atq; prosternit, cur odor eos nō recuperabit,& augebit?Quod mirum ali-cui haud quaquā videri debet,cùm aër solus per se,quantūuis syncerus & purus,id ipsum efficere queat,dicēte Gal.lib.12. metho.c.5. Animalis spi-ritus cerebrū veluti originē esse, illumq́; partim ex inspirando, partim ex eo ꝙ reticularis plexus suppeditat,irrigari,atq; ali: & subdit, Vitalis spi-

Cap.8.

Aer per se solus & ab odore nudus spiritibus gignēdis materiam suppeditat.

ritus

ritus non æquè euidentē demonstrationē haberi: sed tamen in corde & arterijs eum cōtineri, cogitare, alienū à ratione nō esse, eundemq; nutritum ex inspirādo; sed maximè & ex sanguine. Fateri igitur oportet ex Hippo. & Gal. sentētia, odores spiritus omnes reficere & reparare; atque hoc magis facere posse, dum sunt naribus propinquiores: tūc enim magis reseruāt naturā rei, à qua deciduntur, quàm dū per lōgius spatiū vagantes multo aëri cōmisti in plurimas dis ipātur partes. Sed quod ijdē solidas nostri corporis partes verè nutriant (quidquid secus Cōciliator & Musa cēsuerint) coqui & pistores abundè declarant, qui ex obsoniorū odoribus assiduè saginātur & reficiūtur, quæ causa est, cur esuriētes atq; famelicos nutriētes odores sūmopere delectēt; satiatis aūt displiceāt, infestiq; sint, quēadmodū & edulia ipsa. hoc em Aris. cognouit: nā li. de sensu & ijs, quę sentiūtur sic inquit, Qm̄ em̄ nutritiui sapores passio sunt, appetētibus quidē suaues odores eorū sunt: plenis autē & nihil egentibus non suaues. Rursus si solidiora mēbra ex odore solo refocilarentur, & non verè nutrirentur, quemadmodū aduersus conciliatorē deduxit Manardus, nō posset odor vino aut humido alimento in nutriendo cōparari; per quod partes solidæ non solū refocilantur; sed verè nutriuntur, & implentur. Porrò si cibi in ventriculo nuper ingesti pars tenuior in vaporē fusa per cęcos meatus & alios sensui cōspicuos quoquo versū in omne corpus delata, partes quę solidæ sunt, verè nutrit; cur odor, qui halituosa

Cōciliator differ. 55. Musa lib. 2. apho. 11.

Cap. 5.

Lib. 18. epist. epist. 6.

ſubſtantia exiſtit, eaſdem nō nutriet, aut reficiet? Non eguit tamē odor ad ſui concoctionem próptuario aliquo, qualis ventriculus eſt, quo ſolida alimenta opus habuerunt: ſed ſatis illi fuere pulmones & anteriores cerebri ventriculi, & meatus alij ſenſibus non conſpicui, quibus tota exterior cutis plena eſt, in quibus vaporoſa odoris ſubſtātia propter ſui tenuitatem facilè, expeditè, & ſine multo negotio alteratur, vincitur, & in aliti ſubſtantiam transmutatur, in qua concoctione & alteratione ſequeſtrari ſuperfluum eſt neceſſe: verùm hoc inuiſibile planè eſt, quemadmodum & ipſa fumida euaporatio. Ex quibus omnibus liquet, odoribus non ſolum ſpiritus inſtaurari; ſed & ſolidas ipſas partes verè nutriri & impleri.

Nutritionem quam odor. præſtat, exiguam eſſe.

Nutritio tamen, quam illi præſtant, exigua eſt, & quæ ſine ſolidiori alimento non ſufficit diutius hominē ſeruare. Quare id, quod de Anaſthomis à Plinio dictum eſt, mihi in captum non venit: ſi namque hi ex ſolo odore viuerēt, ad quid eis natura largita viſcera fuiſſet? Nam docēte Galeno, linguā, aures, & crura nō propterea requirimus, vt inſtrumētis & multis affluamus partibus, ſed loquelę gratia, aut auditus, aut inceſſus, quippe demortua quauis particula, quæ abſcindi poteſt, veluti digito, pede, & ſumma manu, nō patimur amplius hanc otioſam geſtare, ac veluti pondus alienum circumferre, illud clarè hoc ipſo declarantes, haud quaquàm nos particulis illis, ſed functionibus egere. Sic vētriculus propter ciborum concoctionē nobis datus eſt: quemadmodú

Lib. 1. metho c 9.

iecur

iecur propter αἱματωσιν, Quapropter si alimēta nullius essent vsus, nec ventriculus quidem, nec iecur quicquam nobis conferrent: at natura nihil facit frustra, vtpote quæ in omnibus erudita, sagax, prouida habeatur, nihil quicquam temerè faciens, nihil otiosum, vt quæ semper finis gratia operetur, vt ab Aristot. lib. 2. physico. c. 8. est proditum. & ab Auerroe eodem ipso libro cōfirmatum. Quocirca si ventriculum & iecur natura Anasthomis exhibuit, certè vt alimentum concoquerent, & ex vt eo fructū perciperent, exhibere visa est. Atque de hac quæstione satis. Quare tempus est, vt ad alia explicanda accedamus. *Natura semper propter finem operatur.*

¶ Quod sit olfaciendi organum: quæ illius natura, ac vbi collocetur? Cap. XV.

TErtiò differendum proposuimus quod sit odoratus instrumentum: quæ res apud medicos adeò ambigua & controuersa habetur, vt Galenus integrum de ea librum scribere dignum putauerit: & meritò quidem, quia de illo maior est, quàm de cæterorū sensuum instrumentis hæsitatio: quandoquidem in confesso apud omnes est, oculum & in eo præcipuè humorem crystaloidem visionis esse instrumentum: auditus neruum à quinta ortum coniugatione, & per auditorium meatum dilatatum insitum aërem in se includentem, aut, vt Vesalio placuit, ossa illa duo, quorum alterum incudem, alterum malleolū re- *Sensuū instrumenta.*

presentat: vel quemadmodũ alij censuerũt, ossiculũ aliud stapedam sic à figura, quam refert, dictum. Gustatus linguam instrumentum cuncti agnoscunt. Tactus neruos multos per totius corporis habitum disseminatos. De olfactus verò instrumento; cùm non adeò constet, iure peculiari enarratione quid illud sit, disquirendum est, intelligentes hoc in loco per instrumentum sensus id, per quod sentiens facultas propria sensibilia dignoscit. Verùm cùm inspirantes tantum olfaciamus, inuestigandum est, qua parte earũ, per quas spiritus permeat, odores dignoscamus. Hãc verò nõ esse palati tunicã, perspicuũ est, quandoquidẽ obstructis naribus, aut digito sic cõpressis, vt claudantur, spiritu ore adducto nullus odoris sensus mouetur. Eandẽ ob causam nec faucium, nec asperæ arteriæ tunicæ id officiũ delegatũ esse censendũ est. Sed cui nã alij parti delegetur, nunc videndum. Nõnulli philosophorũ tenent Arist. putasse vim odorũ sensitricẽ naribus inesse; verùm (quod ego arbitror) nec Aristo. hoc voluit, nec nares olfaciẽdi sensoriũ poni debent. Primũ patet; nam Aristot. lib. 2. de anima, cap. 9. & lib. de sensu & sensibilibus. c. 5. apertè docet, animalia respiratione vtẽtia citra respirationẽ olfacere nõ posse, hominemq; inspirando tantũ odorem sentire: non expirãdo, aut spiritum detinendo, quod certè necessariũ nõ foret, si sensus odorũ in naribus exponeretur: nã si illic sitũ esset, certè absque respiratione olfacere possemus. Præterea, ea, quæ ab illo de operculis foraminũ mẽbranę similibus scribun-

Quid per instrumentum sensus intelligatur.

Arist. non dixit nares esse olfaciẽdi sensorium.

ſcribũtur, ab impetu attracti aëris reſerari ſolitis, vt ad eã partẽ, in quavis odoris dignoſcẽdi poſita eſt, propriũ eius ſenſibile perueniat, clarè oſtendunt, inſtrumentũ odoratus nõ in naribus ipſis, ſed multò interius eſſe locatũ: nã in naſi meatibus illa locũ habere non poſſunt, cùm opercula talia in naribus non conſpiciãtur, quò fit vt (quãtum coniectura aſſequi queamus) poſt nares ante olfaciẽdi ſenſoriũ illa ineſſe voluerit. Rurſus Gal. lib. de inſtrumẽto odoratus. c. 5. refert, Ariſtotelẽ nulla ex parte tẽtaſſe locũ quærere, in quo primũ odoris ſenſus ſit poſitus: quibus verbis innuit manifeſtè, Ariſtotelem vbi olfaciendi ſenſorium conſiſtat nõ declaraſſe: nã ſi declaraſſet, certè Galenum ſcriptorum eius indagatorẽ diligentiſſimum non latuiſſet. Quod ſimiliter confirmãt ea, quæ ab eodem Galeno paulò poſt dicuntur, dum ſic ait, Æquum erat Ariſtotelem orationis parentem ſuam opinionem verbis conſtituere, nõ abſolute pronuntiare, nobiſq; relinquere, vt quenã eius ſententia fuiſſet, veluti vaticinaremur: cùm nihil ipſe dilucidè dixiſſet, nec eam, quã in ſcriptis poſuit foraminum conſtitutionẽ declaraſſet, in tunicáne narium, an loco quodam alio hæc ſua odoratus foramina eſſe arbitraretur. talia Galenus. Qua ſerie oſtendit, Ariſtotelem locum ſenſorij odoratus, & eiuſdem ſenſorij foraminum non manifeſtaſſe, nec vbi illa fuerint, ſcriptis mandaſſe. Verùm ſenſorium hoc non eſſe in naribus locatum, tum partis ipſius conſtitutione, tũ proprijs actionis accidẽtibus Galenus

Rationes quibus conuincitur nares nō esse olfaciendi sensorium.

probat: narium constitutione hoc modo, quia si naribus exponeretur, id certè esset aut in illarum ossibus, aut in tunica ossa ipsa obducente: quandoquidem pars tertia nulla in naribus relinquitur, cui illud adscribi possit (nam cartilago in eodem cum osse censu collocatur) sed neutri illorū attributum est, quod argumento à sufficiēti partium enumeratione sumpto probat; quoniā ossi non modo non odorandi, sed ne tangendi quidem sensus datus est: & vbi tangendi sensus non est, quemque aliorum deesse est necesse: siquidē sensus hic cunctis sensorijs communis habetur. Quo argumento eorum euertitur sententia, qui tenent incudem & maleolum, aut stapedam dictam esse sensorium auditus: nam quemadmodum os narium non est instrumentū olfactus, ob id tantum, quia os est, & sensu priuatur: pari ratione dicendum, incudem & maleolum, vel stapedam nō esse auditus sensorium, quia ossa sunt, & sensus expertia habentur. Non esse autem in naris tunica odorum sensum positum, tum partis ipsius constitutione, tum proprijs actionis accidentibus colligit; partis constitutione, quia tunica, quæ intus naribus substernitur, cùm eadem sit cum illa, quæ linguam, palatum, & reliquas oris partes vestit, si illa odoratus existeret instrumentum, necesse esset, omnes eodem sensu odoris esse præditas, eodemque affectu cunctas participare: quandoquidem si vna eademque tunica omnibus impartitur communisque existit, oporteret itidem sensum hunc omnibus impartiri,

Os sensus expers.

commu-

communemque haberi: sed contra accidit, nam cùm tunica hæc cum altera simillima sit, sic eandem superare sensus acumine non valet: poterat tamen sola neruorum magnitudine antecellere, vt lingua fecit; at nec ea re præstare cernitur, sed neruorum tantum adepta est; quantum ad sensum tactus necessarium erat. Item natura eius tunicæ substantiæ earum rerum, quæ odoratum mouent, non respondet, at reliquæ respondent: quandoquidem gustandi instrumentum humidum & spongiosum est, quod verò ad tactũ attinet, durũ ac terrestre; cùm natura (vt latiùs infrà dicetur) in fabricandis cuiusque sensus instrumentis similitudinem sensibilium sit sequuta, itaque & odoratus instrumentum vapori simile esse oportebat, non durum & terrestre, vt tunica, quæ naribus indita est, quæ non solum talis est, sed etiam neruis iustæ magnitudinis caret: quos certè, si ipsa odoratus sensorium foret, habuisset, & in ea re linguæ prælata esset, cùm in ordine instrumentorum sensus tertium locum ad dignoscendam tenuem substantiam teneat: neruus enim, qui animali ad cernendum datus est, ad id magnitudinis peruenit, vt eo multò maior sit, qui ad os ventriculi deductus est, quamuis nõ in oculum totum distributus sit, sed crystalinum corpus tantum attingat: hoc enim, vt aliâs Galenus demonstrauit, præcipuum cernendi instrumentum est. Auditus autem foramen, cuius interior terminus valde exiguus est, qui neruum excipit, tantum nerui & ipsum accepit, quantum

Odoratus instrumentum quale esse debeat.

magnitudinis suæ ratio ferebat: nec verò linguæ nerui à cerebro orti exiles distributi sunt; ergo nec id instrumentum, quod ab odore mouetur, gracilem à natura neruum accepisset, vt is, qui in narium tunicas distributus est: atque hoc idē vapori simile esset, talis enim est odoris substantia, ex quibus rebus efficitur, vt ipsi quoq; in inuestigando odoratus instrumento à naribus abducamur; si quæstionem quidem dijudicandam à constitutione partium sumamus: si verò rem à proprijs actionis accidentibus inuestigare velimus, nullum odoris sensum, nisi spiritu naribus attracto, moueri videbimus: reliquo autē tēpore odoris sensu caremus; etiam si nares ipsæ vapore admodū olente repletæ sint. Si quis enim in cubiculo admodū angusto bitumē, casiamvè, aut myrrhā, thusve, aut stiracē in suffitū colliquet, vt vndiq; circumfusum aërem odore vehementi repleat, mox eundem sic naribus excipiat, vt attrahere per interualla longa conetur, hic rei veritatē intelliget: siquidem tantummodo, dum spiritum adducet, odorem sentiet; interiectis autem temporibus, cùm spiritum continebit, odorem nullum percipiet, quanquam nares olente vapore repletæ sint. Hoc idem eueniet, si in ipsas aliquid vehementis odoris instilles: nam ita quoq; solo attracti spiritus tempore odorem percipies. His de causis pars corporis, quæ odores dignoscit, alia à dictis esse est manifestum, ea videlicet, quæ interius in cerebro posita est, non quæ tam in promptu est, & in summo corpore locata,

cata, vt tunica, quæ naribus indita eſt. Ex quibus omnibus clarè intelligitur, inſtrumentum odoratus interius intra cranium eſſe collocatum: ſed quodnam hoc ſit, & vbi conſiſtat, deinceps eſt diſquirendum. Galenus lib. de inſtrumento odoratus, cap. 4. & 3. de locis affectis, capit. vltimo. & 4. de ſimplicium medicamentorũ facul. c. 22. opinatur odorum ſenſum in anterioribus cerebri ventriculis contineri. Quod ſimiliter confirmat li. 7. de placitis Hippocratis & Platonis. c. 5. vbi in eum ſcribit modum, Olfactus inſtrumẽtum non in narium meatibus ſedem habet, vt pleriq; putant, ſed in extremitatibus anteriorum cerebri ſinum, quò narium meatus pertinent, qua maxima in parte vaporoſos eſſe cerebri ventriculos conſtat. Et lib. 8. de vſu part. c. 6. itidem ſic ait, Reliquum autem adhuc odorum ſenſorium intra cranium factum eſt ſolum omnium in ipſis cerebri ventriculis anterioribus, vaporoſum quendam ſpiritum continentibus. Cui ſententiæ ſimiliter ſubſcribit Aetius lib. 2. ſermo. 2. ca. 96. dicens, Verùm odoratus ſenſus intra caluariam eſt in anterioribus cerebri ventriculis, vaporoſum quendam ſpiritum habentibus. Itaque prima ratio, quæ Galenum adduxit ad credendum odorationem fieri in anterioribus ventriculis cerebri eſt, quia, vt ſuprà oſtenſum eſt, & inferius etiam amplius oſtendetur, ſenſoriũ oportet eſſe ſenſibili ſimile: at ſenſibile eſt vaporoſum (dictum namq; iam eſt, odorem vaporem eſſe) vaporoſum igitur olfactus ſenſoriũ eſſe neceſſe

eſt:tale autem ſunt cerebri ventriculi anteriores, non tunica narium, quæ frigida ac ſicca terreaq; eſt, & à vaporis natura longe aliena. Habet cerebrum inſitum quendam motum à motu arteriarum longè diuerſum; nam, vt inquit Galenus, nõ ei impoſsibile eſt, cùm alia moueat, ſibi motum quendam, eumq́ue exiguum præbere, modo in ſe ipſum, modo ex ſe ipſo, ita vt tum compreſſius ſit, cùm ſeſe contrahit, fuſius verò, cùm ſe ex omni parte dilatat. Quos motus adeò conſpicuè exercet, vt in nuper natis non ſolùm tactu, verùm etiam viſu verticem diu palpitare deprehendamus; his motibus & agitatione cerebrũ aërem & proficuos vapores ad ſeſe attrahit, & expellit fuligines. Ad hæc iuuenis quidam, qui odorandi ſenſum à diuturna grauedine læſum habebat, à nigella in puluerem redacta, veteriq; oleo miſta, & per nares vehementius adducto ſpiritu attracta adiutus eſt. Quæ ſanè cuncta argumento ſunt non leui, odoris ſenſum in anterioribus cerebri ventriculis contineri: nam ſi non tam intimius, ſed in narium tunica exiſteret; leuis ſpiritus adductio ſufficeret, nec vehementi opus eſſet attractione. Atque his quidem argumentis, alijſq́ue ſimilibus concludit Galenus, odorum ſenſum in ipſis eſſe cerebri anterioribus ventriculis. Quod licet Galeni ſit placitum, verum tamen ex omni parte non eſt, cùm ex tali aſſertione ſequatur, idẽ eſſe ſenſus principium, & inſtrumentum ſentiendi, quod dici non debet; quia, vt .1. de cauſis ſymptomatum. c. 8. idem docet Galenus, cerebrum non

Lib. de inſtrumento odoratus. cap. 4.

Quid ad Gal. ſententiam de inſtrumento odoratus ſequatur.

non vt sit sentiendi instrumentum, sed vt sensuũ instrumentis vim sentiendi suppeditet, à natura institutum est. Porrò tactus est cæterorum sensuum principium ac veluti fundamentum; sed hic aut cerebro deest, aut obscurissimus & hebetissimus ei inest, ergo quemq; aliorũ illi deficere, rationi consonum est: nam vbi tactus nõ est, aut exiguus admodum est, quilibet ex alijs deesse videtur. At inquient cerebrum exiguum admodum tactum habere, atque ob id nos remissè olfacere, quia cerebri portio est, quæ ab odoribus alteratur, quæ cùm obtusè tangat, obtusè itidem odorabit. Sit vt dicunt; At in canibus & vulturibus, in quibus sensus iste acutissimus est, intensusq; valdè, quid dicent? Certè proferre tenẽtur, sensorium odorandi vel cerebri partẽ non esse, (id, quod nos probare intẽdimus) vel cerebrum horum animalium exactiorẽ tactus sensum obtinere, quàm hominis. Quod certè non dicẽt, quia teste Aristot. tactus sensus in nobis exactior est, quàm in cæteris animalibus. Ex quibus clarè intelligitur, sensum odorum in cerebro non collocari; sed vbi hoc sit, nondum enuntiatum à nobis est. Franciscus Vallesius lib. 2. controu. in fine capitis. 24. inquit, nouissimè Vesalium inuexisse sententiam quandam dicendo processus quosdã cerebri, mãmillares appellatos, odorat⁹ esse instrumentum. Verũtamen ego opinionem hanc multò Vesalio antiquiorem esse reperio: siquidẽ Auicenna. 5. tertij, tract. 1. vbi de olfactu & de ipsius nocumentis verba facit, statim in initio sic ait, Et

Li. 2. de anima. c. 9. & lib. de sensu & sensibilib. c. 5.

instru-

instrumentum quo fit odoratus, ſunt duo additamenta mammillaria, quæ ſunt in anteriore cerebro, & extenduntur à duobus ventribus anterioribus cerebri. Ex quibus verbis liquet, Auicennã auctorem eſſe opinionis de proceſsibus mammillaribus, quæ ſunt odoratus inſtrumenta, non Veſalium, vt putauit Valleſius. Sunt autem proceſſus iſti Galeno & Aetio germina duo oblóga ac caua principium quidem ex anterioribus ventriculis habentia: progredientia autẽ ad illam caluariæ partem, vnde naſus initium habet; ſuntque iſta vera odoratus inſtrumenta: nam omnia, quę ad illius naturam requiruntur, obtinent; conſiſtunt ſiquidem intra cranium, vnde euenit, vt citra inſpirationem olfacere non queamus. Sunt etiam eſſentiæ vaporoſæ: quò fit, vt cum odoribus ſimilitudinem habeant. Sentiunt exactius, quàm cerebrum; nam licet de cerebri ſubſtantia ſint, neruεam tamen ſpeciem præ ſe ferunt. Præterea ſunt ante cerebri ventriculos poſiti, quod non parum facit ad credendum, naturam in ipſis ſenſum odorum conſtituiſſe, veluti exploratores halituum cerebrum ſubeuntium, qui futuri ſunt animalium ſpirituum materia, quod in guſtu fieri compertum eſt; hic namque in lingua continetur ad hoc, vt alimenta antequàm ventriculum ingrediantur, tanquàm ianitor quidam præſentiat; præſentienſque familiaria quidem admittat, aliena verò renuat, atque refugiat. Non habemus nos olfactus ſenſum exactum, ſed, vt Ariſtoteles docuit, inferiorem complurium anima-

Gal. lib. de inſtru. odoratus. c. 2. Aetius li. 2. sermone 2. c. 96.

2. de anima. cap. 9. in initio.

lium sensu: remissè namque homo olfacit, & nihil odorabilium percipit absque dolore vel voluptate, quod indicat, illum non percipere, nisi extremas odorum differẽtias; nam quæ huiusmodi non sunt, ob sui imbecillitatem percipere non valet, causa est, quia sensus huiusce instrumentũ ob superfluentem in nobis humiditatem obtusum est, non exactum nec perfectum: odor namque, teste Aristotele, sicci est: quare sensorium, quod humidũ nimis est, ægrè difficulterq; odores percipiet, tales sunt mammillares processus, qui cùm de cerebri substantia sint, humiditatem non exiguam præ se ferunt. Est enim cerebrum in nobis humidissimum, vt Aristoteles varijs in locis prodidit, atq; ob id facile grauedine & distillatione tentatur. Munitur instrumentũ odoratus, tuturq; à noxis extrinsecus occurrentibus osse cribroide & dura menynge, hac in parte pluribus foraminibus traiecta: oportebat enim, inquit Galenus, huius sensus proprium sensibile cerebri portionem alterare: oportebat etiam ei operimentũ quoddam eiusmodi esse circumiectum, quod tum cõseruare ipsum posset, tum transitũ vaporum ipsorũ sensibiliũ interea nõ impediret: verùm si impediturum non erat, tantò id rarius esse oportebat opperimẽto auditus, quãtò sensibile huius, quàm auditus, crassarum erat partium: ferè enim quantum aër partium tenuitate à luce relinquitur, tantum vapor etiam ab aëre. Videre autem est ex ipsis quoque, quæ nobis quotidie euidenter apparent, quàm latos esse

Lib. 2. de anima. c. 9. in fine.

1. de histor. animaliũ, c. 16. & 5. de genera. animaliũ, c. 3. & 2. de partib. animaliũ, cap. 14.

Lib. 9. de vsu part. cap. 6.

opor-

oporteat partium illarum opperimenti meatus: obstructis enim ab aliquo naribus, vt quodam loco Plato ait, odor quidem nullus transcolatur: aër verò sine odore solus ipse sequitur. Atqui perspicuum iam est, quod res hæc, quæ apparet, satis indicat vaporem crassarum esse partium, quam pro meatuum latitudine, qui in obstructis insunt naribus, quodque sensorij olfactus opperimentum rarius his esse oportuit: atque etiam tale esse apparet, si quis in animali mortuo ipsum acceperit, in omnesque partes distenderit ad lucem puram ipsum conuertens. Quamdiu enim rugosum fuerit & laxum incidétibus alijs super alia, ijs, quæ circum meatus sunt corporibus, obscura ac inuisibilia sunt hæc foramina. Seiunctis verò rursus, dum tenditur, facilè deteguntur, ac patefiunt; nisi fortè in corporibus à vehemēti frigore, aut tempore diuturniore induratis iā, atque exiccatis id experiaris. Quod si paulò ante mortuum etiam fuerit animal, satius fuerit aqua calida id perfundendo periculum eius, quod dicimus, facere. Magnum autem laxitatis harum partium opperimenti est argumentum, quæ sæpenumero accidit à partibus superioribus excrementorū simultanea euacuatio, quæ sanè βλέννας, quidem: antiqui κόρυζαν, id est, destillationē seu grauedinem: iuniores autem μύξας, hoc est, mucores apellant. Ea enim est naturæ solertia, quam ferè vsurpare solet, vt nusquam instrumenti cuiusque vllam prætermittat actionem, aut vtilitatem; cùm multæ ab vno probè præstari queant.

proin-

Proinde hic quoque cum cerebri ventriculi loco inferiore sint siti, ex partibusq́; sibi propinquis necessario excrementa affluentia sæpè excipiãt, animal ipsum apoplexijs frequenter prehenderetur, nisi viam quandam horum effluxui accommodam hic quoque natura secuisset: atque ne melior quidem excogitari vlla poterat ea, quæ ampla simul esset ac decliuis, intus igitur foras per narium meatus excrementa feruntur; foris autem intro facultatis olfaciendi sensibilia, duabusque his vtilitatibus instrumentum vnicum subseruit: alteri quidem ad vitam necessariæ: alteri verò ad vitam commodiorem. hæc Galenus. Qui longissima hac serie non solum olfaciendi sensorij locum annotat: verùm etiam meatuum ad ipsum pertinentiũ vsum commoditatẽq́; exactissimè ostendit. Quod autem ex Platone in suę sententiæ comprobationẽ affert, habetur in Timæo parum post medium sub hoc verborũ colloquio, Quando certa quadam re naribus accurrente aliquis in se ipsum vehementer spiritũ trahit; tunc sanè nullus simul influit odor: spiritus autem ab odore nudus solus sequitur. Cur verò os cribroides prędicta foramina recta nõ habeat, vt cribra, sed in eo, quemadmodum in spongia, meatus sibi ipsis è directo non respondeant, nec recti planè sint omnes: & quanquã nonnulli eorum sint eiusmodi, plurimi tamen sint tortuosi, & anfractuosi, vt lõga circuitio multò prius ei sit conficienda, quod per eos ad cerebrum peruenturum est, causam attulit Galenus in eodẽ lib. 8.

I de

de vsu partium, capite præcitato dicens, At quoniam opperimentum eius oportebat esse foraminulentum simul & rarum, vt ad cerebrũ quidem aërem respirationis causa celeriter deduceret, vaporem autem, dignotionis odorum: tũ autem vacuaret repente ac semel, si quando necessitas inciderit, excrementorũ copiam. Magna autem ipsius opperimenti ad patiendum facilitas constructioné eiusmodi necessariò sequebatur: magna præterea visceris principalissimi, cerebri scilicet, offensio, natura os variè pertusum velut spongiam ipsi apposuit, simul ne aliud corpus durum quoddam extrinsecus incidat, simul ne viribus integris aër frigidus inspirantibus nobis recta in cerebri ventriculos sese insinuet: nõ enim semper eramus inspiraturi aërem moderatè frigidum, sed nonnunquàm vel frigidissimum, qui, si recta in cerebrum incideret, ipsum profectò immodicè refrigeraret, omnemq; vitã in periculum adduceret. hæc Gale. Ex quibus verbis deducitur, odoratus sensoriũ dura cerebri meninge, & osse cribroide vocato tantum circumuallari ac opperiri: hæc enim cùm anfractuosis meatibus satis sufficiunt ipsum & cerebrũ vniuersum tutari, ac ab extrinsecus occurrentibus noxis muire atque defendere. Aristoteles tamen lib. 2. de anima, cap. 9. in fine, de hoc sensorio verba faciens sic ait, Instrumentum olfactus in hisce quidem, quæ non respirant, velamine caret, perinde atque oculus durus, vt diximus; in his autem, quæ suscipiunt aërem, habet velamen, quod

Aristo. de velaminibus meatuũ ad olfactus instrumentũ attinentiũ sententia.

quod,cùm respirant, aperitur venis, meatibusvè distentis. In libro verò de sensu & sensorijs,ca. 5. sed respirantibus, inquit,spiritus id, quod instar operculi cuiusdam superpositum est,aufert: vnde fit, vt quando non respirant, nullum odorem sentiant: non respirantibus autem hoc natura denegauit. Quibus verbis Arist.clarè ostendit, instrumentum odoratus foramina quædam ad ipsum pertinentia habere, quæ non semper aperta sunt, sed operculis quibusdam membranæ similibus tenuibusque teguntur:quę opercula ab impetu attracti aëris reserantur, vt ad eam partem, in qua vis odoris posita est, proprium eius sensibile perueniat. Veruntamen Galenus libro de instrumento odoratus, ca. 5. hac in re aduersus Arist. inuehitur,probans talia velamina in meatibus olfactus non reperiri,quia si talia essent opercula, aëris exterioris impulsu reserarentur; sed non ita fit: nam etsi aër vehementi impulsu in nares mittatur, nisi inspiratus vel inspiratione attractus,nullum prorsus odoris sensum mouebit. Rursus dici non debet, talia velamina nostra voluntate moueri: nam si ita esset,quoties vellemus ea reserare etiam nullo spiritu adducto,aperiremus & clauderemus:veruntamen non ita accidere clarè experientia docet. Sed multò minus dicendũ est,huiusmodi velaminum motũ naturæ opera effici;quemadmodum in cordis motu accidit:nã si ita fieret, non semper id cũ adducto spiritu contingeret : sed proprium sui motus ordinem haberet, vt in idem tempus nunc cum

Sententia Aristotelis à Galeno refellitur.

Prima ratio.

Secũda ratio.

accepto spiritu concurreret, nunc cum eodé reddito, nunc cum tota respiratione retenta. Quod si nec à vento impetuosè flante, nec per se, nec cum motu instrumentorum, quæ ad ducendum spiritum accommodata sunt, prædicta mouentur opercula, nec etiam per anatomen apparent, sequitur illa non existere: nam si existerent, certè aliquo prædictorum modorum mouerentur, aut in dissectionibus apparerent: præsertim cùm nullus talium velaminũ vtilis sit vsus futurus. Quare dici non debet, naturam tale quicquã frustra machinatam esse: nam si foramina quædam ad odorandum apta constituisset, non ea impositis operculis occlusisset, vt nec ea occlusit, quæ in auribus extant: melius enim (docente Galeno) est omnem sensum aptum esse, atque expeditũ, vt propriũ sensibile semper dignoscat, nec natura propterea oculis operimenta dedit, quia melius esset eos non perpetua in actione teneri; sed quia molles erant, & ob eam rem lædi ab incursantibus rebus facile poterant, à quibus, vt defenderentur, natura palpebras ipsis, quasi quædam propugnacula dedit.

Atque hactenus quidem explicatum habemus odorandi sensorium intra cranium consistere; esseque non anteriores cerebri ventriculos, sed processus illos mammillares, iuxta ipsos cerebri anteriores ventriculos collocatos. Sed cur vterus odoribus moueatur, ambiguitatem parit nõ exiguam: suauissimis enim ipsum odoribus delectari, ingentemque ab eis voluptaté suscipere, sicuti à malis

Quare vterus odoribus moueatur.

à malis indignari, & molestiam ferre, ex eo constat, quod aromatum suffitu expanditur: rebus verò fœdis & pessimum odorem spirantibus refugit, atque contrahitur. Hinc est quod Galenus. 1. de arte curatiua ad Glauco. cap. 14. in defectu animi ex vtero, naribus ea, quæ fœdissimum odorem obtinent: vtero autem odorata, & ea, quæ laxare ac calfacere possint, medicamenta adhibere non sine maxima ratione consuluerit. Idem sed vice versa in vteri procidentia facere medici præcipiunt, nempe odores iucundos ambram nimirum, moschũ, galliam moschatam, aliptam moschatam, naribus cõtinenter admouere: fœdos verò & tetros muliebribus locis: ob idque taurino, vel bubulo stercore, vterũ per infundibulum suffiunt. Idemque facere censent ammoniaco, sagapeno, opo partico (quam assam fœtidam vocant) per se aut vrina fœtente solutis. Muliere tunc sic circũtecta, vt vapor fœdus nares non attingat, sed per ipsas bonus & voluptuosus solũ ingrediatur: ad hoc vt vterus qui infrà ad eius collum & nonnunquàm foras egressus est, ac procidit, sursum ac in suum locũ ascendat. In vteri tamen præfocatione fœtentia hæc, quæ dicta sunt, naribus admouent, suauiter verò olentia subtus ponunt, vt descendat, ac in propriam sedem dilabatur. Quæ sanè cuncta argumento sunt, vterum odorandi sensu esse præditum, odoribusque bonis delectatione affici, sicuti fœdis, dolore. Verũtamen dicendũ, isthęc vterum non ob odorandi sensum habere (hic

namque processibus tantum mammillaribus demandatus est) sed à natura ea obtinere. Etenim appetitus iste suauissimorum odorum, quo vterus flagrat, non animalis existit; sed naturalis dűtaxat, qualis viscerum est dulcium ciborum. Vt igitur iecur & viscera reliqua, edulia, quæ dulcia sunt, ad sese auidissimè alliciunt, eisdemque oblectantur & impinguantur summopere: respuunt autem, atque abominantur, quæ sunt amara, nullo sensu gustus, sed affectu tantum naturali: sic vterus naturali inclinatione & affectu ad bonos odores capessendos mouetur, fugit autē & auersatur eos, qui praui fœtentesq; sunt. Est ergo olfaciendi sensorium intra cranium, non in vtero constitutum, quod certè eiusdem naturæ cũ odore esse censetur; atq; hoc sensorijs omnibus commune habetur, cuncta namq; cum suis obiectis cognationem & similitudinem habent, quemadmodum ex Galeno constat lib. 8. de vsu part. c. 6. vbi sic ait, Alteratur enim non à quolibet sensibili quodlibet sensorium: sed splendidũ quidem ac luminosum à coloribus; aëreum à sonis, vaporosum ab odoribus, &, vt semel dicam, simile simili est familiare. & lib. de instrumēto odoratus. c. 2. Cernēdi instrumentũ, inquit, natura lucidissimũ fecit, vt quod lucem tantum & splendorem sentire debebat: quod autē ad auditũ attinet, aëris similē constituit; siquidem ad sonos, qui vehuntur aëre, recipiēdos dicauerat: sic & quod sapores dignoscit, quod linguam appellamus, ex humidiori corporis substantia molita est: aliquid verò, quod

Quid sensorijs cũctis commune habeatur.

quod inter naturam aëris & humoris est, in odorãdi sensum cadit, quod neq; ita tenue est, vt aër, neque ita crassum, & humor: id enim, quod à rerum corporibus exhalat, odoris substantia est. Vim tangendi in sensibilium dignotione natura creauit, nec eam certo loco seclusit, quod in alijs omnibus fecit, de quibus modò dictum est: sed in vniuersum corpus distribuit. Verum singula hæc amplius indagemus; & fusiori aliquantulum enarratione cuncta disquiramus. Quia igitur lumen splendidũ est, & colores similiter, teste Platone in Timæo, flãmulæ quædã sunt, idcirco visus splendidus & igneus esse debuit, quẽadmodũ idem Plato censuit, cuius sententiam Gal. sequitur lib. 10 de vsu partium, & lib. 7. de placitis. c. 6. vbi scribit, visus instrumentum ignis purissimũ genus esse, Platonem affirmasse, quẽ ipse splendorem & lucem appellat à pruna & flamma longè distantem, quia minimè vrit, sed lucem oculis exhibet. Constat itaque de Platonis & Galeni sententia, visum fulgidũ esse & igneum; etamsi Aristoteles lib. 5. de generat. animalium, cap. 1. & lib. de sensu & ijs, quæ sentiũtur, illũ de natura aquæ esse protulerit, nixus humoribus, quibus oculus constitutus est. Auditus aëreus existit; quoniam vox aër est verberatus, eodẽ atteståte Arist. lib. 2. de anima, cap. 6. Odoratus est vaporosus, quoniã odor fumus aut caligo esse definitur. Gustus aqueus habetur, & tactus terreus. Et lib. 7. de Placitis Hippocra. & Platonis. c. 5. hanc eandem sententiam voluit, dum ait, Aptè igitur dice-

mus visus instrumentum lucidum esse, aëreum auditus, vaporosum olfactus, gustatus humidũ; terreum tactus: nullo enim alio modo potest, cùm ex similium alteratione consistant. Quæ sanè cuncta confirmat Galenus lib. de causis sympto. cap. 6. Quo loco comparans delectationem auditus delectationi visus, scribit hæc verba, Porrò in hoc sensu (de auditu loquens) manifestior apparet delectatio, eò quod crassiori cóstat essentia, atque manifestior etiam, quàm in hoc, voluptas percipitur à sensu olfactus, quod ipsius quoque essentia crassior sit: etenim vt aër crassitudine splendorem vincit, ita vapor aëre crassior est: at verò splendor ad videndi, aër ad audiendi, vapor ad odorandi sensum pertinet, quemadmodum ad gustum humida natura, ad tactionẽ verò solidum corpus. Ad cuius etiam comprobationem accedit auctoritas Empedoclis, quæ affertur ab Aristotele lib. de sensu & ijs, quæ sentiuntur; & à Galeno lib. 7. de placitis Hippocratis & Platonis. c. 5. Quæ hunc in modum se habet, Conspicimus tellure terram, liquore liquorem, aëre naturam aëream, igne cernimus ignem. In qua sententia quatuor sensibus quatuor condonauit elementa, terram tactui, aquam gustui, aërẽ auditui, ignem visui: olfactum autem Galenus mediam naturam obtinere dixit inter aërem & aquam, nempe vaporem: est enim vapor humor extenuatus, aut aër incrassatus, vt Aristoteles docet lib. 1. meteororũ, cap. 5. 8. & 9. Quod similiter Galenus probat. 7. de placitis Hippocratis & Plato-

Platonis,cap.6.dicens, Quintus quippe hic,licet non ſint quinque elementa, ſenſus euaſit, quia odorum genus mediam inter aquam & aërem naturam ſortitum eſt, id quod etiam Plato in Timæo inquit his verbis, Dum enim aqua in aërem,aërque in aquam mutatur, medij extitere odores vniuerſi.Ex his clarè intelligitur,quis ſen ſus maiori,& quis minori dolore afficiatur: nam ſi dolor omnis in repentina diuulſione cõtinui, & violento ac ſimultaneo motu ab habitu naturali in habitum non naturalem facto conſiſtit (quemadmodum Galeno Hippocrati atquePlatoni eſt perſuaſum) ſequitur ſenſum illum, qui craſsiori eſſentia conſtat,& cuius obiectum craſſius etiam eſt,maiorem dolorem perſentiſcere;è contrario verò minorem, cuius eſſentia ſimul & obiectum tenuiſsima ſunt. Quare tactus omniũ vehementiſsimo dolore & voluptate afficitur; deinde guſtus, mox olfactus, pòſt auditus,& poſtremò viſus.Quod Gale. docet lib. 1. de cauſis ſymp.c.6.ſcribẽs in hũc modũ,Delectatione verò ac dolore omnes ſenſus affici poſſunt,ſed diſſimili efficacia,quippe viſus parum afficitur: tactio verò & guſtus maximè,mox ab ijs olfactus; atque hunc ſequitur auditus. hæc Galenus.Sed & ratio id ipſum ſuadere videtur: nam eſſentia ſenſus craſsior ægrius ac à maiori diuelletur vi, tenuior facilius,& à vi minori; ſic obiectũ craſſius magis quaſſare atque diuellere poteſt, contra tenuius minus.Validos verò odores olfactui violentiam inferre Ariſtot. eſt auctor, lib.de in-

Quis ſenſus maiori, & quis minori afficiatur dolore.

somnijs.c.2. vbi ait, fieri ab eis difficulter odorantes, sicuti à magnis sonis surdastros; excedēs namque sensibile, vt idem Aristot.2. de anima.c. 12.scriptum reliquit, sensus est destructiuū, eidemq; doloriferum, sicuti moderatum voluptuosum. Verùm de dolore & voluptate in præsentia differere non proposuimus; quemadmodum nec de sensorijs reliquis, sed tātum de olfactu. Quare ad illum iterum sermonē conuertentes dicimus, sensum istum nobis datum esse ad odores ipsos dignoscendos: ipsa verò rursus odorum dignotio, vt Galenus ait, non parum iuuat totā respirationem, non sinens vapores prauos, qui alioqui nos laterent, vnà cum puro spiritu ingredi: sensu enim ab illis offenso ac læso admonemur, aut scilicet, aufugere quàm celerrimè ab illis, aut aliquid naribus admouere eiusmodi, quod vapores quidem arcere queat; aërem autem transmittat. Est etiā olfactus veluti explorator eorū, quæ per os ingredi debent, nam quæ ille abominatur, gustus percipere detrectat.

Lib. 8. de vsu part. cap.7.

¶ *Animalia respirationis expertia quo pacto odorent: & vbi olfaciendi sensorium obtineant. Confutatur etiam Plinij sentētia, quæ tenet insecta respirare.* *Cap. XVI.*

HActenus quidem de olfaciēdi modo ac odorandi sensorij loco in animalibus, quæ respirant, dictum abundè est. Supereſt igitur, vt explicemus, quo pacto animalia respirationis vsu carentia,

rentia, vt insecta sunt omnia, odoribus moueantur. Sanè illa odoribus moueri perspicuum est: nã apes vt grauium odorum suffitu, bituminis inquam, aut sulphuris, bubulivè fimi fugantur; sic longissimè ad suauiter olentes flores excurrunt, inde pabula melli conficiendo idonea sumpturę. Veruntamen quia Plinius rationibus nonnullis suffultus respirare insecta animalia aduersus Aristotelem contendit; idcirco in præsentia confutanda argumenta sunt, quibus ipse ad suam opinionem tutandam est vsus: ne fortè quidpiã veritati obsistãt. Etenim illorũ hoc primũ vel maximum esse putatur, quòd insectorũ genera pleraq; murmur edere, vt apes; alia canere, vt cicadæ apparẽt. Rursus culices & muscæ sonũ seu bombũ quendam elidunt, quẽ certè non ederent, nisi aërem arriperent. Præterea animalcula hæc olfactu prædita sunt, qui non nisi ex aëris materia intus per respirationem attracta effici credidit.

Nullũ insectũ respirare tenet Arist. lib. 4. de hist. animaliũ, cap. 9. Li. 11. c. 3.

Veruntamen dicendum, quod insecta nec respirãt, nec respirare illis est necesse, quoniam respiratio refrigerationis causa data est animalibus, quæ caloris vbertate prædita sunt: insecta autem exanguia cùm sint, frigida quoque sunt, ideò respiratione non egent; vtpotè quæ extrinsecus ab ambiẽte aëre satis refrigerari possunt. Quod hystericis mulieribus euenire consueuit; nam hæ cum toto corpore refrigerentur nimis, nulla prodeunte ab ore refrigeratione, sed sola transpiratione, quæ per totam agitur cutem, si Galeno creditur, viuere queunt.

Lib. 6. de locis affec. cap. 5.

Cen-

Censendum igitur est, quod naturæ repugnaret, si genus insectorum halitum per respirationem traherent; quia cùm exanguia & frigida ea sint, dubio procul nimia refrigeratione ocyssimè interirent. Quapropter natura tutò illis consulens spirandi vsum denegauit, vt diutius seruetur. Rursus ad quid natura tam pretiosum hoc respirandi munus his animalibus non indigentibus in cassum dedisset; cùm omnia, quæ ab ea efficiuntur, non frustra, sed rei melioris causa semper fiant? Præterea ad respirationis vsum obeundum instrumenta exiguntur, necessariaque sunt, hæc autem in visceribus continentur, at insecta ipsa visceribus carent, ita affirmante Aristotele, & eodē Plinio comprobante: carebunt ergo respiratione, cùm & finis desit, & efficiens. Verùm cùm omnia odores sentiant, iure in præsentia disquiritur, quis sit eorum odorandi modus? Sanè rem hanc inuenire, difficile non erit, si legere velimus ea, quæ cum diligentia ab Arist. sunt tradita, lib. 2. de anima. c. 9. & li. de sensu & ijs, quæ sentiūtur, cap. 5. & lib. 3. de partibus animalium. c. 13. vbi docet, prædicta animalia non aëris attractu, sed sola odorabilis rei ad sensorium præsentia odores percipere, quod in illis apertum sit, & odorabili expositum olfaciendi organum persimile duris quorundam animalium oculis, qui, vt nullo sunt operculo nulloque tegumento præmuniti: sic semper colores apertos & occurrentes habēt: homo autem, cùm odorandi sensorium intra cranium opertum & reconditum habeat, in processibusque

Lib. 4. de historia animalium, cap. 4.

ſibuſque mammillaribus ſitum, odores ni introrſum ducto ſpiritu percipere non poteſt, qui ad illud per nares & per oſsis cribroïdis meatus progrediatur, & viam fumidæ euaporationi, quã ſecum deducit, faciat. Idem eſt in piſcibus ac in inſectis de olfaciendi ſenſorio proferendum iudicium: nam illi etiam ſine reſpiratione odorem apprehendunt, eò quòd organum iſtud, quemadmodum inſecta, patens, & apertum obtinent. Veruntamen inſecta præcinctu odores ſentiunt, ſi Ariſtoteli creditur, lib. 2. de partibus animalium, cap. 16. illic enim ſpiritus vaporoſus continetur. Sed quo loco in piſcibus non reſpirantibus olfaciendi ſenſorium collocetur, ambiguum certè & ſcitu difficile eſt : rationi tamen conſonum videtur, in roſtro illud iuxta organum guſtus collocari; cùm, vt dictum eſt, hi duo ſenſus mutuò ſibi inuicem conſentiant, concordeſque ſint. Ex aquatilibus verò quicunque plurimo ſanguine abundant, vt vallenæ, delphini, vituli marini, & cætacea omnia , calidiores alijs ſunt: (ſanguinis enim vbertas & affluentia cauſa caloris eſt) quam ob rem refrigeratione egentes reſpirationis munere funguntur; vnde & pulmonem & collũ obtinuerunt: nam pulmo reſpirationis cauſa animalibus datus eſt: collum verò pulmonis occaſione. Quamobrem in quibus reſpiratio deeſt, in ijs & pulmonem deeſſe, conſequens quidem eſt: generatio enim colli ſimul cum pulmone perit: propterea namque in piſcibus, qui non reſpirant, nõ eſt collum, quoniã nec pulmo; quibus verò animalibus

Inſecta qua parte ſentiant odores.

malibus eſt pulmo, ijs omninò & collum datum eſt, ita tradente Galeno lib. 8. de vſu part. cap. 1. Cui ſententiæ ſubſcribit Ariſt. 3. de partibus animal. c. 3. & lib. 4. eiuſdem operis. c. 10. in initio; vbi ſic ait, Quæ enim pulmonem habent, collum etiam obtinent, quæ autem ſpiritum extrinſecus non accipiunt, carent hac parte. Eſt etiam dexter cordis ventriculus gratia pulmonis factus; pulmo autem ipſe reſpirationis & vocis eſt organũ: quapropter, docente Galeno libr. 6. de vſu part. cap. 9. ſemper ſimul cum pulmone vox animalis, & cordis dexter vẽtriculus pereunt, atq; hinc euenit, vt genus vniuerſum piſcium pulmone carentium mutum omnino ſit, quibus verò pulmo datus eſt, reſpirationem & vocem habent. Qua de cauſa hi, vt Ariſtot. lib. 2. de anima. c. 9. in fine tradidit, odorem in aqua non ſentiunt: nam ſine reſpiratione odorare non queunt: at in aqua reſpirare non poſſunt, & ijs, quibus pulmo conceſſus eſt, branchiæ deficiunt: quia teſte Ariſtot. lib. 4. de part. animalium, cap. 13. branchiarũ natura quaſi ad ſpirandi vſum piſcibus data eſt, quę illis ad attemperandum exiguum eorum calorem ſufficiunt: natura enim, inquit Galenus, frigidiores ſunt piſces, quàm vt ipſorum cor magna indigeat refrigeratione: indicant autem eorum temperamentum cum alia multa, tum maximè ſanguinis penuria: aut enim carent omnino, aut paucum planè ſanguinem habent. Quocirca quę aquatilia multò ſanguine ſunt prædita, ac calida, vt delphinus, vitulus, vallena, hæc omnia

Ariſt. lib. 1. de hiſto. animaliũ, cap. 5.

Lib. 6. de vſu par. capit. 9.

Quænam aquatilia reſpirant.

ex

ex aëre respirant: nec diu sub aqua esse patiuntur: sed illam interdum exeunt, vt halitum attrahāt. Quapropter ex amphibio genere habentur; quippe quæ aëre & aquis vitam ducant: & delphinus visus est dormire rostro emerso, ac stertere, si Aristoteli creditur lib. 6. de historia animalium, capit. 12. & lib. 4. eiusdem operis. c. 10. sic ait, Cartilaginea verò ita dormiunt, vt manu tollantur: nam delphini, vallenæ; & quæcunque fistulam gerunt, edita per summa æquoris fistula dormiunt, qua etiam spirant, pinnas suas mouendo leuiter: nam delphinum stertentem etiam nonnulli audiere. & infrà lib. 6. cap. 12. de vitulo marino verba faciens inquit, Vitulus marinus generis ambigui est: nam & mari degit; quanquàm humorem non recipit, sed spirat ac dormit, & egressus in terram parit in littore vt terrestre: sed quoniam plus temporis mari, quàm terra immoretur, cibumque ex humore petat, ideò in aquaticis de eo narrandum est. hæc Aristoteles. Quæ ob id certè attuli, vt intelligatur facilius, pisces hos omnes pulmone & respirationis munere præditos inspirantes tantum, seu dum inspirant, odorem persentiscere: quapropter eis odor aqua infecta non erit; sed aër tantummodo infectus. Reliqui verò, qui non respirant, per aquam tantummodo odorem sentiunt. Porrò eos odorem sentire manifestum est, quippe vt Plinius ait, non omnes eadē esca capiuntur, & prius quàm appetant, olfaciunt: quosdam & speluncis latentes sal- *Libr. 10. cap. 70.*

samento

ſamento illitis faucibus ſcopuli piſcator expellit, velut ſui cadaueris agnitionem fugientes; conueniuntque ex alto etiam ad quoſdam odores, vt ſepiam vſtam, & polypum, quæ ideò conijciuntur in naſſas: ſentinæ quidam nauium odorē procul fugiunt, maximè tamē piſcium ſanguinē; non poteſt petris auelli polypus: idem cunila admota ab odore protinus reſilit: purpuræ quoque fœtidis capiuntur. Sed de piſcium odoratu ſatis dictum eſt. Verùm ſciſcitabitur aliquis, ſi animalia cuncta reſpiratione vtentia olfacere citra illā non queunt, quo pacto ab Ariſtot. dictum eſt, odorem ſine reſpiratione non ſentiri, proprium hominis eſſe? Nam ſi hoc animalibus omnibus reſpirantibus commune eſt, hominis proprium eſſe non poteſt. Auerroes eum locum enarrans, contextum ad omnia reſpirantia extendit animalia, ſic inquiens, homo & cætera anhelantia animalia impoſsibile eſt, vt olfaciant abſque reſpiratione. Quæ ſanè interpretatio omnem tollit ambiguitatem, nam innuit clariſsimè affectionem hanc cunctis animalibus, quæ reſpirant, cōmunem eſſe, non ſolius hominis propriam. Hoc etiam idem Ariſtot. manifeſtè velle viſus eſt, lib. de ſenſu & ſenſibilibus. c. 5. cùm ait, ſenſus eius, (id eſt odoris) per reſpirationem non omnibus, ſed hominibus, & è ſanguineo genere quadrupedibus, ac his qui vberius aëris naturam participant, fieri videtur. Dici etiam poteſt, odorē ſine reſpiratione non ſentiri, proprium hominis eſſe, id eſt, cunctis hominibus competere, licet non

Lib. 2. de anima. tex 98.

ipsis solis, quæ vna est ex proprij acceptionibus à Porphyrio in libro de quinque vocibus traditis, quatenus significat id, quod omni speciei accidit, etsi non soli, quemadmodum hominē esse bipedē. Verùm de his plura fortasis, quàm ad præsens institutum expectant, dicta sunt; quibus si argumentorum Plinij solutiones adijciam, præsenti quæstioni satisfecero. Et primò ad illud, quod apes & muscas murmur edere sentimus, dicendum, quod sonus ille non spiritum reddentibus visceribus, sed agitatu interioris spiritus, non exterioris accidit. Ea enim, quæ canere videntur, vt cicadæ, membrana septo transuerso subdita, qua præcinctum corpus distinguitur, & ad quam spiritus ibi inclusus atteritur, obstrepunt: nō obstrepere autem ipsas spiritū per os attracto ex eo constat, quòd solæ illæ, teste Aristotele. 4. de historia animaliū. c. 7. inter insecta, & omnino in animalium genere ore carent. Locustæ suis gubernaculis atterentes sonant. Verùm de his satis: quare tempus est, vt ad cætera enarranda veniamus.

Vide Aris. lib. 4. de hist. anim. cap. 9. & Franciscū Masariū in 9. lib. Plinij.

¶ *Quod sit odoris temperamentū, quotque in illo considerentur; ac cur cinere suffita amplius oleant, quàm si igne suffiantur.* Cap. XVII.

NOndum apud medicos satis constat, qualenam temperamentum odori debeat adscribi: nam Galenus lib. 4. de simplicium medicam. facultat. cap. 22. quæ odorata sunt, omnia calida

esse protulit. Quod confirmat libro. 2. de alimentorum facultatibus, capite. 15. vbi de fructu iuniperi verba faciens sic ait, Perspicuum igitur est, quod calfacit quidem tum propter acrimoniam (demonstratum enim est acria omnia calfacere) tum autem maximè propter odorem ac gustum aromatibus adsimiles, omne enim ἄρωμα calidum est. Et Aristoteles libro. 12. problematum problemate eodem odorem omnino à calore effici scriptum reliquit, cui sententiæ subscribit Theophrastus libro. 1. de causis plantarum, capite. 27. odorata proculdubio caliditatem sortiri asseuerans. Et idem Aristoteles loco præcitato, petẽs, cur omnia odorata, tam semina, quàm plantæ vrinam ciere possint, respondet, quia illa calida & tenuia sunt, & quæ talia sunt, vrinam citant. Veruntamen idem Galenus libro. 2. de simplicium medicament. facultatibus. c. 3. odorata calida esse non in vniuersum verum esse, manifestè velle visus est, dũ ait, Nec enim quidquid benè redolet calidum est, nec si quid calidum est, statim bene olet; quod multarum rerum exemplis comprobatur, nam rosa, viola, nymphææ κυνοβάτου, hoc est, canis rubi flores, aliaque pleraque suauiter olent, & tamen frigiditatem præ se ferunt. Aliter namque odore rosarum cerebrum non iuuaretur, cùm à solis exustione laborat, vti libro de instrumento odoratus cap. 4. &. 6. scriptum à Galeno est. & lib. 13. metho. cap. 21. cùm iubet odores naribus obijcere ad cerebrum, quod in phrenitide su-

pra

pra modum incaluit, refrigerandum; non de alijs, quàm de frigidis intellexit: hi namque sunt, & non calidi, qui sopire, & caput refrigerare queunt. Opium præterea odore probari Dioscorides & Plinius prodiderunt, syncerum namque perpeti non est, deinde admotum lucernis non atra lucet flamma; extinctum denique odoris vim conseruat; quod tamen frigoris vehemẽtia enecare compertum apud omnes est. Rursus quando Galenus lib.3. de locis affectis.c.9. odores calidos, vt thuris, & stiracis, capitis dolorem efficere dixit, insinuat clarissimè aliquos frigidos esse: nam calidi aduersus frigidos deducti sunt; quomodo est intelligendus Aristoteles, sectione.3. problematũ, problemate.13. cùm ait, odorem omnem caput tentare & aggrauare; nam id de calido intelligendum est; frigidus enim odor tantum abest, vt caput grauet, vt eius grauitati medeatur; dummodo à frigore orta non sit. Sunt igitur ex odoribus calidi quidam, alij frigidi: num verò hi sint, vel illi, cognoscere docuit Auicenna, dicens, odores, in quibus sentitur mordicatio, aut qui vergunt ad latus dulcedinis, esse calidos; eos tamen, in quibus sentitur aciditas, frigidos. Præterea odores respirationis frequentiam sedantes, tardioremvè reddentes, ac soporem inducentes frigidi sunt: contrarij, puta respirationis frequentiam facientes, aut molientes vigilias, calidi: nam si acetum vigiliam infert, ex ea parte, qua calidum est & acre, non ex parte, qua est frigidum

Dioscorides li.4. c.55. Plinius lib.20. ca.18. in fine.

Li.2. trac̃. 1. cap.3. in fine.

eam efficere credendum est. Veruntamen, vt quæstio hæc melius decidatur, & veritas ipsa clarius elucescat, aduertendum tria in odore considerari; nempe qualitas ipsa odorabilis olfaciendi sensorij alteratrix, & fumalis euaporatio, ac huius effectrix causa: odorabilis illa qualitas syncera in sua natura perpensa, nec calida, nec frigida dici debet, quemadmodum nec color ipse, qui in sua natura vtriusque qualitatis expers iudicatur; & si modo simul cum calore, interim vnà cum frigiditate cõsistat. Fumalis diuaporatio aliquando caliditatem, quandoque frigiditatem præ se fert: at eius effectrix causa semper existit calida, quia, vt Galenus ait, vaporũ copia omninò à calore prouenit, nec enim vapor ab alio, quàm à calore cõsurgi eleuarique potest, exiguus tamen debet esse calor, qui fumalem euaporationem (quam etiam odorem appellamus) efficere debet: nam immodicus vaporem celerrimè dissipat, & absumit: atque hinc euenit, vt aromata (quod etiam annotauit Arist.) cinere suffita acrius oleant, & plenius ac diutius suum seruare odorem possint, quàm si igne suffiantur: quia, vt Aristoteles ait, in cinere minus concoqui odor potest. Quocirca hic in cinere plenior est: ignis autem, quòd celeriter vires illorum domat, absumitque, odorem commutat. Est igitur odoris efficiens causa semper calida non admodum, sed mediocriter. In hoc tamen discrimẽ habetur, quod frigiditas immodica magis odoribus aduersatur, quàm calor immodicus, dicente Theophrasto lib. 6. de causis plantarum, cap. 25.

Li. 4. sim. cap. 22.

Li. 12. problema. 7. & 11.

cap.25. frigore geluque tam sapores, quã odores hebetiores ob densitatem reddi: nimietatem verò æstuum, ait, Saporibus quidem officere, odores tamen forsitan nonnullorum magis conseruare, & fortè illos generare posse scribit, qui familiares locis aridis sunt. Vehemens enim calor halitus nimis dissipando ac consumendo, & in multas disgregãdo partes odoribus aduersus est: sed frigus immodicum cogendo densandoq; vehementer, ne fumalem quidem euaporationem promouet, sine qua odor nullo pacto consistere valet: quapropter eius occasio mediocris calor esse censetur. Sed cur exolutus moschus in olla aperta, ac in cloaca suspensa repositus pristinum odorem recuperet (quod à Plateario primo assertum est, & deinceps multorum experimento comprobatum habetur) ratio est, quia cuncta in sui contrarij pręsentia corroborãtur, ac vires suscipiunt nouas, quod non solum in calore & frigore, verùm etiam in odore verum esse compertum est. Atque hactenus quidem ostendimus simplicem qualitatem sensus odoratus immutatricem, nec calidam esse nec frigidam; sed vtriusque expertem qualitatis: fumalisque euaporationis efficientem causam semper esse calidam. Superest igitur, vt ostendamus ipsam fumalem diuaporationem, quæ odorabilis qualitatis subiectum est, & materies, non semper vnius esse modi; sed interim calidam, interim frigidã existere; quod demonstrare difficile non erit, si eorum, quæ suprà retulimus, non sumus obliti: nam si ipsa cor-

Capite de musco.

Fumalis diuaporatio temperamẽto varietatem riat.

poris est defluxus, sequitur talis esse naturæ, qualis corpus ipsum, à quo defluit, est, quandoquidem orta suis principijs attestantur: & omne quod deciditur, ei, à quo deciditur, simile habetur. Quo circa si corpus frigidum est, erit eius vaporosa defluxio itidem frigida; sin calidum, calida. Quare mirandum non est, si rosæ odor nos infrigidet, mosci calfaciat. Nec est, quod nos esse ctrix causa conturbet, vt arbitremur eiusdem cũ ea temperamenti fumalem euaporationem esse debere: nam calor est, qui nebulam subleuat, atque generat; ipsa tamen nebula nos infrigidat, atque humectat: sic pinguedo calida est, etsi à frigore fuerit concreta: acetum item à putredine ortum duxit, cùm tamen ipsum putridum non sit; sed res potiùs à putredine tueatur: animalcula præterea plurima ex putrenti materia genita fuere: ipsa tamen putrida non sunt, nec putridam materiam reseruant: non ergo quod vaporosæ substantiæ seu fumalis euaporationis efficiens causa calida sit, ob id fumalis ipsa euaporatio necessariò calida esse debet.

¶ *Quæ emolumenta nobis odores afferant, esseque inter illos & odorantia conuenientias, & disconuenientias, quemadmodum & inter alimenta & alita.* *Cap. XVIII.*

VLtimo loco differendum proposuimus, quæ sit odoris vtilitas, quisvè ipsius vsus:

sanè

sanè hic primus & maximè vulgaris est; quod suauitatem, delectationemque non exiguam olfacientibus præstet: atque hinc euenit, vt globus ex ambaro & moscho zibetoque concinnatus, ac manicæ ex eisdem rebus incrustratæ plurimo vendantur pretio: & tempore prisco vnguentorum suauem odorem spirantium libræ quadragenos denarios excederēt: tanti enim, vt Plinius ait, emitur aliena voluptas: etenim odorem qui gerit, ipse non sentit; sed transeuntes tantum oblectat: atque hic vnus odorum vsus esto. *Li.3 c.13.* Alter est, quòd partes principes, cerebrum nimirum & cor roborat: nam ea ratione, qua spiritus animales & vitales reficit, ac instaurat, eorundem spirituum principia & fontes, ab eisdemque fontibus prodeuntes facultates fortiores, ac vegetiores reddit. Quod Auicenna voluit, dum ait, Omnis odor bonus, per hoc, quod est bonus & odoriferus, cōfortat cerebrū & cor; sed per hoc, quod calfacit, & infrigidat, nocet in quibusdam dispositionibus; aut per hoc, quod exiccat & humectat. Tertium odorum adiumentum est, quod purgantia medicamenta corrigunt, & os ventriculi confirmant; atq; huius vtilitatis causa Hipp. li.2. de ratione victus in morbis acutis com.11. purgātia medicamēta non solū per se exhibuit; sed admista rebus odoris, simulatq; gratiorib⁹, cuiusmodi sunt anisum, apiū, daucus, ciminū, & seseli. Quod multis de causis eum fecisse credendū est: prima ne sola syncera purgantiū medicamētorū virtus os vētriculi tāgat, quod Gal teste, ex eo, ꝙ

Lib. de remouendis nocumētis quæ accidunt in regimine sanitatis tra. 2 titu. de eo qui læsus est ab odoribus bonis.

2. de vict. acuto. cō. 11. 3. de locis affect. c. 5. & 1. de causis symp. c. 7.

nimis sensile neruosumque existit, vehementer affligere ac lædere solet. Prohibent huiusmodi læsionem ea, quæ ab Hippocrate permiscentur, odorata: simul etiam ac os ventriculi, quod solutiua infirmant, corroborant; atque hæc est Galeni sententia lib. 8. de composit. medicamentorū secundum locos. c 3. iuxta medium, vbi postquā præfatā Hippo. sententiā retulit, sic ait, Apparet enim, quod in his miscendis maximè odorem ipsorum respiciat, quò medicamentariam vim, quæ hominis naturę contraria est, mitiget ac obtundat: quemadmodum enim graueolentia omnia stomachū subuertere solent, sic odorata corroborare. Quod si aliquis obijciat, rosam Alexādrinam, ienistæ ac moschetæ vocatæ florem iucundissimum odorē spirare, ventriculum tamen subuertere: dicendum ista simul cum odore bono permistam habere deijciendi facultatem, qua & non odora vi ventrem lacessunt, atque fatigāt. Odor præterea suauis ac optimus plurimum in peste obtinet momenti; siquidem aëris corrupti ac putris contagia à corde cerebroque arcet, & eiusdem qualitatem venenosam ac corruptricem mirum in modum corrigit atque emendat. Qua de causa & quo casu ignibus odoratis aëris putredinem consumi atque aboleri inuenit Hippocrates, vt lib. de theriaca ad Pisonem. c. 16. Galenus tradidit scribēs in hunc modum, Summis laudibus prosequor admirandum Hippocratem, qui pestem illam ex Æthiopia ad Græcos venientem non alio præsidio repulit, quàm aërem purum faciendo:

ciendo: præcepit itaque, vt per totam ciuitatem ignes accenderētur, qui non ſolum è ſimplici materia conſtarent, ſed benè olentes coronas & flores in ſe obtinerēt, & vt vnguenta quàm pinguiſſima infunderent, & id genus alia bonum odorem ſpirantia, vt hoc pacto ciues purum aërē inſpirantes ab imminenti lue tuti forent. hæc Galenus. Sic nonnulli, qui in aëre peſtilenti verſantur ore garyophilum, agallochū, acetum, feniculum viride, & eius generis alia gerunt, & identidem odorant, vt aëris putredinem odoro vapore corrigant, & partes principes corroborent. Hoc etiam fine veſtes bene odoratas induunt, eaſdemque aſsiduè mutant, ne vapor putris in ijs conceptus atque concluſus ab arterijs per cutem intro trahatur. Manardus pilam parari iubet ex cupreſſo, vel junipero, vel ex lentiſci vel fraxini ligno, interius concauam, quæ aperiri & claudi poſsit: additque debere eſſe totam foraminulentam, intraq; eam ſpongiæ nouæ fruſtum immittendum præcipit, hac miſtura prius infuſum, aquæ roſaceę, vini cretici ana partem vnam, aceti partem ſemiſſem; & ſi fuerit hyems, poſt infuſionem idem fruſtum, ait, iſto puluere eſſe aſpergendum. Recipe ſtiracis, calamitæ, iridis, maſtiches partes duas, garyophilorum, macereos, nucis vnguentariæ, quam moſchatam vocant, cinnamomi, croci, agallochi ana partem vnam; ambræ partis vnius quintam, moſchi partis vnius decimam. Si verò æſtas, hoc altero, Rec. ſuccini electi partes duas, foliorum myrthi, corticum citri, florum nymphææ, roſarū,

Lib. 5. epiſto. 3.

violarum, croci, macereos, ſandalorum citrinorum partes ſingulas, camphoræ, ambræ, benzoi partem ſemiſſem, moſchi partis vnius decimam. Pilam ſic paratam manu gerere, & crebro naribus admouere conſulit; & dum maius aliquod timetur, manu eam collidere, & liquore exeunte nares illinire. Sunt igitur odores optimi in peſtilẽtia adiumẽto maximo: ſicuti peſsimi ac fœtẽtes nociui valde, niſi fortè illis qui antea eis fuerint aſſueti. Quomodo qui Pariſijs ad cloacam Diui Nicolai in Carcueto habitant, peſtem in vicinia loca vnquàm fuiſſe pernegant, ita Syluio in commentarijs in librum priorem Galeni de different. febriũ c. 6. referente. Sic profecit ſibi Mitridates ſæpè poto veneno, & vſui venenorum præſumptis remedijs, quemadmodum Plinius ait, corpus aſſueſecit, adeò vt citra noxã venena, volens ſe illis necare, biberit; hoc ei cõtigit, quo tempore bellũ cum Romanis gerens à Pompeio profligatus, atque in extrema miſeriæ fortuna cõſtitutus illæſus è vita diſcedere feſtinaret: hauſit itaq; venenum, & plus etiam, quàm ſatis eſſet, ebibit: nec tamen ipſe mori potuit. Sic anus quędam Athica cicutam conſuetudine ipſi familiaré effecit: alioqui publicũ Athenis venenũ. Ad eundẽ ſanè modũ, qui putribus odoribus ſeſe aſſueſcit, in peſte incolumis euadere potuit: tantũ enim in cũctis cõſuetudo valet; quo circa merito adſcititia natura à veteribus dicta eſt: igitur vapores fœtentes odorantibus cõſuetudine familiares, & minimè infeſti efficiũtur. Sunt & alij inſita facultate,

Li. 25. c. 2.

Gal. lib. de theriaca ad Piſo. c. 16. nõ dicit Mitridatẽ aſſuefactũ fuiſſe venenis: ſed antidoto ſui nominis appellata, quæ illius mẽbra ita temperauerat, vt à re noxia pati non poſſet.

tate, & abdita quadam vi naturis quibusdã conuenientes, vt stercoris humani canibus, moschi nobis; cùm tamen vtriq; putredinis soboles sint: nam illi ex putredine ortum duxere, & moschus similiter, cùm pus sit ex abscessu animalis cuiusdam ab incolis gazella, à nobis dorcax peregrina, appellati disiliens. Quocirca rationi videtur cõsonum eidem animali olidum putre ac fœtens esse debere: quemadmodum reliquorum animalium sanies ex abscessibus vomicisvè erumpentes, quæ quia putredine participant, fœtorẽ non exiguum præ se ferunt: sunt namque amicitiæ & inimicitiæ inter odorabilia & animalia odorantia, quemadmodum inter alimenta & alita, quia eorum odoratus à nostris lõgè diuersus est, quẽadmodum & gustus; quò fit, vt cornu ceruini & styracis odore serpentes fugentur, si Plinio creditur, lib. 9. cap. 70. & origani aut calcis, aut sulphuris virore formicæ necentur; vt idem Plinius scriptum reliquit. Est & rutæ odor serpentibus maximè aduersus, vnde quoties mustella dimicatura cum eis est, rutam comedit, ita Aristotele testante lib. 9. de historia animalium. c. 6. quia, vt ipse ait, odor eius herbę serpentibus infestus existit; sed non minus, quàm ruta alliorum odor serpentibus inimicatur; quapropter Persæ, auctore Simone septi, coquinas allijs replent, vt ipsas ab eorum consortio tueantur: allijs itidem perunctos pantheras & leones non attingere, Plinius affirmat. Basilisco rursus mustellæ virus exitio esse eiusdẽ Plinij testimonio li. 8. c. 21.

Serapio. capit. 185.

Vbi supra.

Li. 19. c. 4. in fine.

confir-

confirmatum habemus: adeò enim naturæ nihil placuit esse sine pari, iniiciunt eas cauernis facile cognitis sola tabe, necant illi simul odore, moriũturq́ue ambo, & naturæ pugnam conficiunt. Nã quam basiliscus visu occidere non potuit, odore interemit. Sunt huiusmodi alia, quæ occulta quadam antipathia cunctis hominibus aduersantur, cuiusmodi fuit aura illa pestilens, quæ (si vera sunt, quæ Iulius Capitolinus commemorat) in Babilonia ex arcula aurea, quam fortè miles quidam inciderat, euasit; vnde nata fertur pestilẽtia, quæ inde Parthos, orbemq́; compleuit, cui haud absimilis vel ea certe prauior fuit pestis illa, quæ teste Guidone, Cauliacensi, tract. 2. cap. 5. Anno Domini. 1348. ab oriente incipiens vniuersum ferè mundum peragrauit, & quemadmodum ille scribit, vix quarta hominum pars vitæ superstes euasit.

In vita Veri Imperatoris.

¶ *Odorem virosum à fœtore diuersum esse, ac quæ sit vtriusq; natura & effectio.* Ca. XIX.

CVM de odore plura dicta sint, superest, vt de graueolentia seu fœtore nonnihil disseramus, siquidem contraria cùm sint, mutuò se declarant; contrariorum enim vnam ac eandem similemq́ue esse disciplinam ab Aristot. varijs in locis docemur. Interim tamen hoc in loco monitum lectorem velim, non esse idem odorem fœtidum, atq; virosum; nam ille putredinis semper

3. metaph. c. 2. 1. topico. c. 8. & 9. probl. 7. & 11.

soboles

ſoboles eſt, hic verò natura pluribus ineſt medicamentis, vt caſtoreo, ſagapeno, & ipſi vocatæ aſſæ fœtidæ, quæ licet fœtidæ nomen habeat, verè tamen fœtida dici non debet; quoniã non à putredine aliqua; ſed à ſua ipſius natura odorem illum contraxit. Differũt ſecundo, quoniam fœtor nemini frugiferus eſt; cui enim ex cadaueribus detentis, aut putreſcentibus corporibus, aut ex baratris, ſpecubus, ſentinis, latrinis, & lauatrinis graueolentiam peſtilentemvè aurã inſpirare conducet? Cùm tamen viroſus odor plurimis ſit adiumento, nam Galeni teſtimonio, li. 9. de compoſitione medicam. ſecundum locos, c.10. ab vtero ſtrangulatas excitat, vt bituminis, caſtorei, picis liquidæ, cedriæ, pilorum vſtorum, rutæ, alliorum, ceparum. Ad eandem quoque rem cornu cerui ſuffitur. Paulus itidem lib.3.c. 13. epilepticis, dum in acceſsione ſunt, ad ſenſum mouendum reuocandumq́; naribus adhibere præcipit peucedanum, cyrenaicum liquorem, bitumen, picem cedriam. Quæ ſanè cuncta illis eo tempore auxiliari multorum experimentò eſt obſeruatum. Ineſt enim medicamentis ferè omnibus odor quidam ingratus, quem medicamentoſum medici appellare ſolent ob id, quia ab eſculentorum odore diuerſus maximè eſt; de quo loquens Ariſtot. 1. problematum. 43. ſic ait, Malus odor medicamẽta comitatur, eo quod genus medicamentorum cibo contrarium eſt. Verùm odore iſto in præſens omiſſo de reliquo verba faciamus, qui ſanè nihil aliud eſt, quàm vapor

Quæ ab vtero ſtrangulatas excitent.

Odor medicamẽtoſus ab eſculentorũ odore maximè differt.

Fœtoris defin.

por quidam ex putrescentibus corporibus sub= leuatus aërem inficiens,& odorandi sensum con tristans. Plato in Timæo, fœtorem molestam sensationem ex putredine, vt plurimum ortam, & naturalem sensus symmetriam inimico quodam contrarioque ingressu euertētem esse protulit. Vnde vim quandā & molestum infert sensum, eundem autem sensum & bene olētis& male olentis esse, vt Aristote. tradidit, est manifestum. Fœtorem porrò hunc putredinis esse indicem multis in locis testatur Galenus: nam lib. 1. prognost.com.vlt.dicebat, superantem grauiolentiam putredinis esse, non concoctionis notam; atque ob id, inquit, ab Hippocrate dictum fuisse, pus optimum quam minimè fœtidū esse debere. & libr. 2. eiusdem operis, com.22. ait, Graueolentia verò putredinis indicium est. &.1. de crisibus lib.c.11. excrementum alui, quod vehementer fœtet, vehementem putrefactionem significare, manifestis verbis professus est. Et rursus cap.12. sequenti, odorem grauem vrinæ, putredinis esse effectum, scriptum reliquit. Nullo itaque certiori signo putredo in exterioribus deprehendi potest, quàm fœtore; atque ob id lib. de different.sympt.cap.4.corruptelam putredinemvè excrementorum fœtorem necessariò sequi affirmauit. Veruntamen obijciet aliquis, si fœtor semper putredinem comitatur, quomodo ab Arist.sectione.23.problematum problem.4. dictū est, mali odoris causam cruditatē esse quādam excrementi: nam quod tantum crudum est,

Fœtor putredinis indicium.

Obiectio.

nec

nec putre, nec coctum dici debet, sed ab ijs longè diuersum. Cui dicendum, crudum etsi putre non sit, esse tamen ad putredinem paratum: nam cùm à naturali calore minimè euictum sit, reliquam habet ad putredinem mutationem; occupatum sanè promptè ab eo calore, qui præter naturam est, cùm sit nimirum putrefactio nihil aliud, quàm mutatio totius corporis putrescentis substantiæ ad corruptelam à calido extraneo, ita Galeno docente lib. 11. metho. c. 8. Arist. itidē lib. 4. meteororū. c. 4. putrefactionē proprij naturalisq́; caloris in vnoquoq; humido existentis ab externa caliditate corruptionē esse scriptum reliquit: corrumpitur autē calor à calore, quoniam eum à mistione educit, ac exterius euocat: exhalante enim humido vnà calidum exhalat, & humidum à sicco separatur: quò fit, vt calidum innatum rei, quæ putrescit, in debita mistione elementa continere non queat. Vnde mistum per putredinem dissolui necesse quidem est; multò tamen celerius calidū, quàm humidum deperditur; quæ causa est, vt illud debile reddatur ad humidum collatum; quapropter humidum ipsum regere & gubernare non potens, putredo oritur, & mistio dissoluitur per putredinem, quæ contraria est simplici generationi misti: nam cùm in omni misto, vt Siluius ait, calidum tanquàm aliorum elementorum forma, aërem, aquam, ac terram velut materiam contineat, & concordi pace liget ac domitet, id si se ipso longè potentius euadit, cætera consumit, ac dis-

Solutio.

Putrefactio quid.

In comment. in lib. priorem de differ. febriū cap. 5.

ac dissipat; si languidius est, ac parcius, ijs continendis non sufficit. Humidum quoq; quod terram tractabilem ac formabilem reddit, si largius est, eam fluxilem, & dissipabilem efficit, ob id ea corruptionis seu elementorum dissolutionis alia est causa, & fiet putrefactio à calore languido elementa in mistione continere nequeunte, & humido quoque immodico ab eodem languido calore non gubernato nec recto; ex qua humidi à sicco dissolutione fœtor (de quo nunc nobis sermo est) concitatur: nam cùm in omni putredine discedat & separetur à sicco humidum, & foras euaporet, fit vt molesto sensu odoratum afficiat: ob causam verò contrariam in coctione gratus seu aromaticus odor progignitur, vt in fructibus ferè omnibus videre est, qui dum maturescunt, odoratiores redduntur: fit enim in eis odor suauis ac gratus ob eiusdem humidi cum sicco mistionem: nam in coctione humidum aqueum, aëreumq́ue semper cum sicco terreo permiscetur, & vnitur, quemadmodum in putredine humidum à sicco separatur; ex hac quippe humidi agitatione, quæ in vtraque alteratione fit, in coctione dum sicco humidum permiscetur; in putredine verò, dum ab ipso separatur, odor consurgit ac emanat; in putredine molestus, in coctione gratus atque iucũdus. Cuius rei causa est, quòd in putredine humidum nec vincitur, nec à calore superatur, sed eidem prædominãs, ab ipso regulari non potest: at in coctione, cùm natiuus calor superior sit, humidum euincit & superat, &

Quo pacto fœtor concitetur.

Odor suauis quomodo gignatur.

illud

illud probè moderatur ac regit, & ficco vnit atque permiſcet. Accedit eò in coctione genuinū calorē euincere; in putredine verò eum, qui adſcititius eſt,& præter naturā. Fœdi odores ſpiritus omnes labefactant, vires comminuunt, triſtitiam inducūt, febres excitant peſtilentes, aliaſque & præſertim putridas generant,recidiuas faciūt, ventriculum ſubuertunt; ac nutritionem vitiant, non ſolùm inſpirati, verùm etiam arteriarum motu per cutem intus attracti. Nam affirmari ſe audiuiſſe, ſcribit Siluius, robuſtum quendam, dum à parua ſphęra exercita calebat in periſterotrophio, quod in ſummis ædibus habebat, obdormiſſet, tractis à calido corpore, & corde,& arterijs etiam calidioribus largo aëre putri, non multo poſt elephanticum euaſiſſe. Sic qui in ſtabulo equorum, boum, porcorum, ouium,aſinorum,gallinarum, anſerum (præſertim moto fimo) verſantur, aut in odore lixiuij, motis itidem linteis, promptè in febres, aliaq́ue morborum genera dilabuntur,ac recidunt. Quo circa Gal.lib.1.de ſanitate tuenda.cap. 11. optimū aërem in pulmones attrahere omnibus iuſta ſalubre eſſe ſcriptum reliquit. Talemq́ue fore ſi nec ſtagni ne paludis halitu ſit perturbatus, nec ex profundo ſpecu peſtilentem auram ſpirante infectus: nec qui ex cloacis quæ magnam aliquā vrbem aut numeroſum exercitum purgent vitium contraxit:nec qui ex animalium,olerū, aut leguminum putredine aut fimo coinquinatur: nec qui propter ſtagnum, aut flumen vicinum,

In cōmentarijs in lib. priorē de differ. feb. c.6.

Periſterotrophion, Hiſpanè pālomar.

nebulosus est: nec qui editis vndique montibus in cauo loco inclusus, nullum recipit perflatum: suffocans enim putrisq; est, similis ei qui in domibus quibusdá est inclusus, in quibus propter putredinem, & difflatus defectũ, plurimus aceruatur situs: huiusmodi enim aër omni planè ætati noxius est: sicuti qui purus omnino est, nulli non ætati est vtilis. Hæc Galenus. Ex quibus clarè intelligitur, quàm noxium sit in aëre putri versari, quamque periculosum in corpus per inspirationem, aut per transpirationem, quæ per totam agitur cutem fœtentes vapores attrahere. Libenter hîc præsenti tractationi colophonem imponerem, nisi indecorum videretur odore fœdo opus finire: quapropter conueniens mihi visum fuit, ad odorata iterum stilum conuertere, vt gratiorem exitum libro præbeamus; præsertim cùm ratio odora medicamenta præparandi, de qua sequens caput agit, ad operis huius perfectionem exigatur, & ad rectam medicamentorum compositionem sit necessaria.

¶ *De ratione coquendi, terendi, & reponendi aromatica medicamenta.*

Cap. XX.

Li. 7. metho. c. 4. ARomatica medicamenta vocat Galen. spicam nardi, amomum, calamum aromaticũ, irydem,

irydem, labdanum, malabathri folium, ſtyracē, bdelium, opobalſamum, xylobalſamum, & reliquum huiuſmodi aromatum catalogum. Quæ ſanè cuncta teuni ſubſtantia conſtant, ſubtiliūq; partium exiſtunt, quemadmodum ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, titulo de calamo aromatico; & in arte medicinali. c. 95. auctor Galenus eſt: quāquàm in hoc, magnum maioris minoriſque diſcrimen habeatur: nam quædam rariori textura, & ſuperficiaria magis virtute ſunt prædita, alia denſiori, & virtute occluſiori, ſeu in interioribus plus deliteſcente conſiſtunt. Cognoſcemus autem medicamentum facile aut difficulter reſolubilem obtinere facultatem experimento iſto: Si namque illud manibus contrectetur, & protinus à modica contrectatione odorem proprium amiſerit, in ſuperficie aut vnà cum raritate multa vim obtinere indicium quidem eſt: ſi verò manibus contrectatum medicamentum, quanto magis id patitur, tantò vehementius proprium ſpirat odorem; ſuas in profundo vires repoſitas habere, eaſdemque admodum firmas oſtendit. Quod exemplis facilè innoteſcet; nam ſi ozimi folia modicè manibus contractemus, non multo poſt odorem prorſus deperdunt: ſimiliter etiam ſi violas per manus modicè ducamus, odoré breuiſsimè amittunt: & neſcio quid herbaceri redolent. Veruntamen ſi citri corticem, vel lauri, vel nardi folia pertractemus, quantò plus id facimus, tantò magis odorem proprium ſpirant.

Quomodo cognoſcatur an medicamentū facile aut difficulter reſolubilē habeat facultatem.

Vnde facilè colligimus, ozimum, & violas suas habere in superficie vires, easdemque languidas admodum: spicam verò, laurum, & citri corticē in centro magis, & illas non mediocriter firmas.

Aromatica medicamenta propè omnia, quia virtutem citò exhalabilē ac maximè resolubilē difflabilemque obtinent, parum diu, nec vehementer coquenda sunt, quod virtus eorum à coctione immodica facilè euanescat, qua propter in decoctionis fine, aut cùm ab igne medicamentum amouetur, sunt imponenda. Quæ Galeni est sententia lib. 6. de composit. medicamento. secundum locos. c. 1. titulo de mediorū pharmacorum compositione, vbi sic ait, Myrrham verò & crocum melius est in fine cocturæ inijcere, eò vsque cum alijs coquendo, aut olla in terram posita mouendo, donec probè omnia vniantur; amplior autem coctura ipsorum destruit facultatem aromaticorum medicamentorum. & paulò inferius subdit. Tēpus autem indendi ipsa nō est principium, sed vbi propè perfectè concoctum fuerit pharmacum; aut etiam penitus coctum, olla iam in terram posita; sunt autem hæc costus, amomum, & quod macer appellatur. Et iterum in eodem titulo de mediorum pharmacorum compositione citato addit, spuma argenti æquidem & plumbago, atque alia multa metallica per cocturā meliora fiunt: crocus autem & myrrha, multaque alia aromata in decoquendo vires amittunt. Quod itidem lib. 2. de composit. medicament. per genera. c. 9. confirmat; quo loco me-

Aromatica medicamēta parū coquēda sunt.

Titulo, decoctio pharmacie ex malis punicis.

co melini Serapionis ad vulnera emplaſtri compoſitionem docens, in hunc modum ſcribit, Poſtea verò, ſi vel thus, vel myrrham, vel aloem capiat, hæc inijcienda ſunt, cùm medicamentum ab igne tollitur, vtpotè coctionem non ferentia. Propter eãdem ſanè cauſam flores in decoctionis fine inijcere iubemus, quia hi aut nullam, aut exiguam admodum coctionem patiuntur; ob idque olea, quæ ex floribus componuntur, inſolantur, non coquuntur: quia igitur coctura flores facilè euaneſcunt: idcirco poſtremi in decoctione mittendi veniunt. Itaque omnia ferè odora medicamenta propter vires ſuas promptè reſolubiles, diſsipariq́ue faciles exiguam aut nullã prorſus decoctionem ſuſtinẽt; ſed, ferè, addidi, quia quæ ex eis fortem partium miſtionem ſortiuntur, aut vires in profundo ſitas habent, vt lauri folia, ſchinantum, & chamæmelũ, decoctionẽ mediocrẽ ferre queunt. Fœtida tamen diutius ebullire oportet, modo nõ exigatur fœtor in affectu, cui medemur, vt in vteri præfocatione & nonnullorũ morborũ curatione. Porrò ſunt & alia, quæ ne minimã quidẽ decoctionẽ ferunt, atque ob id longè à medicamenti ab igne ſeparatione, antea quàm planè refrigeſcat, inijcienda ſunt, vt moſchus, ambarum, lapides pretioſi, & pulueres aromatici; quia in medicamentis, quæ igne coquuntur, maior calor, quàm ſit tepens, aut vehementior, quàm is eſt, qui ex attrictu corporum duorum gignitur, talium medicamentorum vires diſsipat, ac exhaurit; quapropter hæc aroma-

Flores inde coctionis ſine inijci debent.

ta teruntur quidem, quãquàm minus quàm alia, non autem coquuntur, ſed reliquis iam dudum ab igne depoſitis, ac tepentibus miſcentur. Diximus minus, quàm alia odora medicamenta eſſe terenda, quia cùm tenuia raraque exiſtant, & facultatem ſuperficiariam ſint adepta, violẽto aut magis, quã par ſit, diuturno ictu facilè exoluuntur, celerrimèq; languẽt, meliore illorũ parte in tenuiſsimũ pollinẽ abeunte: accedẽte etiã & calore ex attritu corporũ durorũ genito imbecillam medicamenti facultatẽ diſsipãte. Porrò aromata craſſo modo, nec diu admodũ eſſe contundẽda cõceptis verbis ex Gal. elicitur lib. 7. de cõpoſit. medic. ſecundũ locos. c. 2. in cõpoſitione artemiacæ delingibilis. Et paulò ſupra eadẽ medicamẽta in cõpoſitionibus debere craſſa & integris partibus poni, ſcriptũ itidẽ ab ipſo eſt. Ob eaſdẽ ſimiliter cauſas prædicta medicamenta in denſis vaſis ipſorũ orificijs adſtrictis ſunt reponẽda, ne eorum virtus euaneſcat: ſed quoad fieri maximè poſsit; eadẽ perſtet, & ſeruetur, virtus nãq; vnita, vt Ariſt. inſinuat, ſeipſa diſperſa fortior habetur. Atq; hinc eſt, vt Dioſcorides flores, & omnia, quæ iucundũ efflant odorẽ, arculis tiliaceis nullo ſitu obductis ſeruare iuſſerit. & Hippocrates in vaſis terreis probè coctis in epiſtola ad Crateuã reponẽda eſſe cẽſuerit. Verũ de medic. collectione, electione, repoſitione, ac præparatione ſeorſim in alio libro ſcripſimus, qui, ſi Deo placuerit, aliquando prodibit in lucem: nunc verò operi præſenti finem imponamus.

3. de par. anima. c. 4 in fine.

In præfatione.

FINIS.

RERVM, QVAE IN HOC OPERE CONtinentur insigniorum copiosissimus Index.

A

Auditus

B

C

D

E

F

G

H

Hippar-

L

M

N

O

Olfa-

P

Q

R

S

Stoma-

T

V

FINIS.

